

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1918.

Första kammaren.

Nr 44.

Onsdagen den 5 juni, f. m.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.; och dess förhandlingar leddes till en början av herr vice talmannen.

Sedan av de personer, som kammaren den 6 februari 1918 utsett till revisorssuppleanter för granskning av statsverkets, riksbankens och riksgäldskontorets tillstånd, styrelse och förvaltning år 1917, vilken granskning skall taga sin början den 1 oktober 1918, kammaren valt sin ledamot herr Clason till revisor för ifrågasvarande granskning, företog kammaren nu val av ytterligare en revisorssuppleant; och befanns efter valförrättningens slut därtill hava blivit utsedd ledamoten av kammaren herr Roos med 64 röster.

Efter det herr talmannen infunnit sig och övertagit ledningen av kammarens förhandlingar, föredrogs bevillningsutskottets memorial nr 48, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående vissa delar av utskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m.

Enligt bevillningsutskottet tillhandakomma protokollsutdrag hade kamrarna stannat i olika beslut angående vissa delar av utskottets betänkande nr 45, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 283, med förslag till förordning angående vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering m. m. Med anledning härav hade utskottet i nu föreliggande memorial under tre särskilda punkter framställt vissa förslag.

På framställning av herr talmannen beslöts, att memorialet skulle företagas till avgörande punktvis.

Ang. gemensam omröstning i fråga om föreslagna författningsbestämmelser rörande viss uppgiftsskyldighet för banker.

Punkten 1.

Berörda kungl. proposition avsåg vissa ändringar i ovannämnda författning. Bland annat hade föreslagits, att 11 och 23 §§ däri skulle i nedan angivna delar erhålla följande ändrade lydelse:

11 §.

Till ledning vid — — — — — någon avlöningsförmån.

Vid fullgörande av uppgiftsskyldighet, som omförmäles i 2:o) b), c), d), e) och g), iakttages, att särskild uppgift upprättas för envar person, varom fråga är. Enahanda gälle beträffande sådan i 2:o) f) omförmäld uppgift, som avgives enligt deklarationsformulär nr 1 A. Där så kan ske, bör härjämte uppgift enligt 2:o) b), c), d), e), f) och g) fullständigt angiva ej allenast personens namn och hemvist enligt mantalslängd utan även bostadsadressen samt uppgift enligt e) och g) tillika innehålla upplysning om födelseår och för den, som ej är svensk undersåte, upplysning om hans nationalitet.

Samtliga uppgifter — — varje grupp av uppgifter avser.

Styrelse för bankbolag, sparbank eller annan penningförvaltande inrättning ävensom enskild man eller handelsbolag, som yrkesmässigt driver bankrörelse eller liknande verksamhet, är skyldig att efter anmaning lämna uppgift om namngiven skattskyldigs ränteinkomst från den penningförvaltande inrättningen, personen eller handelsbolaget ävensom om beloppet av den skattskyldiges innestående medel vid viss angiven tidpunkt.

23 §.

3 mom. Vad i 1 och 2 mom. är sagt om deklaration, gäller även beträffande annan av skattskyldig till ledning för egen taxering lämnad uppgift eller upplysning, så ock i tillämpliga delar i fråga om sådan uppgift, som jämlikt 11 § lämnats rörande skattskyldigs från penningförvaltande inrättning eller person uppuren ränteinkomst eller beloppet av den skattskyldiges där innestående medel.

4 mom.

I sitt betänkande nr 45 hade utskottet under punkten 1) hemställt, att riksdagen måtte antaga förslag till förordning om vissa ändringar i förordningen den 28 oktober 1910 om taxeringsmyndigheter och förfarandet vid taxering, vilket förslag upptog 11 och 23 §§ i ovan angivna ändrade lydelse.

I en vid betänkandet fogad reservation hade herr *Hammarström* m. fl. meddelat, att de inom utskottet yrkat, att utskottet måtte avstyrka bifall till det föreslagna nya stycket i 11 § taxeringsförordningen och därav föranledd ändring i 23 § 3 mom. samma förordning.

Utskottets hemställan under punkten 1) hade av kamrarna bifallits, av första kammaren dock med de ändringar, som förordats i ovannämnda reservation.

Kamrarnas beslut skilde sig således därutinnan, att första kammaren avslagit men andra kammaren antagit det föreslagna sista stycket i 11 § taxeringsförordningen och därav föranlett tillägg till 23 § 3 mom. i samma förordning.

För denna frågas avgörande genom gemensam omröstning hade utskottet i nu ifrågakvarande punkt föreslagit voteringsproposition av angivet innehåll.

Vid nu föredragna punkt hade reservation anförts av herrar *Hammarström* och *Antonsson*, friherre *Fleming* samt herrar *Östberg*, *Nilsson* i Bonarp, *Berg* i Staby, *Forssman*, *Neess* och *Bökelund*, vilka, under uttalande av den uppfattning, att frågan icke vore av beskaffenhet att grundlagsenligt kunna göras till föremål för gemensam votering, förenat sig i yrkande, att utskottet måtte anmäla, att enligt utskottets åsikt frågan i följd av kamrarnas skiljaktiga beslut för denna riksdag förfallit.

Herr *Hammarström*: Den fråga, det här gäller, har vid ett par föregående tillfällen, senast år 1915, varit före i kamrarna med samma resultat som nu, nämligen att kamrarna stannat på olika beslut. Då liksom nu har det ifrågasatts gemensam votering för ärendets avgörande, men även i den delen hava kamrarna haft skilda meningar, i det andra kammaren ansett gemensam votering böra äga rum, medan första kammaren avböjt gemensam votering. Vid 1915 års riksdag, då jag likasom nu är fallet jämte åtskilliga andra utskottsledamöter reserverat mig mot utskottets förslag om gemensam omröstning, hade jag tillfälle att tämligen utförligt angiva de skäl, varför enligt min och övriga reservanternas mening gemensam omröstning icke borde äga rum. Jag skall därför nu inskränka mig till att i allra största korthet återgiva dessa skäl.

Här har till stöd för åsikten om tillåtligheten av gemensam votering i frågan åberopats dels grundlagens ordalydelse, dels ock konstitutionell praxis. Enligt reservanternas mening kan stöd för åsikten, att gemensam votering skulle vara berättigad, icke hämtas vare sig från det ena eller från det andra hållet. Regeringsformen § 71 föreskriver ju i fråga om företagande av gemensam votering i beviltningsfrågor, att sådan votering skall äga rum, när kamrarna icke kunnat enas beträffande grunderna för någon bevillning, sättet för dessa grunders tillämpning eller bevillingens fördelning till utgörande. Enligt reservanternas mening föreligger här icke något av dessa tre fall. Man har visserligen förmenat och tidigare framhållit, att här skulle vara fråga om sättet för tillämpning av grunderna för en bevillning. Vi reservanter bestrida riktigheten av detta påstående. Här är icke fråga om vare sig sådana grunder eller sättet för grundernas tillämpning, utan här är fråga om att utanför den ordinarie taxeringsapparaten tillskapa ett ytterligare hjälpmedel till kontroll på de skattskyldigas egna uppgifter till taxeringen. Men detta torde icke kunna inrubiceras under vad som rätteligen bör förstås med sättet för bevillningsgrunders tillämpning.

Icke heller torde stöd för den åsikt, för vilken utskottsmajori-

Ang. gemensam omröstning i fråga om föreslagna författningsbestämmelser rörande viss uppgiftsskyldighet för banker.

(Forts.)

Ang. gemensam omröstning i fråga om föreslagna författningsbestämmelser rörande viss uppgiftsskyldighet för banker.
(Forts.)

teten gjort sig till tolk, kunna hämtas från konstitutionell praxis. Man åberopar i det hänseendet tvenne tidigare inträffade fall med förmenande, att de skulle vara analoga, nämligen fall från 1872 och 1876 års riksdagar. Vid bägge dessa tillfällen var emellertid den fråga, om vilken kamrarna hade olika meningar, spørsmålet om taxeringsorten. I samband därmed stod en annan fråga, nämligen angående taxeringsuppgifters avlämnande å ena eller andra orten, vilken fråga uppenbarligen sammanhängde med och blev till sitt avgörande beroende av, huru frågan om taxeringsorten avgjordes. I denna fråga, den om uppgifternas avlämnande, fanns således i själva verket icke någon meningsskiljaktighet kamrarna emellan.

Reservanterna hålla alltså före, att icke heller från konstitutionell praxis något stöd kan hämtas för meningen, att gemensam votering skall äga rum i det nu föreliggande fallet. Det vore också en oförlighet, att genom gemensam votering avgöra en teknisk fråga rörande taxeringsförfarandet och i sådan ordning genomföra en förändrad anordning, varmed äro förenade olägenheter, som närmast komme att gå ut icke över de skattskyldige utan över en tredje part, nämligen landets banker, vilka skulle betungas med ett synnerligen tidskrävande och kostsamt arbete för fullgörande av den ifrågasatta nya uppgiftsskyldigheten. De gemensamma voteringarna innebära en nödfallsutväg, som icke bör och icke får anlitas annat än i de fall, där grundlagarna uttryckligen föreskriva det, och grundlagarna hava icke lämnat föreskrift i sådant hänseende annat än beträffande frågor, där det är högst nödigt, att kamrarnas skiljaktiga meningar omedelbart bringas samman till ett riksdagens samfälda beslut.

På grund av vad jag sålunda anfört, anhåller jag, herr greve och talman, att kammaren ville förkasta den nu föredragna voteringsproposition.

Herr Larsson, Jacob: Herr talman! Den fråga som här föreligger är ju en gammal tvistefråga mellan riksdagens båda kamrar. Under det första årtiondet efter det nya statsskickets införande voro båda kamrarna ense om att i sådana frågor som den här föreliggande kamrarnas skiljaktiga beslut borde avgöras genom gemensam votering. Sedermera har första kammaren avvikit från denna från början inslagna praxis och avslagit de förslag, bevillningsutskottet framlagt om voteringspropositioner i dylika ärenden. Jag tror mig sålunda med fog kunna påstå, att om bevillningsutskottet nu liksom vid flera föregående tillfällen ställt sig på andra kammarens ståndpunkt, betecknar detta konsekvens i praxis, medan däremot den senare praxis, som första kammaren börjat tillämpa, betecknar en inkonsekvens. Det kan ju naturligtvis icke vara till något gagn att här upptaga en längre debatt om vilkendera ståndpunkten, första kammaren eller andra kammarens, är den riktiga. Jag är övertygad om, att meningarna i den delen äro så stadgade, att det icke finns någon möjlighet för den ene att här övertyga den andre. Men då utskottet i nu förevarande utlåtande icke närmare motiverat, varför utskottet i detta fall föreslagit gemensam votering, torde det

i alla händelser vara nödvändigt — framför allt då flera nya ledamöter tagit sitt inträde i denna kammare efter det frågan senast debatterades i kammaren — att till stöd för utskottets hemställan om gemensam votering åberopa den motivering, som innefattas i bevilningsutskottets memorial nr 7 vid 1915 års riksdag. I detta memorial erinras om de precedensfall, den föregående ärade talaren antydde, och i motsats mot hans uppfattning anser jag, att dessa precedensfall äro fullt tillämpliga här. Framför allt gäller detta den fråga, som vid 1872 års riksdag var föremål för gemensam votering. Den gången gällde det bland annat frågan om skyldighet för järnvägsbolag att till ledning vid taxeringen avlämna vissa uppgifter. Utan att ingå på någon längre diskussion skall jag här endast be att få uppläsa det stycke av bevilningsutskottets memorial nr 7 vid 1915 års riksdag, däri frågan avhandlades. Det lyder sålunda: »Till stöd för denna uppfattning vill utskottet anföra ytterligare följande: Då i § 7 regeringsformen stadgas, att vid kamrarnas skiljaktiga beslut gemensam omröstning skall äga rum, icke blott där beslutet rör grunderna för någon bevilning, utan även, då det har avseende å sättet för tillämpningen av dessa grunder, måste med sistnämnda uttryck avses, bland annat, sådana bestämmelser som den nu ifrågakommande. Inkomsttaxeringen är nämligen ett medel att bringa till tillämpning de till grund för inkomstskatten meddelade stadganden om skyldighet för inkomsttagare att utgöra skatt för sin inkomst. De stadganden, som röra taxeringen, äro följaktligen att hänföra till dem, som angå sättet för tillämpningen av de med avseende å inkomstskatten stadgade grunder, och bland bestämmelserna angående taxeringen intaga de, som röra olika former av skyldighet att lämna uppgifter till ledning vid densamma, ett mycket viktigt rum.

Ang. gemensam omröstning i fråga om föreslagna författningsbestämmelser rörande viss uppgiftsskyldighet för banker.
(Forts.)

Att gemensam omröstning äger rum i förevarande fall, finner utskottet vara av så mycket större betydelse, som den bestämmelse, varom fråga är, i likhet med föreskrifterna rörande uppgiftsskyldighet, över huvud taget avser att tillvarataga statens intresse att utfå den skatt, till vilken den är berättigad, och sålunda ingalunda bör betecknas såsom en reglementarisk bestämmelse utan betydelse för statens intäkt av inkomstskatten.»

Under åberopande av den motivering, 1915 års riksdags bevilningsutskott sålunda anför, ber jag, herr talman, att få yrka godkännande av utskottets förslag till voteringsproposition.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talman jämligt de yrkanden, som därunder förekommit, propositioner, först på godkännande av den i nu föredragna punkt föreslagna voteringspropositionen samt vidare därpå att utskottets ifrågakommande förslag skulle förkastas; och förklarade herr talmannen sig finna den senare propositionen vara med övertvägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslogs en så lydande omröstningsproposition:

Ang. gemensam omröstning i fråga om föreslagna författningsbestämmelser rörande viss upplyftsskyldighet för banker.

(Forts.)

Den, som förkastar bevillningsutskottets i memorial nr 48 punkten 1 framställda förslag, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, godkännes den i punkten föreslagna voteringspropositionen.

Vid slutet av den häröver anställda omröstningen befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 75;

Nej — 42.

Ang. gemensam omröstning i fråga om författningsbestämmelser rörande beräkning av näringsföretagsinkomst i vissa fall.

Punkten 2.

I punkt 3) av ifrågavarande betänkande hade utskottet hemställt, att riksdagen måtte besluta, att punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skulle hava följande ändrade lydelse:

3:o) Övriga inkomster av arbete.

Härunder upptagas:

— — — — — jordbruk eller skogsbruk.

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försålt varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits.

Vad utskottet sålunda hemställt hade avslagits av första kammaren men bifallits av andra kammaren.

För frågans avgörande genom gemensam omröstning hade utskottet i nu förevarande punkt föreslagit följande voteringsproposition:

»Den, som, i likhet med första kammaren, vill, att punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skall bibehållas vid dess nuvarande lydelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, beslutat, att punkt 3:o i de vid förordningen den 28 oktober 1910 om inkomst- och förmögenhetsskatt fogade särskilda anvisningar till ledning vid taxeringen skall hava följande ändrade lydelse:

Ang. gemensam omröstning i fråga om författningsbestämmelser rörande beräkning av näringsföretags inkomst i vissa fall.

(Forts.)

3:o) *Övriga inkomster av arbete.*

Härunder upptagas:

— — — — — jordbruk eller skogsbruk.

Har näringsidkare till någon, som är ekonomiskt intresserad i hans näringsföretag eller kan öva inflytande på företagets ledning, försått varor till lägre pris eller av honom köpt varor till högre pris än de i allmänhet gällande eller vidtagit andra liknande åtgärder, och har i följd härav inkomsten av företaget blivit lägre, än den eljest skolat bliva, skall inkomsten av företaget beräknas till det belopp, vartill den kan antagas hava uppgått, därest sådana åtgärder icke vidtagits.»

Enligt en vid memorialet fogad reservation hade friherre *Fleming* vid förevarande punkt haft samma uttalande och yrkande som vid punkten 1.

Friherre *Fleming*: Herr talman! Det har synt mig vara en rätt tvivelaktig sak, huruvida gemensam votering bör anställas i denna punkt eller ej. Visserligen föreskriver regeringsformen § 71, att gemensam votering skall äga rum där kamrarna icke kunnat förena sig om »grunderna för någon bevillning eller sättet för deras tillämpning». Jag vill visserligen erkänna, att det kan vara svårt att avgöra, huruvida här föreligger en fråga som berör grunderna för bevillnings utgörande, men i varje fall har det synt mig, att det är en orimlighet att till skatteförordningen foga ett tillägg, som i viss mån annullerar bestämmelserna i samma förordning och på sätt och vis lämnar helt andra föreskrifter än de, som stå i själva förordningen. Jag har därför reserverat mig för att få tillfälle att till kammarens protokoll göra ett uttalande, som ger uttryck åt den bristande överensstämmelse, jag finner härigenom uppstå mellan förordningen och de särskilda anvisningarna vid densamma.

Då jag sade, att det kan vara tvivelaktigt, huruvida icke grundlagsenligt gemensam votering här bör förekomma, skall jag nu icke framställa något särskilt yrkande. Men då denna förordning icke är avsedd att tillämpas förrän om ett år, och således icke kommer att tillämpas vid nästkommande års beskattning, vill jag uttrycka den förhoppningen, att regeringen till nästa år måtte finna på en bättre formulering av dessa anvisningar på hithörande punkt och rätta till

Ang. gemensam omröstning i fråga om författningsbestämmelser rörande beräkning av näringsföretags inkomst i vissa fall.
(Forts.)

den oformlighet, som uppstår, därest detta tillägg skulle bli riksdagens beslut.

Efter härmed slutad överläggning godkändes den i nu ifrågasvarande punkt föreslagna voteringspropositionen.

Punkten 3.

Den föreslagna voteringspropositionen godkändes.

Föredrogos, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran bankoutskottets utlåtanden nr 71—74.

Lagförslag om vissa värnpliktigas befrielse från fullgörande av reservtruppövning.

Föredrogos ånyo lagutskottets utlåtande nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning.

Genom en den 26 april 1918 dagtecknad proposition, nr 377, vilken blivit hänvisad till lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av i statsrådet fört protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

L a g

om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning.

Härigenom förordnas som följer:

Värnpliktiga, som tillhöra 1909 års klass vid fotfolket eller 1913 års klass vid rytteriet, fältartilleriet, positionsartilleriet eller fältingenjör- och fälttelegraftrupperna samt ännu icke fullgjort dem jämlikt § 27 mom. 3 värnpliktslagen åliggande reservtruppövning, må, i den utsträckning Konungen närmare förordnar, befrias från skyldighet att fullgöra dylik övning.

Denna lag träder i kraft dagen efter den, då lagen, enligt därå meddelad uppgift, från trycket utkommit i Svensk författningssamling.

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande hemställt, att ifrågasvarande proposition måtte av riksdagen bifallas.

Greve S p e n s: I föreliggande av lagutskottet tillstyrkta lagförslag har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att medgiva, att »värnpliktiga, som tillhöra 1909 års klass vid fotfolket eller 1913 års klass vid rytteriet, fältartilleriet, positionsartilleriet eller fältingenjör- och fälttelegraftrupperna samt ännu icke fullgjort dem jämlikt § 27 mom. 3 värnpliktslagen åliggande reservtruppövning, må i den utsträckning Konungen närmare förordnar, befrias från skyldighet att fullgöra dylik övning».

Enligt det vid den kungl. propositionen fogade statsrådsprotokollet har lagförslaget föranletts av framställning från den s. k. produktionskommittén, vilken ifrågasatt, att militär personal borde delta i produktionen av livsmedel och framhållit, att de åldersklasser, varom nu vore fråga, genom tjänstgöring vid neutralitetsvakten fått en utbildning, som i icke ringa mån kunde ersätta vad reservtruppövningarna i den delen vore avsedda att giva.

Inom utskottet hava vi varit sju ledamöter, som velat i motiveringen till utskottets utlåtande intaga ett uttalande, att utskottet hyste den förväntan, att Kungl. Maj:t, som det enligt lagförslaget tillkomme att bestämma utsträckningen, i vilken befrielse från deltagande i reservtruppövning skulle meddelas, ej måtte från sådan övning befria andra värnpliktige än dem, som verkligen komme att delta i produktionsarbetet för anskaffande av livsmedel. Vi blevo emellertid överröstade inom utskottet, och hava ej antecknat reservation emot utskottets beslut.

Emellertid anhåller jag nu, herr talman, att utan att framställa något yrkande få här uttala den förhoppningen, att regeringen må komma att tillse, det allenast sådana värnpliktiga måtte erhålla befrielse från ifrågavarande reservtruppövning, vilka kunna antagas under den tid, övningarna pågå, verkligen komma att ägna sig åt produktionsarbete för anskaffande av livsmedel, och att deltagande i sådant arbete göres till villkor för befrielse. så att de, som befrias, komma att känna sig förpliktade att delta i sådant arbete.

Jag har, som sagt, intet yrkande att framställa.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogs, men bordlades ånyo på flera ledamöters begäran lagutskottets utlåtanden nr 68 och 69, jordbruksutskottets utlåtanden nr 128—130, första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtanden nr 26 och 27 samt kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden nr 23.

Föredrogs ånyo lagutskottets memorial nr 66, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtanden nr 58 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m., dels ock i ärendet väckta motioner.

I utlåtande nr 58 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition, nr 213, med förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m., dels ock i ärendet väckta motioner hemställde lagutskottet, att riksdagen måtte antaga i utlåtandet intaget förslag till lag med vissa ändrade bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m.

Enligt utskottet tillhandakomna protokollsutdrag hade första

Lagförslag om vissa värnpliktigas befrielse från fullgörande av reservtruppövning.
(Forts.)

Sammanjämningsförslag i fråga om hyresstegringslagen m. m.

Sammanjämkningsförslag i fråga om hyresstegringslagen m. m.

(Forts.)

kammaren bifallit den av herr Stårner m. fl. avgivna, vid berörda utlåtande fogade reservationen angående införande av möjlighet att i vidare mån än utskottet föreslagit överklaga hyresnämnds beslut, medan andra kammaren i förevarande avseende godkänt utskottets hemställan. I övrigt hade första kammaren bifallit, vad utskottet föreslagit, under det att andra kammaren, med godkännande av utskottets hemställan i övriga delar, beträffande 8, 11 och 15 §§ samt övergångsbestämmelserna bifallit de av herr Pettersson i Södertälje m. fl. avgivna, under D och F upptagna reservationerna samt herr Petterssons i Södertälje under E angivna reservation.

Utskottet, som till behandling förehaft frågan om sammanjämkning av skiljaktigheterna mellan kamrarnas beslut, hade i nu föredragna memorial yttrat följande:

»Beträffande införande av en vidsträcktare möjlighet till överklagande av hyresnämnds beslut har utskottet ansett sig böra hemställa, att kamrarna, vardera med frånträdande av sitt tidigare beslut, måtte såsom 14 § införa bestämmelser om överklagande av hyresnämnds beslut m. m. av innehåll, som nedan angives under nämnda paragraf, till vilken jämväl överflyttats stadgandet i 11 § 4 mom. av det i utlåtandet nr 58 framlagda lagförslaget.

Dessa ändringar torde jämväl föranleda ett tillägg till 3 § 5 mom., varjämte en viss förskjutning i paragrafernas nummerföljd blivit erforderlig.

Därutöver anser sig utskottet böra föreslå, att kamrarna ville besluta att hos Kungl. Maj:t hemställa, att Kungl. Maj:t, för den händelse ifrågavarande lagstiftning synes böra erhålla ytterligare förlängd giltighet, måtte låta föranstalta om utredning, huruvida och i så fall under vilka villkor möjlighet må kunna beredas att, utöver vad nu föreslås, överklaga hyresnämnds beslut.

Vidkommande 8 § har utskottet ansett sig böra hemställa,

dels beträffande första momentet att kamrarna, andra kammaren med frånträdande av sitt tidigare beslut, måtte godkänna vad utskottet härutinnan föreslagit i sitt utlåtande nr 58,

dels ock att kamrarna, vardera med frånträdande av sitt tidigare beslut, måtte såsom mom. 2 i paragrafen antaga ett stadgande av nedan intagna lydelse.

Beträffande 11 och 15 §§ (här nedan 11 och 16 §§) samt övergångsbestämmelserna har utskottet ansett sig böra hemställa, att kamrarna, andra kammaren med frånträdande av sitt tidigare beslut, måtte godkänna vad utskottet härutinnan hemställt i sitt utlåtande nr 58.»

I anslutning härtill hade utskottet hemställt,

A) att kamrarna, vardera med frånträdande av sitt tidigare beslut, måtte antaga lag med vissa bestämmelser mot oskäligen hyresstegring m. m., så lydande som utlåtandet visade;

B) att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t, för den händelse ifrågavarande lagstiftning syntes

böra erhålla ytterligare förlängd giltighet, täcktes föranstalta om utredning, huruvida och i så fall under vilka villkor möjlighet skulle kunna beredas att, utöver vad det i memorialet intagna lagförslaget innefattade, överklaga hyresnämnds beslut.

Sammanjäkningsförslag i fråga om hyresstegringslagen m. m.
(Forts.)

Reservation hade anförts av herr *Stärner*, greve *Spens* samt herr *Dahl*, *Permansson* och *Fant*, vilka likväl ej antytt sin mening.

Herr *Dahl*: Herr talman! I förevarande ärende stannade kamrarna i skiljaktiga beslut i väsentligen fyra punkter. Det kan synas, som om sammanjäkningsförslaget, vilket nu föreligger, i övervägande grad inrymt godkännande åt första kammarens ståndpunkt, i det kammarens mening godtagits beträffande dels 8 § 1 mom. och dels beträffande 11 § 4 mom. samt att vad angår de två övriga skiljaktigheterna nämligen 8 § 2 mom. och stadgandet om besvärsrätten en viss jämkning mellan kamrarnas olika ståndpunkter av utskottet företagits.

Om man emellertid ser efter, vad den jämkningen i sak innefattar, skall man finna, att beträffande 8 § 2 mom. — däri inrymes en principiellt mycket viktig fråga, nämligen huruvida hyresavtal, som träffats på viss tid, skola kunna förändras till avtal med uppsägningsrätt — bestämmelsen ändrats på det sättet, att utskottet här föreslår, att sådana avtal skola underställas hyresnämnds beprövande och kunna av hyresnämnden förändras från viss-tidsavtal till uppsägningsavtal. Man har således i själva verket på denna omväg kommit fram till ungefär samma stadgande, som Kungl. Maj:ts förslag innebar, och man har följaktligen brutit med den princip, första kammaren här ville hävda så långt som möjligt, att man icke skulle giva en sådan lagstiftning återverkande kraft och därigenom möjliggöra, att avtal grundade på gällande lag skulle förändras till sitt innehåll.

Beträffande besvärsrätt har visserligen formellt något medgivande gjorts åt första kammarens mening, men det är, så vitt jag förstår, av ytterst ringa värde. Man har nämligen medgivit besvärsrätt för det fall, att vissa formella oegentligheter föreligga, och vidare har man föreslagit, att beslut angående fastställande av viss allmän gräns, inom vilken hyresstegring skulle vara tillåten, skola underställas hyresnämnd. Men för övrigt har hela besvärsrätten, i vad den avser det sakliga innehållet i hyresnämnds beslut, blivit underkänd. Jag får således säga, att de synpunkter, första kammanren hävdade, hava på ett synnerligen otillfredsställande sätt blivit genom detta sammanjäkningsförslag tillgodosedda, och särskilt är det en omständighet som gör, att jag icke velat, att detta sammanjäkningsförslag skulle stadfästas utan att därvid göra en erinran.

Under detta ärendes behandling har från alla håll uttalats den samstämmiga meningen, att besvärsrätt borde i lagen stadgas, och vid sammanjäkningsarbetet var man — jag torde icke göra mig skyldig till någon indiskretion om jag talar om det — verkligen vid en viss tidpunkt överens om, att man i lagen skulle införa en sådan

Sammanjämkningsförslag i fråga om hyresstegringslagen m. m.

(Forts.)

besvärsrätt, möjligen i någon mån beskuren. Sedermera under trycket av nya överväganden, som jag förmodar väsentligen föranleddes av yttre agitation, har detta beslut förändrats och nu resulterat i den hemställan, som föreligger. Jag får säga, att det är synnerligen otillfredsställande principer för lagstiftningen att så föga beakta de sakliga önskemålen och i stället låta svårigheterna ifråga om organisationen verka avgörande. Särskilt då man betänker, att den ifrågavarande prövningsmyndigheten är av den tillfälliga art och karakter som här är fallet, finner jag det synnerligen betänkligt, att det motstånd som rests mot denna prövningsmyndighet skulle få ett avgörande inflytande på lagstiftningen. Vi hava redan tidigare fått röna intryck av på vad sätt tillfälliga kristidsorganisationer öva inflytande ej blott på administrationen utan även på lagstiftningen.

Jag ber emellertid att få understryka önskvärdheten av att utskottets hemställan i punkt B måtte vinna beaktande hos Kungl. Maj:t. Denna hemställan har enligt min mening i betänkandet fått en alltför vag och obestämd formulering. Utskottet hade bort hemställa till riksdagen, att riksdagen med allra största eftertryck måtte begära, att därest denna lagstiftning ytterligare skall förlängas, lagen måtte bli försedd med besvärsinstitut.

Då jag är övertygad om att vi icke kunna ikläda oss ansvaret för att denna lagstiftning skall falla och det särskilt för Stockholms hyresförhållanden är nödvändigt att erhålla denna hyreslag, har jag icke velat fullfölja min uppfattning om detta sammanjämningsförslag därhän, att jag velat därå yrka avslag, utan har jag velat inskränka mig till att göra dessa erinringar i förhoppning därom, att då detta ärende nästa år kommer att behandlas, det måtte ha stadgat sig en klar uppfattning angående vad rättfärdighet och rätt kräver i det av mig berörda avseende.

Överläggningen förklarades härmed slutad, varefter kammaren biföll vad utskottet i nu föredragna memorial hemställt.

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud.

Föredrogs ånyo kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 21, i anledning av tvenne motioner om skrivelse till Konungen dels i fråga om provisoriskt förbud mot vissa alkoholhaltiga dryckers tillverkning, införsel och försäljning, dels om utfärdande av tillfälligt förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker, samt i anledning av andra kammarens beslut om skrivelse till Kungl. Maj:t angående provisoriskt rusdrycksförbud.

I en inom första kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 51, hade herr *Bergman* m. fl. hemställt, att riksdagen ville besluta att med hänsyn till nu rådande extraordnåra dyrtidsförhållanden hos Kungl. Maj:t hemställa,

1) att all tillverkning, införsel och försäljning av brända och destillerade drycker, med undantag av vad som erfordrades för medicinskt, tekniskt, vetenskapligt eller annat därmed jämförligt behov,

mätte varda omedelbart tillsvidare förbjuden;

2) att all tillverkning, införsel och försäljning av sådana viner och maltdrycker eller andra jästa drycker och därmed jämförliga ämnen, som innehölle mer än 2 1/4 volymprocent alkohol, likaledes mätte varda omedelbart tills vidare förbjuden med undantag av vad som för medicinska, tekniska och vetenskapliga, kyrkliga och därmed jämförliga behov prövades skäligt;

3) att detta provisoriska rusdrycksförbud icke mätte utan riksdagens medgivande upphävas.

I en inom första kammaren väckt motion, nr 63, som ävenledes remitterats till andra tillfälliga utskottet, hade herr *Carl Gustaf Ekman* m. fl. föreslagit, att riksdagen mätte besluta att till Kungl. Maj:t ingå med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t mätte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutade.

Vidare hade första kammaren till sitt andra tillfälliga utskott hänvisat andra kammarens beslut på grund av där väckta motioner, dels av herr *Vennerström* m. fl., nr 116, dels av herr *Ingvarson* m. fl., nr 171, i fråga om rusdrycksförbud, enligt vilket beslut andra kammaren bifallit sitt andra tillfälliga utskotts utlåtande och kammaren sålunda för sin del beslutat, att riksdagen ville ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t mätte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och tills riksdagen annorlunda beslutade.

Utskottet hade i nu föreliggande utlåtande av anförda orsaker hemställt,

1:o) att motion nr 51 av herr *Bergman* m. fl. icke mätte till någon kammarens åtgärd föranleda;

2:o) att motion nr 63 av herr *Ekman*, *Carl Gustaf*, m. fl. icke mätte av kammaren bifallas;

3:o) att kammaren icke mätte biträda andra kammarens i förevarande ärende fattade beslut.

Reservationer har anmälts

dels av herrar *von Koch* och *Larson*, vilka ansett, att utskottets utlåtande bort hava viss i reservationen angiven lydelse och att utskottet bort föreslå, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen mätte ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställdes, att Kungl. Maj:t mätte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och intill utgången av år 1920;

dels ock av herr *Ström*, som yrkat, att utskottet mätte föreslå första kammaren att godkänna den av herr *Bergman* m. fl. väckta motionen.

Herr *von Koch*: Herr talman! Som kammaren torde finna

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

så föreligga här tre olika yrkanden, dels utskottsmajoritetens, som hemställer om avslag å samtliga väckta motioner, dels herr Ströms, där det yrkas bifall till herr Bergmans m. fl. motion, och slutligen den reservation, som herr Larson i Lerdala och undertecknad fogat till betänkandet och i vilken yrkas bifall till den av nykterhetsgruppen framförda motionen i frågan, dock med en viss ändring.

Jag har under flere år deltagit i detta andra tillfälliga utskotts arbete och lärt mig uppskatta den vidsynta syn på åtskilliga sociala och ekonomiska frågor, som där givit sig till känna. Därför blev jag både förvånad och beklämd när jag fick del av det utlåtande, som dikterats av utskottsmajoriteten. Jag tror icke, att jag säger för mycket, om jag vågar det påståendet, att detta utskottsutlåtande andas en ganska stor intolerans emot oliktankande, och att det även präglas av en påfallande obehärskad ton.

Motionärerna, liksom de dem närstående, beskyllas för »bristande respekt för riksdagens beslut», för brott mot »god parlamentarisk ordning» samt för »ogrannligheten» m. m. Detta är ganska skarpa beskyllningar, och jag kan icke finna dem i något avseende berättigade. I sin iver att, så att säga, visa förbudets orimlighet och omöjlighet staplar utskottsmajoriteten upp högar av olika slags argument emot detsamma och gör sig därigenom skyldig till det vanliga felet att, genom att bevisa för mycket, ingenting bevisa. Utlåtandet är för övrigt en vädjan till känslorna, som jag tycker vara ganska egendomlig i en fråga som denna och icke minst i en kammare som denna.

Utskottsutlåtandet är så mycket mera förvånande, som det här gäller en stor och allvarlig fråga, en fråga, som vunnit hundratusentals svenska medborgares kärlek och som i utlandet på de senare åren gjort oerhörda framsteg. Jag ber få erinra om, att denna tanke om tillfälligt förbud förts fram icke blott ifrån nykterhetskåll utan även från andra håll, däribland ifrån flera kända och högt aktade personer. Exempelvis må nämnas att bland de namn, som stodo främst på 1914 års petition till Konungen i denna fråga, var Svea rikes ärkebiskop. Härtill kan läggas, att representanter från alla partier stå bakom den motion, som förts fram i denna fråga av riksdagens nykterhetsgrupp. Jag ber sålunda få konstatera, att detta ingalunda är någon partifråga utan en fråga, som vunnit sympati och intresse inom *alla* politiska läger.

De invändningar och anmärkningar, som utskottet anført emot förbudet, kunna uppdelas i fyra olika grupper.

För det första skulle förslaget ur vissa konstitutionella synpunkter icke vara tillfredsställande;

för det andra skulle det strida emot riksdagens tidigare fattade beslut;

för det tredje vore det omöjligt att genomföra; samt

för det fjärde skulle utlandets erfarenheter hava givit vid handen, att förbud icke borde genomföras.

De konstitutionella betänkligheterna grunda sig på det förhållandet, att motionärerna i år, i motsats mot förhållandet föregående

är, icke endast påyrka ett *tillfälligt* förbud, utan även syfta till att detta skall äga bestånd intill dess riksdagen annorlunda beslutar, vilket i praktiken kan leda till ett permanent förbud. Jag har, herr talman, ingen anledning att ingå på den saken något närmare, då jag och min medreservant hava inskränkt oss till att yrka på *tillfälligt förbud under kristiden, dock icke längre än till 1920 års slut*. Vad vi föreslå är sålunda endast ungefär detsamma, som riksdagens andra kammare beslöt förra året och som av denna kammare förklarat år samlade ett antal av 60 röster och som avslogs endast med 12 rösters majoritet.

Det andra skälet emot förbudet är lika lätt avfärdat som det nyss nämnda. Utskottsmajoriteten håller före, att vid förklarat års riksdag skulle hava träffats något slags uppgörelse i nykterhetsfrågan och att det nu skulle vara illojalt att framställa ett krav, som gick längre än det föregående år fattade beslutet. Jag för min del har mig ej bekant, att en sådan överenskommelse föreligger. Jag talade och röstade emot 1917 års försäljningslagstiftning närmast därför, att den icke medtog det jag ansåg vara av stor betydelse, nämligen det lokala vetot; och de nykterhetsvänner, som röstade för försäljningslagstiftningen, gjorde det under det bestämda förbehållet, att det, som sköts åt sidan, kunde ånyo upptagas och upptagas ganska snart. Jag tror därför, att vi i detta avseende hava fullkomligt fria händer att påyrka och föreslå ytterligare åtgärder i denna riktning.

Jag kommer nu till det väsentligaste i utskottsutlåtandet, dess argumentation att förbudet icke skulle kunna upprätthållas, att det skulle medföra orimligt stora ersättningar från statens sida och — det egendomligaste av allt — leda till obotlig skada för nykterhets-saken. I utlåtandet stöder man sig på ett uttalande av kontrollstyrelsen; men det är ganska märkligt att iakttaga, huru mycket man broderar ut detta uttalande. Jag kan i det avseendet nämna att, när exempelvis kontrollstyrelsen säger, att för upprätthållandet av ett förbud det fordras bl. a. särskilda övervakande organ, central ledning och lokal verksamhet, så giver detta utskottsmajoriteten anledning att uttala sig på följande sätt: »För förbudets upprätthållande skulle erfordras en mycket manstark och dyrhållen nykterhetsdetektivkår, utbredd över hela landet, vilken för att fullgöra sin uppgift mången gång komme att utan verklig anledning kränka de enskilda hemmens helgd och bliva en fara för den medborgerliga friheten. Vid sidan av sådana övervakningsorgan komme med visshet att uppblomstra ett olidligt spioneri- och angivaresystem, vilket otvivelaktigt skulle menligt inverka på trevnaden och den lugna samlevnaden i landet.»

Alla dessa ofantliga olyckor, som skulle uppstå genom ett sådant tillfälligt förbud, hava i alla fall icke anförts i kontrollstyrelsens utlåtande och jag har velat på detta vis befria kontrollstyrelsen för framtiden ifrån den anmärkningen, att den skulle hava gjort något sådant uttalande.

Reservanterna hava nu punkt för punkt vederlagt kontrollstyrelsens utlåtande, och jag skall, för att icke upptaga tiden för länge,

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.*

(Forts.)

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.

(Forts.)

be att få i det väsentliga hänvisa till vad reservanterna i detta stycke anfört. Jag skall endast tillåta mig ett par randanmärkingar härtill.

Kontrollstyrelsen har sålunda anfört, att det skulle vara svårare att övervaka den olagliga försäljningen, då förbudssystem råder, än under ett sådant restriktionssystem som det nu gällande. Det förhåller sig i själva verket tvärtom, och detta av helt naturliga skäl. När ett förbud råder, så är naturligtvis varje berusningsfall misstänkt och måste leda till närmare undersökning, men när rusdrycker få försälas, såsom för närvarande sker, kan man anse, att många berusningsfall åstadkommas genom inköp på fullt laglig väg, och jag ber få tillägga, att min erfarenhet ifrån nykterhetsnämndens arbete giver vid handen, att det är synnerligen svårt att under sådana restriktionstider som de nuvarande verkligen komma på spåren de källor till berusning, som nu finnas. Jag kan tillägga, att erfarenheten från Amerika talar ett liknande språk. Det förhåller sig icke på så sätt, som man ifrån motsatt håll låter påskina, att i förbudsstaterna i Amerika ett större antal lönnkrogar skulle förekomma än i de stater, som tillämpa restriktionssystem. De officiella uppgifterna visa raka motsatsen: Staten Newyork, som sedan gamla tider har ett restriktionssystem, har sålunda ett större antal lönnkrogar än de egentliga förbudsstaterna, beräknat efter folkmängden.

Jag tror därför, att man kan säga, att det är lättare att övervaka olaga försäljning och tillverkning av rusdrycker, när förbud råder, än när restriktionssystem är gällande.

Vad sedermera ersättningsfrågan beträffar, så har alltid anförts, att det skulle bliva enorma kostnader för staten att lämna ersättning till rusdrycksindustrien vid införande av rusdrycksförbud. Man har tidigare beräknat dessa kostnader till ungefär 90 miljoner kronor. Men nu äro förhållandena fullkomligt förändrade. Omständigheterna hava tvingat dem, som handhava denna försäljning, att lägga om hela hanteringen efter helt andra och sundare principer. Bryggeriindustrien till exempel, är naturligtvis ställd utanför varje ersättningsmöjlighet av det enkla skälet, att den numera inordnat sig under förbudssystemet. Den tillverkar för närvarande endast sådana varor, som tillåtas i ett förbudssamhälle, och jag vill särskilt betona det, att denna omläggning av bryggeriindustrien har skett utan några ersättningar ifrån statens sida och utan kostnader från bryggerihandteringsens sida. ty det är ju känt, att denna industri högst väsentligt har ökat sin vinstsumma under dessa tider.

Det förhåller sig på samma sätt med restauratörerna. Deras verksamhet är omlagd till mathållning i stor utsträckning, och det kan givetvis icke förekomma någon ersättning till dem. Vad vinhandlarna angår, hava de efter hand nedlagt sin verksamhet eller ock överlåtit densamma till annan affär, så att det för närvarande finnes ett mycket litet antal vinhandlare kvar, och från och med nästa år komma de praktiskt taget att försvinna. Det skulle då vara systembolagen, som skulle bliva föremål för någon ersättning; men jag vill hemställa till herrarna, om det kan vara någon mening med att fram-

ställa systembolagens tillvaro såsom skäl för att bibehålla hela denna rusdrycksförsäljning. Jag har åtminstone uppfattat dem som ett slags nödfallsåtgärd, vidtagen för att, som det heter i lagstiftningen, »i sedlighetens intresse» ordna rusdrycksförsäljningen, så länge denna försäljning får förekomma; men att fordra att denna anordning i och för sig skall existera, även när det finns andra skäl som tala för övergång till förbudssystemet, kan icke finnas någon mening i. Jag vill dessutom anmärka, att det finns en särskild av staten avsatt s. k. rusdrycksmedelsfond, som just är avsedd att användas vid sådana tillfällen som detta, då man på grund av bristande sysselättning kan ha anledning att lämna en del personer understöd.

Beträffande det fjärde skälet, utlandets erfarenheter, ha vi också i vår reservation vederlagt att dessa skulle gå i någon förbudsfientlig riktning. Jag skall därför icke heller ingå vidare på detta än att jag i korthet vill antyda, att den jämförelse, kontrollstyrelsen gör mellan Kristiania och Stockholm, är fullkomligt missvisande, då det nämligen i Kristiania ej förekommer något egentligt rusdrycksförbud, emedan viner upp till 12 % alkoholhalt där få försäljas. Vad Ryssland angår, har under sist förflutna år, 1917, icke någon officiell uppgift kommit till synes, och kan man därför icke döma om tillståndet där för närvarande. Men under tiden där förut samstamma *alla* uppgifter över huvud, som kommit från det ena eller andra hållet, i att förbudssystemet verkat oerhört gott. Vad slutligen Amerika vidkommer, ber jag få erinra, att förbudet där haft en mycket hastig frammarsch, i det att icke mindre än 28 stater redan tillämpat förbudslagstiftning. Kongressen i Washington har numera ock fattat beslut om *riksförbund*, och de enskilda staterna hålla för närvarande på att genom omröstning konfirmera detta beslut. Under sådana förhållanden är det orimligt att ifrågasätta, att förbudet där skulle ha medfört några svåra påföljder och över huvud taget vara misslyckat. Jag har vistats i Amerika i närmare ett års tid och studerat detta system, och jag vill säga, att den uppfattning jag för 10 år sedan framlade, som gick ut på att förbudet var stätt i stark frammarsch, har bekräftats av verkligheten. Vad jag särskilt skulle vilja framhålla är, att i de stater, där svenskarna äro relativt talrikast, förbudet framför allt vunnit stor framgång och sympati. Det är också en uppfattning, man överallt möter i Amerika, där svenskar bygga och bo, att man icke blott har intresse för förbudssaken, utan även har förmåga att på tillfredsställande sätt upprätthålla detsamma.

Ja, mina herrar, så vitt jag kan förstå, äro de invändningar, som av det tillfälliga utskottets majoritet i detta utlåtande framförts, av den art att de utan några som helst svårigheter kunna vederläggas. Att å andra sidan starka skäl tala för ett förbud under dessa tider, är så ofta framhållet, att jag icke behöver ytterligare göra det. Jag vill blott andraga till slut, att så som *nykterhetssaken ligger i landet är ett praktiskt försök ofrånkomligt*, och enligt min mening kan ett lämpligare tillfälle icke givas än det nuvarande. Det svenska folket har efter hand kommit att i stor utsträckning vänja sig av med alkoholkonsumtion. Steget till förbud är icke så stort som förr, och risken

(Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

även avsevärt mindre av ett eventuellt misslyckande. Samtidigt är kostnaden för ersättningen till rusdrycksindustrien minskad till ett minimum. Slutligen tror jag, att den närvarande tiden med dess svårigheter av alla slag just är ägnad att för de breda lagren klargöra, att ett sådant försök kan och bör komma till stånd. När man sålunda å ena sidan har en så utomordentligt stark folkmening sedan årtionden tillbaka att stöda sig på för förbudssaken och å andra sidan mött så intensivt motstånd, så mycken skepsis mot reformen, vad kan då vara naturligare än att göra ett praktiskt försök i detta avseende? Såväl vänner som motståndare till förbudet få då tillfälle att lära av den störste läromästaren bland alla, nämligen erfarenheten. Just nu är det psykologiska ögonblicket inne, som icke får försummas, ett ögonblick som icke återkommer så snart. Av resultatet kunna vi sedan döma, huruvida vi skola övergå till permanent förbud eller fortsätta med restriktionssystemet. Alltså är det endast ett under lojala förhållanden gjort försök, som kammaren inbjudes att gå med på.

Jag ber sålunda på grund av vad jag anfört att få yrka bifall till den av mig och herr Larson vid utlåtandet fogade reservationen, som går ut på, att första kammaren ville för sin del besluta, att riksdagen måtte ingå till Kungl. Maj:t med en skrivelse, vari hemställas, att Kungl. Maj:t måtte skyndsammast möjligt utfärda förbud mot tillverkning och försäljning av rusdrycker att gälla tills vidare och intill utgången av år 1920.

Herr D a n s t r ö m: Herr greve och talman, mina herrar! Jag vill börja med en kort replik till her von Koch i anledning av hans yttrande. Han talade om, att de skäl som utskottet anfört gent emot de väckta motionerna, utan svårighet kunde vederläggas. Det hade dock varit intressant, i händelse herr von Koch något inlätit sig på att lösa dessa svårigheter, ty jag kan icke finna, att han i någon mån ens försökt vederlägga utskottets för hans ståndpunkt utan tvivel besvärliga sakska. Han har använt en hel del vanliga förbudsfraser. Det är allt. Och han har beskyllt utskottet för intolerans och obehärskad ton i sitt utlåtande, en beskyddning som han utkastat utan spår till motivering. Ja, så låter det alltid, i händelse man vågar hysa en annan mening än de, som ivra för förbud. Då är det endast intolerans och obehärskade uttryck, ehuru man framhåller de klaraste bevis för att förbudet icke kan ha de verkningar, som förbudsvännerna åsyfta och tro, att det skulle få. Herr von Koch har tydligen själv ställt sig ofördragsam och oförstående till andras ärliga mening.

Det är fyra huvudskäl förutom frågans praktiska innebörd, som föranlett utskottet att avstyrka bifall till förbudsmotionerna vid årets riksdag. Vart och ett av dessa skäl har utskottet ansett vara avgörande. Jag vill nu i korthet angiva dem jämte ett par randanmärkingar.

För det första står en hemställan utan vidare till Kungl. Maj:t om utfärdande av ett bestående totalförbud, sådant motionärerna påyrka och andra kammaren för sin del beslutat, i strid med gällande grundlagsstadganden, som icke medgiva riksdagen att av-

hända sig sin lagstiftningsrätt på detta område, särskilt som det uppenbarligen är fråga om icke en provisorisk anordning, utan en definitiv och, tills riksdagen annorlunda beslutar, permanent lagstiftning. Ett sådant förfarande, som skulle förläna Kungl. Maj:t myndighet att ensam bestämma över statsinkomster, vilka räknas till bevillningen, skulle dessutom strida mot regeringsformen § 57, vilken lyder: Svenska folkets urgamla rätt att sig beskatta utövas av riksdagen allena.

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Porta.)*

För det andra: Motionärerna framhålla, att deras yrkande tillkommit med hänsyn till nu rådande extraordinära dyrtidsförhållanden och kristid. Men riksdagen har redan beslutat medgiva Kungl. Maj:t befogenhet att med hänsyn till vissa utomordentliga förhållanden utfärda provisoriskt förbud mot all detaljhandel med rusdrycker, och i den nya förordningen angående försäljning av rusdrycker är denna rätt för Kungl. Maj:t lagstadgad.

Kungl. Maj:t har också redan begagnat sig av denna sin befogenhet i sådan omfattning att, såsom finansministern yttrade under remissdebatten i år, Sverige numera praktiskt taget står vid gränsen av ett förbud, som så att säga realiserat sig självt. Tillgången på spirituosa är minimal, sedan all tillverkning därav inom landet upphört, de starka maldryckerna ha försvunnit och vinimporten så gott som stoppats.

Vad önska förbudsvivarna ytterligare för ett experiment med en förbudslagstiftning? Detta experiment är ju redan i full gång utan att vålla staten, ännu åtminstone, några extra ersättningsutgifter. Men beslutar riksdagen så här aldeles i onödan ett bestående totalförbud eller ett tillfälligt förbud till 1921, såsom reservanterna herrar von Koch och Larson påyrkat, torde ersättningskraven icke längre utebliva, sedan de genom ett riksdagsbeslut fått sitt berättigande.

För det tredje: Riksdagen har ingen utredning, varpå den kan grunda ett förbudsbeslut, ehuru detta måste ha vittgående statsökonomiska och andra konsekvenser. Det vore, så vitt jag kan förstå under sådana förhållanden minst sagt ansvarslost att besluta i blindo.

Nykerhetskommittén, som nu snart arbetat i sju år, har fått i uppdrag att även verkställa en allsidig utredning rörande allmänt rusdrycksförbud. Den har utan tvivel vid sitt inträngande i frågan kommit till insikt, att den står inför ett mycket vanskligt och svårlöst problem, vilket icke kan avfärdas på det enkla sätt, som motionärerna tyckas föreställa sig. Det går icke an att avhugga knuten med Alexanderssvärdet. Den måste lösas genom en avveckling, om man icke vill göra det värre i stället för att avlägsna det. Kanske nykerhetskommittén, då den tjänat i fulla sju år, kommit till den sunda övertygelsen, att förbudets Rakel icke står att vinna, utan att den måste låta sig nöja med den kontrollerade ransoneringens Lea, såsom betydligt pålitligare även i nykerhetsavseende.

För det fjärde: Den förordning angående försäljning av rusdrycker, som av förlidet års riksdag antogs och som är en frukt

Om införande av nykterhetskommitténs arbete, bör väl icke redan nu genom ett förbudsbeslut kastas bort som onyttigt, innan den i tillämpning blivit prövad. Det synes vara ett förvänt sätt, att riksdagen det ena året beslutar och det andra året upphäver lagbestämmelser, som icke ens fått träda i verkställighet. Nykterhetskommitténs dryga arbete med lagförslaget skulle varit alldeles förgäves.

Ett bifall till herr Bergmans motion skulle sålunda enligt utskottets uppfattning träda tydliga grundlagsbestämmelser för nära och helt upphäva vad riksdagen 1917 beslöt i nykterhetsfrågan. Och ett bifall till herr von Kochs reservation måste anses alldeles obehöfligt, då det tillfälliga totalförbudet när som helst kan av Kungl. Maj:t utfärdas, utan att någon skrivelse till Kungl. Maj:t härom behöver avlätas. Men ett beslut enligt denna reservation komme att innebära, att Kungl. Maj:t skulle berövas sin rätt att under ansvar pröva, när och i vilket omfång ett förbud behövde genomföras. Ett sådant beslut komme ock att stå statsverket dyrt, enär det utan tvivel framkallade ersättningsanspråk, som nu hållas tillbaka, enär var och en måste finna sig i de inskränkningar, varom kristidsförhållandena berättiga Kungl. Maj:t att förordna.

Reservationen kan därför icke betraktas annorlunda än som en tom demonstration, en pliktskyldig gest åt förbudspartiet utan något egentligt värde för nykterhetssträvandena. Men ofarlig är den icke, om den vunne statsmakternas beaktande. Den ekonomiska sidan av saken kan icke avfärdas på det lättvindiga sätt som herr von Koch föreställer sig.

Den Bergmanska motionen motiverar sitt förbudsyrkande bl. a. därmed, att nykterhetsarbetet på övertygelsens väg skulle litet eller intet utträttat, att den individuella bearbetningens väg ej kan annat än för kort tid och för en bråkdel av nationen öva någon väsentligare inverkan. Och det påstås, att den historiska erfarenheten skulle ådagalagt detta, och att det vore en i hög grad opraktisk metod att tusental människor använda tid och kraft, väl behöfliga för positiva samhällsuppgifter, på den negativa uppgiften att generation efter generation förmana den övriga nationen att taga sig till vara för starka drycker.

Jag har för min del ingenting emot, att en och annan nykterhetsexpert återgår till näringarna från en statsavlönad ställning, då herr Bergman förklarar dem icke ha någon positiv uppgift.

Men jag måste bestämt taga avstånd från påståendet, att nykterhetsarbetet på övertygelsens väg endast skulle visat ett negativt resultat. Om detta vore sant, skulle ju allt uppfostringsarbete till danande av bättre och mera sedliga karaktärer vara gagnslöst. Det behövdes blott att utfärda förbud och åter nya förbud samt anställande av en stark poliskår, som strängt vakade över, att förbuden icke överträdas, framför allt det nya budordet som skulle lyda: »Du skall icke förtära någon rusdryck, ej heller annan dryck, som innehåller mer än 2 $\frac{1}{4}$ volymprocent alkohol».

Det är utan allt tvivel en orättvis dom, som motionärerna fällt över alla dem, som på övertygelsens väg allvarligt varnat och förmanat mot dryckenskapens onda, över de nykterhetsrörelsens pionjä-

ror, vilka oegennyttigt gingo ut i hela landet för att lära folk inse supsedens fördärv och förkunna aterhallsamhetens plikt, över allt det arbete, som utförts i undervisningsanstalter och föreningar för att bringa såväl äldre som ungdomen till besinning i fråga om nykterhetens betydelse för varje individs välfärd. Skulle allt detta arbete varit fruktlöst?

*Om införande
av provisoriskt
cassdrycks-
förbud.*
(Forts.)

Nej, den domen saknar berättigande. Så långt min erfarenhet sträcker sig, ha förhållandena, vad angår den allmänna folknykterheten väsentligt förbättrats under de senaste årtiondena. Och den sociala utvecklingen går alljämt i denna riktning. Nykterhetsverksamheten har icke varit någon evigt hopplös Sisufusmöda, såsom i motionen yttras. Det rullande klippblocket har förlorat sina värsta kantigheter, och dess omfång har betydligt minskats. Ansågs det fordom vara duktigt och en heder att icke svika i dryckjom, betraktas det nu allmänt som en skam att visa sig onykter. Arbetsgivarna fordra i regel av sina arbetare nykterhet och ordentlighet såsom ett oeftergivligt villkor. Den gamla omätliga dryckesseden, som förr var så vanlig vid vissa tillfällen, håller på att försvinna bland alla samhällsklasser, och deras antal, som ännu hängiva sig däråt, avtager allt mer och inskränker sig till en del avsigkomna individer, vilka det ankommer på samhället och den praktiska nykterhetsverksamheten att vårda sig om och tvinga in på bättre vägar genom för dem ordnat regelbundet arbete. Lämnas dessa åt sig själva, hjälper mot dem intet förbud. De finna alltid utvägar att förskaffa sig berusningsmedel, då alkoholhaltiga drycker på så många sätt kunna tillagas och anskaffas. Och det värsta bleve, att denna dryckenskap i smyg utan all ransonering och kontroll, utan allt övervakande, komme att förleda många oerfarna att smaka på den förbjudna frukten, vilken ju alltid har något lockande med sig.

Många beklaga säkerligen, att den nykterhetsrörelse, som förr hade till sin huvudsakliga uppgift att genom sitt upplysningsarbete rädda från dryckenskapslasten, numera låtit detta praktiska räddningsarbete undanskymmas av steril politisk förbudsagitation och maktsträvan samt av ivern att gå till angrepp mot dem, som våga starkt betvivla, att ett förbud skulle kunna föra vårt folk till ett slags paradiskt nykterhetstillstånd.

Jag betvivlar ingalunda, att det är motionärernas trovissa uppfattning utan alla biavsikter, att ett totalförbud skulle förmå förverkliga deras nykterhetsönskan, ej heller att de påtagligaste verklighetsbevis icke ännu på länge kunna rubba dem i denna deras tro. Men de böra också själva respektera deras övertygelse, vilka på grund av goda skäl och verklighetsrön måste tvivla på en sådan optimism.

Det praktiska experiment, som motionärerna vilja ha fram genom ett riksdagsbeslut, försiggår redan här i landet inför våra ögon på grund av kristidens nödtvång, och det har lika mycket att lära oss som ett formligen av riksdagen beslutat förbud. Och för övrigt experimenterar man ju redan med förbud i Norge, Ryssland och Finland, varifrån vi kunna hämta erfarenheter för billigt pris.

Den hittills därifrån vunna erfarenheten synes emellertid icke

Om inforande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

vara sådan, att den bör locka oss att låsa fast ett permanent rusdrycksförbud under den falska skylten av ett provisorium. Det är åtskilligt, som denna erfarenhet redan lärt oss, såsom av kontrollstyrelsens yttrande och utskottets utlåtande framgår.

Det är all anledning att befara, att ett totalförbud skulle väcka till liv igen den forna fördärvliga husbehovsbränningen i modern, mera lätthanterlig form. Ännu torde denna hemmatillverkning av rusdrycker icke ha tagit någon större omfattning i vårt land såsom t. ex. i Norge och framför allt i Ryssland, men man får icke betvivla att den framgent skulle komma att göra ett förbud alldeles ineffektivt på grund av en stark misstämning och reaktion mot en sådan såsom omotiverad ansedd åtgärd från statsmakternas sida.

Nyligen stod följande att läsa i en ansedd liberal tidning: »Litet var vet nog, att det redan finnes en ganska utbredd tendens att förskaffa sig sprit utanför ransoneringen. Smygbränningen har väl ännu icke tagit alltför stora dimensioner. Men att den dock existerar och detta i sociala kretsar, av vilka man skulle tro sig ha rätt att vänta motsatsen, är ett faktum som torde vara rätt allmänt bekant. Hur i sådant avseende ett totalförbud skulle verka torde vara lätt att tänka sig. Från andra håll har man redan erfarenhet om verkningslösheten av ett förbud, som ej uppbäres av en allmän och enig folkuppfattning. Något skäl för svenskt vidkommande att även här hemma skaffa sig denna nedslående erfarenhet finnes väl icke.»

Det sannerligen helt oskyldiga pilsnerdrickat, som väl aldrig självt framkallat någon berusning, om det ej blandats med brännvin eller i brist härpå med denaturerad sprit, skulle, om motionärerna få råda, komma under förbudet. Men det komme att efterträdas av hemmabryggt öl, vilket i alkoholhalt kan vida överträffa det fabriksbryggda lagerölet. Jag erinrar om det starka s. k. julölet, som fordom med god smak och ofta berusningsresultat avprovades i stugorna på landsbygden. De förbjudna förut importerade lätta vinternerna skulle komma att ersättas med hemmalagade frukt- och bär-safter, vilka genom tillsatser av socker och vederbörlig jäsningskunna bringas upp till 20 % alkoholhalt och däröver.

Man har äntligen kommit så långt, att ingen längre tyckes vilja lägga hinder i vägen för tillverkning av sulfitsprit i stor skala, därför att denna kan missbrukas till förtäring. Det gäller härvid stora nationalekonomiska intressen. Denna tillverkning kan fullt ersätta vad Sverige årligen måste betala till utlandet för import av motor- och lysoljor. Om sulfitspritsfabrikationen fått fritt i tid utveckla sig, hade vi nu icke behövt lida brist på flytande bränsle för beslysnings-, motordrift och tekniskt bruk.

Det är tydligt, att denna sprit måste vid distributionen underkastas kontroll och denatureras för att i görligaste mån förhindra, att den missbrukas till förtäring. Men trots alla kontrollbestämmelser, torde sådant missbruk icke kunna undgås, om ett försäljningsförbud för till förtäring avsedda spritvaror kommer till stånd. Denna denaturerade sprit blir ju ganska allmänt tillgänglig för sina praktiska ändamål och kan icke inlåsas i något giftskåp.

I nykterhetskommitténs underdåniga betänkande, del VII, fin-

*Om införande
av provisoriska
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

nes en serie yttraanden från vederbörande myndigheter om förekomsten av missbruk av denaturerad sprit i skilda delar av landet. Av dessa framgår, att sådant missbruk i allmänhet icke förekommit i anmärkningsvärd mån förr än under storstrejken 1909, då all detaljhandel med brännvin var förbjuden. Då tilltog flerstädes med ens missbruket av denaturerad sprit såväl som av andra berusningsurrogat, såsom salubrin, lazarol, luktvatten, nubiansvärta m. fl. kemiskt-tekniska preparat. Och landshövdingen i Jämtlands län yttrar, att sådant missbruk är så mycket värre, som detsamma, utom själva ruset, medför, enligt avgivna vittnesbörd, andra än svårare följder icke blott i fysiskt avseende, utan även med hänsyn till den åt dylikt bruk förfallnes andliga och moraliska utveckling. Den denaturerade spriten brukar, innan den förtäres, filtreras genom träkol, tillägges det.

Enligt kontrollstyrelsens yttrande har under nu rådande knappa ransonering av brännvin, som närmar sig förbudet, användningen av denaturerad sprit och alkoholhaltiga preparat i hög grad tilltagit, och under ett tillfälligt rusdrycksförbud skulle sådana surrogat spela en än betydligare roll.

Något lämpligt och tillförlitligt medel för denaturering av sprit har ännu icke funnits. Alla denatureringsmedel med undantag av methylalkohol, kunna utan särskild sakkunskap eller särskilda apparater avlägsnas ur spriten av dem, som vilja missbruka den till förtäring. Och methylalkohol är så hälsovådlig och rent av livsfarlig, att medicinalstyrelsen avstyrkt dess användning.

Någon större svårighet att anskaffa berusningsmedel kommer alltså icke att förefinnas för dem, som nödvändigt vilja begagna sådana, även om ett totalförbud skulle införas. En restriktiv lagstiftning för att hindra missbruk av denaturerad sprit till förtäring kan visserligen inskränka, men icke förhindra sådan förbrukning, då alkoholdrycker icke finnas att tillgå på lovlig väg. Ett totalförbud skulle förutom lönnbränneri och smygghandel med rusdrycker i hög grad framkalla sådant hälsovådligt och degenererande missbruk. Det bleve så långt ifrån en definitiv lösning av nykterhetsfrågan att istället den sista villan bleve värre än den första. Därom borde med någon eftertänksamhet intet tvivel råda hos någon som icke med förkärlek håller fast vid en förutfattad mening, även om denna skulle innebära ett »credo, quia absurdum»

Det har sagts, att man borde böja sig för den folkomröstning för ett permanent rusdrycksförbud, som ägde rum 1909 och 1910. Man har icke rätt att i sina beslut böja sig för någon slags mer eller mindre konstlad meningsyttring, om man själv är övertygad om att opinionen förts vilse, och att det syfte den velat vinna icke kan uppnås på den vägen.

Det har pekats på förbudsvännernas växande antal i andra kammaren och denna kammares förbudsbeslut i år. Men det är väl icke omöjligt att denna kammars majoritet kan misstaga sig. I följande sammanhang antaga förordningen den 14 juni 1917 angående rusdrycksförsäljning. I år vill den icke veta av någon sådan försäljning alls, utan beslutar rent förbud. Vilken majoritet har rätt?

Om införande av provisoriskt radstrycksförbud.

Om man icke bestämt väntat, att första kammaren skulle avslå förbudsyrkandet, hade nog mangen betänkt sig mer än en gång, innan ett sådant politiskt schackdrag gjordes

Forts.:

Det har sagts att det skulle vara en heder för Sverige att inträda i förbudsstaternas led vid sidan om Norge, Ryssland och Finland. Jag vet icke, om gamla Sverige värdigt kan fylla sin plats invid dessa nyblivna mönsterstater.

Och hedern kan bedömas något olika. Då det meddelades en fransk deputerad att man härom året beslutat torrlägga den svenska riksdagsrestauranten, genmålde han: Den åtgärden ha vi icke behöft vidtaga i franska deputeradekammaren.

Motionen meddelar i fråga om Ryssland några uppgifter om huru fördelaktigt förbudet där verkat: industrien hade uppblöstrat, arbetsintensitet och produktionskraft ökats, skatteinbetalningen inflöte bättre, eldsvådorna hade avtagit, de niohundra miljoner rubel, som ryska staten förut årligen tog in på spritmonopolet, kunde lätt tagas igen på andra vägar, så med statens ekonomi vore det ingen fara; brottsligheten hade minskats, fängelserna tömtes, polisen hade intet att göra, så att vägglossen doge av svält i polishäktena. Jag citerar endast motionen. Och efter revolutionen hade det blivit ännu bättre, sedan folkviljan gjort förbudet permanent.

Tyvärr är denna skönmålning icke aktuell längre. Förbudets verkningar ha ej blivit varaktiga. Ett par Stockholmsblad återgävo nyligen en lång rad notiser ur ryska tidningar som måste väcka häpnad särskilt hos förbudsvänner: En mängd arresteringar även av arbetare, som icke vilja erkänna sovjetmakten, äga rum dagligen. Fängelserna äro överfyllda. Arresterarna torteras och misshandlas av milisen. Man ger eld på lantbefolkningen, som samlats för att protestera. Tidningar, såväl socialistiska som borgerliga, undertryckas och förbjudas utkomma för alltid. Ädömda straff äro lika hårda som under tzarismens värsta tid. Husvisitationer företagas, och möten upplösas med hot från kulsprutor. Plundringar, mord, mordbrand och varjehanda våldsgärningar höra till ordningen eller rättare oordningen för dagen på landsbygden. Allmän förbittring tager sig uttryck i de förskräckligaste handlingar. För opposition o. d. misstänkta, häktade personers händer vridas ur led, ögonen utstingas, benen brytas och de olyckliga torteras på det förskräckligaste för att få dem att bekänna. Utan vidare rannsaking fusiljeras de därefter, ehuru många av offren äro fullständigt oskyldiga. I Petersburg äro förbrytelserna i jämnt tilltagande. I staden arbeta för närvarande minst 40,000 tjuvar och rövare. Mord och plundringar förekomma dagligen i stort antal. Industrierna ligga nere, arbetsdugligheten har betänkligt slappats. Och vad statsekonomien angår har ryska staten som bekant förklarats insolvent. En stor del av dessa uppgifter har stått att läsa i »Socialdemokraten».

Gentemot herr von Kochs reservation, som utslutande vänder sig mot kontrollstyrelsens yttrande, vilket dock undertecknats av en ivrig nykterhetsvän, vill jag blott anmärka, att om ett förbud genomföres, den i fjol antagna försäljningsförordningen icke kan träda i

tillämpning. Ty denna förordning måste förutsätta, att några alkoholhaltiga drycker finnas att lagligen försälja. Men därmed slopas ock förordningens kontroll- och övervakningsbestämmelser, vilka reservanten räknar med skola tillämpas även under en förbudstid. Dessa bestämmelser få, om förordningen den 14 juni 1917 ej tillåtes träda i kraft, icke något existensberättigande.

Sådant är det nuvarande ryska tillståndet, trots det att förbudet efter revolutionen blivit permanent. Naturligtvis bär förbudet icke skulden till förvildningen men alla goda samhällsyftringar kunna ej heller tillgodoräknas förbudet ensamt. Det är ledsamt för motionärerna att de icke fingo behålla sin ryska illusion åtminstone till riksdagens slut. Det är skäl att de härnäst icke göra förbudets meritlista fullt så lång, eljest kan verkligheten göra våldsamma strykningar på den.

Och den individuella kontrollen över försäljning och ransonering, vilken kontroll ansetts så betydelsefull, bortfaller av sig själv, då intet längre finnes att enligt förordningen ransonera. Förbudet skulle således skapa ett laglöshets- och osäkerhetstillstånd, som nykterhetsvännerna borde vara de första att beklaga.

Man åberopar föredömet från Amerikas förenta stater. Men där gäller det icke att undra på, att det i Amerika tillämpade systemet med lokalt veto i vissa stater visat sig ohållbart med de många missbruk, som där förekomma, och att man därför tror sig kunna lyckas bättre genom ett allmänt förbud. För övrigt är det partipolitiken, som där spelar in i nykterhetsfrågan liksom hos oss. Varje parti vill söka få förbudsvännerna över på sin sida och blundar då avsiktligt för förbudets svåra avigsidor.

Det är icke att undra på, att det i Amerika tillämpade systemet med lokalt veto i vissa stater visat sig ohållbart med de många missbruk, som där förekomma, och att man därför tror sig kunna lyckas bättre genom ett allmänt förbud. För övrigt är det partipolitiken, som där spelar in i nykterhetsfrågan liksom hos oss. Varje parti vill söka få förbudsvännerna över på sin sida och blundar då avsiktligt för förbudets svåra avigsidor.

Herr von Koch har i sitt yttrande velat låta påskina, att det är de till Norge importerade lätta vinerna, som äro särdeles dyra, och som på grund av handelstraktaterna icke förbjudits, skulle vålla de under förbudet särdeles talrika fylleriförseelserna i Kristiania. Men detektivchefen där försäkrar, att det visst icke är dessa viner, som bära skulden. De äro icke åtkomliga för den stora allmänheten. Det är den alltmera utsträckta användningen av spritsurrogat, som är orsaken. Detektivchefen yttrar härom: »Att taga bort den denaturerade spriten och de andra surrogaten låter sig icke göra. Om man icke får fatt i berusningsmedel på annat sätt så stjälas de. Att förbudet medfört en mängd stölder av dryckesvaror är otvivelaktigt. Det är för övrigt hart när ingen gräns för alla onaturliga preparat, som användas som spritsurrogat, men det värsta är att det förvisso destilleras och brännes i hemmen i stor utsträckning. En sådan verksamhet är ju visserligen straffbar, men det är ändå ett sorgligt faktum att denna hemindustri står i rask utveckling. Att hejda den

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud. eller utöva effektiv kontroll över den har i varje fall visat sig praktiskt taget omöjligt i en storstad.»

(Forts.)

Det är av det sagda uppenbart, att vad förbudsvännerna anse som det bästa och tillförlitligaste är det gudas värsta fiende.

Jag förstår mycket väl den asketiska iveren att söka slå ned och utrota det onda med ens. Men alla tiders erfarenhet lär oss, att sådant icke låter sig göra. Den förståndige reformatorn väljer den säkrare vägen, att steg för steg bekämpa fienden. Och det är vida lättare att strida mot det öppna missbruket än mot det förstuckna, som gömmer sig undan och ofta är oåtkomligt.

Hållen icke på att den gamla romarsatsen »Fiat justitia, pereat mundus» skall i travestering tydas sålunda: »Förbud må det bli påföljderna må sedan bliva vilka som helst.» Utan tillåten alla väner av verklig folknykterhet, tillhörande skilda åsiktsgrupper, att utan överspändhet, utan ofördragsamhet och fariseism samverka på säkra vägar, varom alla nu i första uppmarschen kunna enas. Det är möjligt, att den nya rusdrycksförordningen vid tillämpningen visar sig ha brister, som böra avhjälpas, och att inköprätten behöver omläggas, men att förordningen kommer att gagna folknykterheten mera än en förbudslag, därom är jag förvissad.

Låtom alltså även framgent den, som utan övermått kan njuta ett glas vin eller ett glas pilsnerdricka, förbli i okvald besittning av dessa oskyldiga njutningsmedel, men hållen strängt efter dem, som gjort sig skyldiga till missbruk, utan hänsyn till person och samhällsställning, och hållen den förhårdade drinkaren och slarvige familjeförsörjaren till samhällsnyttigt arbete i stället för att tillåta honom att förspilla sin tid med att slå dank, småstjäla och bettla. Här hava de i rusdrycksförordningen angivna kommunala nykterhetsnämnderna en av sina ansvarsfulla uppgifter på det praktiska arbetsfältet. Då kan man äntligen få någon reda i de divergerande nykterhetssträvandena och rensning i samhällsförhållandena på detta område.

Att nu införa en förbudslag, som folkvanorna genast skulle inbjuda till att överträda, vore ett missgrepp av värsta slag. Vi se nu dagligen, huru våra många folkhushållningsförordningar, som strida mot gammal sed och uppfattning, föranleda till ringaktning för lag och förordning. En sådan mer eller mindre provisorisk förbudslag på nykterhetsområdet skulle ytterligare vålla, att aktningen för lagarna uppluckras även i kretsar, som förut utmärkt sig för sträng lojalitet.

Då jag, herr greve och talman, omöjligt kan tänka mig, med de erfarenheter, som redan vunnits, i förbudslanden att ett totalförbud kan leda till ett lyckligt resultat i nykterhetsavseende, anhåller jag få yrka bifall till utskottets avstyrkande hemställan.

Herr Bergman: Herr talman, mina herrar! Jag ber om en stunds uppmärksamhet icke för min ringa person, men för den väldiga folkrörelse, som jag i detta ögonblick kan säga mig representera. Den opinion, som genom snart sagt oräkneliga telegram och

skrivelser under dessa sista år kommit mig tillhanda med uttryck av folkets anslutning till den nykterhetspolitik, vi förfäktat, den är så kompakt och så utbredd i alla Sveriges lundsändar, framför allt i norra och mellersta Sverige, att den verkligen har vissa anspråk på att icke bli ignorerad av dem, som i likhet med utskottet tro sig känna opinionen i landet. Utskottet talar om opinionen men jag vågar påstå, att utskottet talar om vad det icke känner när det resonerar som det gör. Det är utan överdrift Sveriges väldigaste folkrörelse och den är icke »en böljas skum», som det heter, född av ögonblicket och förflyktigad i nästa ögonblick. Den är den mogna frukten av den svenska folktanken på detta område sedan nära nog ett århundrade tillbaka.

Utskottet är i stridshunnör, och det är med glädje vi upptaga stridshandsken. Det var emellertid icke utan förvåning som jag under det ovanligt fräna och allt annat än hövliga utskottsutlåtandet läste ett namn, som hittills hos mig alltid framkallat föreställningen om den mest sympatiska och humanitära välvilja, nämligen namnet Oscar Nylander. Men här tycker man sig bakom de blida dragen skynta så att säga ett mera mefistofeliskt anlete. Jag förvånar mig därför icke över, att den föregaende ärade talaren blev den som försvarade utskottet. Herrarna minnas von Rosens tavla, där Göran Persson kommer och sätter pennan i handen på den i grunden gode Erik XIV. Det synes vara med utskottets ärade ordförande, som med denne olycklige monark: han var både sjuk — vilket jag livligt beklagar — och omgiven av dåliga rådgivare.

Emellertid har utskottet här nu polemiserat mot min motion först och främst ur den synpunkten, att den skulle vara grundlagsstridig. Polemiken är inkonsekvent, om den uteslutande riktar sig mot min motion, ty anmärkningen kan med lika goda eller rättare sagt lika dåliga skäl riktas mot herr Ekmans m. fl. motion, och på sidan 13 i utlåtandet säger ju utskottet självt, att herr Ekmans m. fl. motion »slutar med samma hemställan som herr Bergmans». Således är även den fallen under domen av grundlagsstridighet. Men detta å sido: beskyllningen är fullkomligt obefogad i sak, ty när har det någonsin genom någon grundlagsparagraf blivit riksdagen förmenat att uttrycka sina önsknings inför Kungl. Maj:t? Det är ingenting annat än en önskan vi uttala, genom att föreslå, att riksdagen ville skriva till Kungl. Maj:t, att Kungl. Maj:t måtte begagna sig av den rätt riksdagen förut givit Kungl. Maj:t. Det kan aldrig bli grundlagsstridigt. Riksdagen har 1915 beslutit sådana lagändringar, att Kungl. Maj:t under vissa extraordinära förhållanden — och det är just sådana förhållanden som nu råda — må kunna utfärda provisoriskt rusdrycksförbud. När har det blivit grundlagsvidrigt att giva uttryck åt sin önskan att Konungen måtte begagna denna sin makt?

Vidare har utskottet sagt, att det skulle vara ogrannlaga att redan nu vilja ändra och skärpa 1917 års lagstiftning, »ja, rent av försätta den ur tillämpning för all framtid, innan lagen fått visa sina verkningar». Så står det verkligen i utskottets utlåtande

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.*

(Forts.)

Om införande
av provisoriska
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

Denna anmärkning drabbar åtminstone icke mig, som först och främst icke tillhörde 1917 års riksdag och som dessutom till det yttersta bekämpat den kapitulation för den nya brännvins- och monopolkungen, som en oklök nykterhetspolitik lyckades åstadkomma vid förra riksdagen.

Men för det andra: vad är det för ett nonsens att tala om ett upphävande, och det till och med »för all framtid», av 1917 års förordning genom det provisoriska förbudskrav vi framställa? Vi ha i denna motion icke yrkat på upphävande av en enda paragraf i 1917 års lag. Vi ha yrkat ett tillämpande av en dessförinnan antagen och även i 1917 års lag, 6 kapitlet 70 §. intagen klausul, som medgiver Kungl. Maj:t att utfärda provisoriska förbud. Är detta brottsligt eller ogrannlaga, så är Kungl. Maj:t själv vår medbrottsling, ty Kungl. Maj:t har under dessa kristider upprepade gånger utfärdat provisoriska förbud av allehanda slag och även förordningar, som gå långt utanför 1917 års lags normala ram. Riksdagen har för övrigt redan innan 1917 års förordning trätt i kraft vidtagit åtskilliga ändringar däri, därför att det redan nu tydligt visat sig, att dylika enligt riksdagens mening vore nödvändiga. Denna invändning är alltså av riksdagen själv redan desavouerad.

Utskottet synes vidare anse, att motionen bort hänvisas till bevillningsutskottet och det anse även vi. I följd hänvisades motsvarande motioner dit. Att så icke skett även i år, är för oss ännu i dag en fullkomlig gåta. Åtgärden beror i varje fall icke på oss. Det har sagts, att, när man i en motion begär en skrivelse till Kungl. Maj:t, denna motion då skall skickas till ett tillfälligt utskott, men det händer icke alltid. Därpå kunna anföras många exempel. Jag minnes bl. a. ett fall från 1908 års riksdag, då man i en motion begärde en skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa bestämmelser rörande hinder i äktenskap, och denna motion hänvisades till lagutskottet fastän det icke var fråga om en utarbetad lag utan om en skrivelse angående en sådan.

Jag skall nu lämna den formella och konstitutionella sidan av saken och övergå till realiteterna.

Vi begära ett provisoriskt totalförbud. Utskottet söker visa, att det i verkligheten icke skulle bli provisoriskt utan permanent. Denna tanke måste för det första förutsätta, att Kungl. Maj:t är permanent förbudsvän, ty även om riksdagen hemställer, att det ej måtte upphävas, har Kungl. Maj:t laglig rätt att upphäva det. Vidare förutsättes för det andra, att riksdagen aldrig skall vilja upphäva det. Riksdagen skulle ju dock enligt vår i motionen uttalade önskan få prövningsrätt.

Utskottet är emellertid säkert på, att varken regering eller riksdag skulle vilja upphäva ett en gång införd provisoriskt förbud. Har utskottet rätt häri, så måste ett av följande två alternativ inträffa. Antingen lyckas förbudet så förträffligt, att det blir omöjligt att vare sig i regering eller riksdag få resonans för dess upphävande. Skulle utskottet anse detta vara någon så fruktansvärd olycka för land och folk? Eller också misslyckas förbudet och

medför de bedrövliga följder, som utskottet några sidor längre fram målar ut; men märkvärdigt nog skulle, enligt utskottet, bade Kungl. Maj:t och riksdagen då vara ur stånd att upptäcka detta dess totala misslyckande, utan bibehålla förbudet. Detta anse vi orimligt. Är det så, att ett provisoriskt förbud misslyckas, då kan man vara ganska viss på, att riksdagen inte längre kan hålla på det. Och ur deras synpunkt, som vilja uppvisa förbudets orimlighet, vilket den föregående ärade talaren gjorde sig särskilt besvär med — han ansåg ju att det i verkligheten komme att verka tvärtemot vad vi önska — för dem borde väl ett försök, sådant som vi föresla, vara synnerligen välkommet, ty det förstodade svenska folket har ju hittills envisats att decennium efter decennium tro på förbudet. Men då måtte det väl bli grundligt botat, ifall förbudet verkligen misslyckas, sasom den föregående talaren siade. Å nej, mina herrar, saken är nog i verkligheten den, att herrarna i utskottet i stället befara, att förbudet skulle visa sådana verkningar, att folket ville ha det kvar. En sådan farhåga är nämligen den enda rimliga förutsättningen för utskottets uttalade säkra övertygelse, att förbudet ej skulle bli bara ett provisorium utan automatiskt övergå i permanens.

Utskottet har haft en ledsam otur med den ena av de myndigheter, hos vilka det sökt rad i denna brydsamma angelägenhet. Utskottet har nämligen frågat Kungl. Maj:ts och rikets kommerskollegium, huruvida icke det begärda förbudet vore otillåtligt på grund av gällande handelstraktater. Detta är ju en gammal beprövad käpphäst, som man trodde vara fortfarande användbar. Men denna gång sparkade han bakut, och kommerskollegium svarade till utskottets överraskning och ledsnad — som framgår av dess surmulna kommentarier och generade försök till kritik — att handelstraktaterna, enligt kollegiets mening, icke lägga något hinder i vägen. Detsamma sade den internationella rättens målsmän även i Finland, när förbudet där skulle införas, och likaså i Ryssland och på Island, och på alla ställena genomfördes det utan hinder av traktater. Förut hette det alltid, att vi icke skulle få några lån noterade på börserna i Paris, om vi genomförde förbud. Jag undrar om det finnes någon, som nu går och inbillar sig, att vi över huvud kunna få några lån i Frankrike numera. Och så säger man, att Frankrike skall upphöra att köpa våra trävaror, om vi upphöra att dricka dess vin. För min del tror jag, att fransmännen köpa svenska trävaror, därför att de behöva dem och därför att priset och kvaliteten befinnas bättre än andra anbud. Få de både billigare pris och bättre kvalitet på andra håll, hjälper det säkerligen icke, hur mycket vin vi dricka. Ett så pass praktiskt folk äro fransmännen, enligt min erfarenhet av denna kloka och klartänkande nation. Hela denna affär med franska viner och likörer rör sig för övrigt på sin höjd om 4 miljoner kronor, en försvinnande bagatell i jämförelse med Frankrikes hela export och icke heller synnerligen betydande även i förhållande till enbart det internationella handelsutbytet mellan Frankrike och Sverige. Nu

*Om införande
av provisoriskt
ruadrycks-
förbud
(Forts.)*

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forn.)

säger man, att fransmännen skulle lägga hinder i vägen, och att de skulle nödgå oss att acceptera de villkor de föreskriva. Ja, är det verkligen så, att vi svenskar icke kunna försvara oss mot ett främmande spritintresse på 4 miljoner kronor, då mina herrar undrar jag, huru herrarna skola kunna övertyga vårt svenska folk att det över huvud taget har någon möjlighet att försvara sig i vad större är. Men jag tror att vi kunna med lätthet försvara oss mot en så liten svårighet, vi likaväl som andra folk som infört förbud.

Det har nu vidare anförts av den ärade utskottsordföranden, att det skulle misslyckats så oerhört på andra ställen där man försökt sig på förbud. För utskottet är varje anonym tidningsnotis, som går i den riktning som utskottets majoritet önskar, tydligt god nog att åberopa. Men när vi åberopa officiella handlingar, officiell statistik, myndigheters under ansvar avgivna utlåtanden — då duger icke ens *detta* material, utan det anses ihjälslaget av första bästa från alkoholintresserat håll inspirerade till sin vederhäftighet obekanta notis. Vill utskottet beskylla våra svenska konsulter i Ryssland för ovederhäftighet i deras officiella ämbetsberättelser? Vill utskottet beskylla professor Hjalmar Sjögren för sådan ovederhäftighet? Läs deras i min motion anförda ampla vitsord om det ryska förbudets av dem på ort och ställe under lång tid iakttagna verkningar.

Men eftersom utskottet har en sådan respekt för tidningar, så skall jag be att få till dess begründande åberopa ett uttalande i en tidning, nämligen Svenska Dagbladet, vilket som bekant icke är något enragerat förbudsorgan. Dess korrespondent i Petrograd skrev i slutet av 1914:

»Förbudet har under de gångna 3¹/₂ månaderna utsträckt det ena steget efter det andra. Konjak och likörer förbjödos först, vidare öl och starkare viner samt nu senast även röda och vita viner. Alla ölstugor ha för länge sedan måst stänga sina portar, och i dessa dagar kommer även all vinservering, till och med i de finaste restauranter att upphöra. — — — Man kunde vara böjd att tro, att detta borttagande på en gång av allt vad alkohol heter skulle för alla dem, som sedan ungdomen varit vana vid bruket, vålla kännbara svårigheter eller rent av menliga följder. Varken bland arbetare eller den bildade klassen har dock något sådant kunnat förmärkas. — — — Ehuru jag själv sedan mer än 30 år 'tagit mitt glas', kan jag ej påstå, att förlusten av vare sig den ena eller andra sorten varit mig svår. — — — *Man känner sig nu bättre till sinnes, spänstigare och mer arbetskraftig än förr.* Och samma erfarenhet som jag tyckas de flesta ha gjort. Det är blott det första steget eller kanske riktigare att taga detta steg fullt ut, som synes svårt. Man har ej själv energi nog att bryta med mångåriga vanor.»

Ja, det är den erfarenhet, som han gjorde, och som herrarna kunna vara övertygade, om att de allra flesta som förut varit motståndare till förbudet eller åtminstone indifferent till det komma att göra, ifall det kommer till stånd även här i Sverige. Man talar

om de flera hundra tusen motboksägare, som man förutsätter skulle bli en kompakt armé, som skulle lägga alla möjliga illojala hinder i vägen för utförandet av förbudet. Jag tror icke, att vårt svenska folk är så illojalt; de allra flesta människor som ta sin sup, göra det därför att varan finns att tillgå, och därför att det är en gammal tradition, men om den försvinner, komma de flesta att sörja mycket litet däröver. Och för resten, dessa små kvantiteter som för närvarande fås, tycka verkligen herrarna, att det är något att hålla på? Tycka herrarna det är rimligt att upprätta stora byråkratiska ämbetsverk för att dela ut och individuellt kontrollera dessa dyrbara centiliterportioner till herrar Andersson och Petersson etc., med noggrant övervakande av vad var och en skall anses »individuellt» kapabel till? Att sätta hela det svenska folket under Brattska systemet, denna sjukhusransoneri, där en hel nation skall matas skedvis med de dyrbara dropparna?

*Om införande
av provisoriskt
rudstrycks-
förbud.
(Forts.)*

Jag vill icke längre uppehålla mig vid denna bedrövlighet, men det må tillåtas mig tillägga ett par ord om förbudsrelsens nationella betydelse, riktade särskilt till denna kammars majoritetsparti.

Det är i sanning beklagligt och på sätt och vis förvånande, att ett så patriotiskt och på nationens fysiska och andliga lyftning riktat strävande som förbudspropagandan saknar resonans i denna kammare, vars stolthet det ju plägar vara att anses vilja värna om nationens livsbevarande krafter. När förståelse saknas för denna rörelse, är det ett dåligt tecken. Det vittnar ofta om en social och etisk indifferentism, som kännetecknar den blaserade slöheten. Nu vill jag visserligen icke beskylla denna kammars majoritet för sådan slöhet, men kammarens likgiltighet för vår största folkrörelse kan så ofantligt lätt få sådant utseende, och denna likgiltighet, eller rättare detta motstånd hör sannolikt till de väsentligaste av de faktorer som sätta ned första kammarens auktoritet i de stora folkmassornas ögon. Det blåste andra vindar i Sveriges bildade och aristokratiska kretsar på den tid, när för snart 100 år sedan denna rörelse tog sin början.

Den svenska nationen håde råkat på förfall i många avseenden mot slutet av 1700-talet och i början av 1800-talet. Den väcktes på synnerligen hårdhänt sätt ur sin lethargi under det Napoleonska världskriget och särskilt under 1808—1809 års nordiska jordskalv. Lemlästat och blödande reste sig Sverige långsamt upp. Ett par årtionden av vaken morgonväktsstämning vidtaga nu; det var då som Tegnér sjöng ut nationens ädlaste känslor, det var då som Ling drömde om att skapa ett nytt fysiskt föryngrat släkte, ett olympialekande Hellas här i Norden. Det var då som ett nationellt företag som Göta kanal kunde komma till stånd och det var då som den vaknande bildningsentusiasmen satte det frö, som slutligen gav som sin förnämsta frukt i 1842 års folkskolestadga. Det var den ungdom som växt upp under de stora världshändelsernas väckelse, som nu i fredens hägn med sitt friska ynglingalynne drömde om ny storhet av annat och bättre slag än den gamla.

Från dessa förra seklets morgonväktstider är det också som

*Omi införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud*
(Forts.)

den svenska nykterhetsrörelsen leder sitt ideella ursprung, och den bevarar atskilliga av sina faddergavor från dessa ljusa dagar. Dess första organisation ägde rum år 1830 av en ganska säregen anledning, tusenårsminnet av kristendomens första förkunnelse här i landet genom den frankiske munken Ansgar, själv absolutist, i förbigående sagt. Vid detta tillfälle förelåg en framställning av en av vad man kunde kalla 1813 års män, en som varit med i krutröken vid Leipzig och för övrigt en av vårt lands allra bästa patrioter, på den tiden, överste Forssell. Denne föreslog då i en broschyr som väckte stort upseende och kom ut i flera upplagor, att man på den dagen år 1830, när detta minne skulle firas, skulle genom en akt av praktisk kristendom hugfästa det ifragavarande minnet. Det borde firas, menade Forssell, icke bara genom några förklingande ord, genom predikan och psalmsång efter gammal slentrian, utan nu borde det verkligen blir en *handling*, som skulle hugfästa detta stora kulturminne. Denna tanke att göra en insats för en följd av generationer till nationens lyftning var en i bästa mening »storsvensk» idé, värdig en gammal heroisk ätt.

Den svenska nationen är långa tider rätt oföretagsam, men när den samlar sig till något stort företag, vill den gärna göra ifrån sig med besked. Herrarna kunna vara övertygade, att svenska folket icke heller ger sig förr än det kommit till botten med denna fråga och genomfört rusedrycksförbudet. Det kommer, mina herrar, en dag att voteras igenom även i denna kammare.

Det var för ett par decennier sedan icke många, som trodde att den allmänna rösträtten skulle så snart gå igenom i denna kammare, där den visst år 1906, om jag ej missminner mig, fick 18 röster. Men kammaren tog den i alla fall 1907 och 1909. Ansvarskänslan manade till att göra det, och känslan av att det var en väldig folkrörelse som allvarligt fordrade den. Denna folkrörelse var då manifesterad i ett uttalande av 350,000 svenska medborgare. Den stora deputation, som kom upp till konungen med rösträttspetitionen, ansågs på den tiden vara något alldeles enastående. Men här ha vi en manifestation av en folkvilja, som saknar motstycke icke blott i andra politiska frågor i vår tid, utan i hela vår historia, ett med svart på vitt föreliggande dokument av nära 2 miljoner vuxna svenska män och kvinnor, av betydligt mer än hälften av den vuxna delen av nationen. Detta dokument kräver ett totalt rusedrycksförbud.

Och det är, som sagt, icke en övergående mening bara för något ögonblick. Man skall kanske säga: Så var det 1909, men nu hava meningarna ändrat sig. Det är somliga, som tro det. Men var god och se på valen till andra kammaren. 1911 invaldes 130 förbudsvänner i andra kammaren. 1914 inträffade ett fullständigt jordskred i politiskt avseende, som reducerade det förut mäktigaste partiet i andra kammaren med ungefär 40 procent, och åstadkom en väldig gungning i hela vår politik. Trots dessa stora allmänpolitiska förändringar var det i alla händelser nästan på siffran lika många förbudsvänner som invaldes på våren 1914 och likaså

på hösten samma år. Det var visst 131 den ena och 132 den andra gången, så att trots de starka skiftningarna under dessa år har det uppenbarligen funnits en fast punkt — det har naturligtvis funnits flera sådana, men i detta sammanhang gäller det nu denna — och det är det svenska folkets obrutna förbudsvilja mitt under de andra förskjutningarna av jordskredet i politiken. Det är icke värt att tro, att det är en tillfällig folkirring, som går över — det är ett livskraftigt strävande, som säkerligen kommer att nå sitt stora mål, och det långt innan denna rörelse kan fira sitt 100-års jubileum. Att saken icke går tillbaka utan alltjämt framåt det visas tydligt just av de senaste valen, på hösten 1917. Då trodde herrarna säkerligen ganska allmänt att nu skulle det väl äntligen bli någon regress i förbudsrörelsen. Men hur gick det? Jo, det valdes in enligt den lägsta beräkningen 143 och enligt den högsta 147 förbudsvänner, deklarerade förbudsvänner i andra kammaren, således vida flera än under den tid, då rörelsen ansågs vara i sin högfod.

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Rörelsen har nu pågått sedan 1830 i två större repriser, den förra 1830—1855, varefter en längre paus uppstod, under vilken den förde ett tynande liv — ungefär sammanfallande med Karl XV:s regeringstid — den senare perioden tog sin början i mitten av 1870-talet och pågår än. Den äldre rörelsen åsyftade egentligen ett brännvinsförbud, men så kommo den tidens riksdagskompromissarier och läto den oegennyttigaste av svenska folkrörelser mynna ut i en simpel finanspolitisk spekulationsmanöver. Det var de tre högre stånden vid 1854 års riksdag, som under förbittrat motstånd från den tidens demokrati, bondeståndet, genomförde den s. k. lösningen. Man tolkar vanligen bondeståndets nästan enhälliga nej som ett uttryck av den dåvarande allmogens brännvinskrlek. Enligt min övertygelse med orätt. Den tidens omkring 100,000 organiserade nykterhetsvänner voro till största delen bönder, och både nykterhetsvänner och brännvinsbrännare i bondeståndet voro med få undantag eniga i sin opposition. Man sade: giv oss ett brännvinsförbud lika för alla, och vi skola acceptera det, men vilja städerna se landsbygden torrlagd men Sveriges bönder komma in till städernas marknader och torg och sälja sina varor för att sedan lägga ned förtjänsten på deras krogar så att man får nöjet att se Sveriges raglande allmoge på gatorna till borgerskapets förnöjelse — med ett ord vilja städerna på detta skamliga och billiga sätt förtjäna igen böndernas pengar, då är Sveriges allmoge ej med längre på den lösningen. Detta synes mig vara en resonlig och värdig tankegång, men det var den tidens finanspolitik, som förhindrede det allmänna demokratiska förbudet.

Nu har rörelsen vaknat på nytt och är sju resor radikalare. Man hade under tiden fått en dyrköpt erfarenhet av även ölet som ett nationens fördärv, och den nyvaknade rörelsen proklamerade totalt förbud mot allt vad rusgivande drycker heter. Den nya rörelsen tog ett både bredare och djupare grepp i folksjälens än den

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud. (Forts.) gamla, och 1909 års väldiga opinionsyttring visade dess oerhörda styrka.

Då anmäler sig liksom 1854 den smarta finanspolitiken och andra exploatörer och man försöker med all makt låta även denna nya förbudsvåg rinna ut i sanden.

Just som det stora genombrottet i vår politik ägde rum 1911. då folkjätten stod med armen lyftad till dräpdrag mot vårt folks tusenåriga tyrann, då börjar den dödsdömde ackordera, han gör sig så liten, så liten, så ynkligt liten och oskyldig som Fanden i nöten i den gamla norska sagan, och lovar att bli så oskyldig, om han bara får leva. Det är alkoholen i skepnaden Bratt.

Och folkjätten lät lura sig. Eller rättare: de som förde hans talan läto narra sig. Han kommer förvisso i framtiden att djupt ångra detta missgrepp, som höll på att bli lika ödesdigert för den nuvarande nykterhetsrörelsen som 1854 års kompromiss för den gamla. Om olyckan icke har till fullo förverkligats, så beror det på de abnorma förhållanden i vilka vi nu leva, vilka genom krigstidens allmänna varuknapphet skapat en alldeles ny situation och korsat även herr Bratts beräkningar i flera viktiga avseenden.

Denna situation, olycklig i sig själv, har dock det goda med sig att den har gjort det lättare än någonsin att nu genomföra ett totalförbud både ur ekonomiska och andra synpunkter.

Bratts system går ut på att skriva ut receptdoser på detta dyrbara fludium, som säkert 90 % av nationen helst ville utan någon alkoholbyråkratis tillhjälp hålla i rännstenen, eller — mera praktiskt — denaturera till belysnings- och trafikändamål. Brännvin som bränsle, det är som det skall vara.

En gammal heroisk nation som var icke av naturen danad för ett sådant småplotter- och trakasserisystem. Här vill man antingen som Tor i sagan tömma dryckeshornet i ett andetag eller också — och det vill man helst nu för tiden — lägga hornet på museihyllan och dricka naturens egen friska dryck.

Det är den nutida svenska högerns stora felsyn, att den icke kan se storheten i den historiska bragd som förbuds-rörelsen vill ge kommande tider i arv. Herrarna av majoriteten här stå alltjämt kvar på den gammaldags ståndpunkt, som blott i ruset ser alkoholens enda skadeverkan. Det är icke det jämförelsevis sällsynta ruset, som är den stora nationella olyckan, utan det är den allmänna ekonomiska utslagning av de minst bärkraftigas budget, som det allmänna även s. k. måttliga bruket vällar — och jag ber var och en vara god och taga kännedom om den märkliga utredning, som man i det avseendet framlade inför kammaren vid behandlingen av herr Kvarnzelius motion för några veckor sedan i det då föreliggande utskottsutlåtandet. Man kunde därav se, att personer med under 2,000 kronor i inkomst belastades av alkoholen sex gånger värre än de klasser, som ha bättre råd, och det ändå under Brattska systemet. Jag hänvisar herrarna till dessa ytterst lärorika siffror. Det är icke ruset som är den största alkoholismolyckan, det är vidare den allmänna psykiska slöhet, som samma allmänna bruk med tiden

föder, den minskning i ansvarskänsla, arbetsduglighet o. s' v., som tillsammans skapa en nationalekonomisk förlust av oberäkneliga mått, under det ett alkoholfritt folk också blir ett vaket och prestationsdugligt folk. Gentemot utskottets säkerligen föga erkända nationalekonomiska auktoritet ber jag att i det avseendet få hänvisa till det ytterst lärerrika och intressanta föredrag, som Nordens främste nationalekonom, professor Harald Westergaard från Köpenhamn, för ett par veckor sedan höll här i Stockholm, där han obetingat ställde sig på den ståndpunkt jag här förfäktar i förbudsfrågan. och det just a sin vetenskaps vägnar, ur nationalekonomisk synpunkt.

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Alla sannfärdiga och vederhäftiga bedömare, som iakttagit förbudet i praktiken, där det varit effektivt tillämpat, överensstämna i sina gynnsamma omdömen om dess verkningar i stort. Att det kringgås av enskilda är självklart, men det sker ej i den utsträckning, att överträdelserna i stort upphäva dess goda verkningar.

Nu har man sagt, att man i Ryssland under sista tiden ingalunda fått behålla de goda verkningarna. Att i Ryssland på sista tiden en revolution ägt rum och där vallat ett fullständigt kaos, är ju sant; men den sedelärande saga om de 40,000 rövarne, som den föregående talaren uppdukade jämte andra rövarhistorier, som man med skäl kan kalla dem, även om de skulle vara sanna, är en sak, som vi undanbe oss att få skriva på vårt konto. Förbudet genomfördes under normala förhållanden i Ryssland och har i stort sett verkat förträffligt så vitt man hittills känner enligt våra egna konsulers uttalanden. Vad som nu inträffat under den allmänna upplösningen, under det kaos, som nu råder i Ryssland, tvivlar jag på att den föregående ärade talaren till fullo vet, och det bevisar för övrigt, av skäl som nyss anfördes, ingenting mot ett förbud i ett normalt lagsamhälle. Såvitt jag kan se, är det för resten en likadan erfarenhet man gjort i andra länder, där förbudet under normala förhållanden har genomförts, t. ex. i Amerikas stater, där man under de senaste 10 eller 12 åren har genomfört förbud i över 20 stater utom dem, som hade det förut. Det vore väl bra märkvärdigt, om detta praktiska amerikanska folk skulle ha förlorat sitt sunda förnuft bara i denna fråga och envisats med en, enligt utskottet, av opinionen och av erfarenheten utdömd åtgärd.

Nu invänder kanske någon till sist: Ja, ni har i dag erinrat om den gamla goda tiden, då en samhällets pelare som den högkonservative Hartmansdorff var nykterhetsorganisationens ordförande. Nu är rörelsen radikal och misstänkt.

Ja, mina herrar, det fanns en något annorlunda beskaffad aristokrati på den tiden, och det hedrar den tiden mer än motsatsen hedrar vår tids aristokrater. Men för övrigt — är det icke något, som vi borde vara oerhört tacksamma för, att vi äntligen här ha ett område, där man i vår partisplittrade tid dock skulle kunna enas till ett stort nationellt verk. Här står en skara, den ingen räkna kan, av förbudsvännner, beredda att lyfta vår nation i detta avseende, en skara med herr von Mentzer som flygelman åt höger

Om införande
av provisoriskt
rusdycks-
förbud.
(Forts.)

och herr Ström åt vänster. Så vitt jag kan se är detta en styrka för vår tids rörelse, att den visat sig kunna samla så vitt skilda meningar på andra områden dock till endräkt i ett stort humanitärt och nationellt arbete. Där ha vi dock ett av de få stordåd, som även vårt nu så stordådsfattiga Sverige kan utföra. Skall bildningens, skall aristokratiens, skall storsvenskhetens representation verkligen taga på sitt ansvar att hindra vårt folk att få utföra detta sant storsvenska, sant heroiska verk? Finns det något som undergräver denna kammares sympatier ute bland folket mera än annat, så är det dess majoritetens hårdnackade nej i denna fråga, som dock visst icke är någon partifråga.

Jag är, som jag redan förut sagt, övertygad om, att den tid kommer, då även denna kammare kommer att ställa sig i huvudsak på den ståndpunkt jag här förfäktat. Men jag hemställer om icke under de allvarliga förhållanden under vilka vi nu leva, och då man ser att i de vidaste kretsar, långt utanför den organiserade nykterhetsrörelsen, denna sak behjärtats, som t. ex. då man såg för icke så länge sedan en stor representativ deputation med ärkebiskopen i spetsen hos kungen begära precis vad vi nu föreslå — jag hemställer, säger jag, om det icke skulle vara tid, redan tidigare än det annars skulle komma att ske, att nu verkligen samla sig till denna rent patriotiska åtgärd. Vårt vaknande folk har satt sig i sinnet att definitivt förgöra den dvalans demon som har hållit nationen bunden i sömn under sekler, och ve den som vill hämma folket i detta dess lovliga och dråpliga verk!

Jag ber, herr talman, för att nu icke tilltrassla voteringspositionen, att, ehuru jag naturligtvis helst skulle velat yrka bifall till min motion oförändrad, få yrka bifall till den reservation, som är vidfogad utskottets betänkande, och som i dag är framställd och här förut försvarad av herr von Koch, en reservation, som ju i huvudsak går ut på detsamma som motionen.

Herr Ekman, Carl Gustaf: Jag skall endast be att få göra ett par korta kritiska erinringar till det inlägg, som gjorts av talmannen för utskottets majoritet. Han började sitt anförande med att anställa en jämförelse mellan värdet av det uttalande, som förekommer i reservationen, och det, som finns i utskottets utlåtande. Han betecknar reservationen såsom fraser, medan han tydligen ville i utskottets utlåtande se en övertygande motivering för den slutsats, vartill utskottet kommit. Jag ber att i korthet få uttala det omdömet, att värdesättningen bort göras tvärtom.

Jag finner å ena sidan — hos utskottet — på tidningsurklipp och lösa påståenden stödda uttalanden, å andra sidan — hos reservanterna — en klar, logisk argumentation, som utmynnar i ett på denna argumentation byggt yrkande.

Jag ber att få säga ett par ord om en sak, som förekommit i diskussionen i dag, och varom man också hörde åtskilligt vid behandlingen av bevillningsutskottets betänkande rörande den Kvarnzeliuska motionen om restriktionernas bibehållande, Man har näm-

ligen velat göra gällande att det skulle vara illojalt att nu återkomma med yrkanden om förbud och förändringar i den lagstiftning, som antogs föregående år. Den erinringen kan väl emellertid omöjligen rikta sig mot dem, som bekämpade förra årets beslut såsom otillfredsställande. Den kan väl i andra hand icke heller med skäl rikta sig mot dem, som betecknade den lagstiftningen endast såsom ett steg på vägen, varmed man nöjde sig i avvaktan på att komma längre. Och det är enbart sådana grupper på nykterhetshåll, som nu stå bakom det yrkande om förbud, som i dag diskuteras. Under sådana förhållanden kan jag icke förstå, att man kan beteckna framkomsten av sistnämnda yrkande i år som något slags illojalitet, något som strider emot föregående uttalanden, och som icke kan vara förenligt med den standpunkt, vi på den åsyftade sidan tidigare hava intagit.

Jag ber också att få yttra ett par ord om herr Danström som lagtolkare. Han betecknade motionerna såsom grundlagsstridiga. Han erinrade om att grundlagen upptager stadganden om svenska riksdagens, det svenska folkets rätt att sig självt beskatta, och ville göra gällande, att ett bifall till motionerna skulle innebära ett upphävande av denna rätt. Emot det ber jag att få erinra om, att svensk lag ju inrymmer åt regeringen på en hel del områden rätt att företaga åtgärder, som kunna komma att i bevillningsavseende inverka på statens inkomster. Jag erinrar blott om regeringens rätt att exempelvis i fråga om tullar fatta beslut om deras upphävande, och jag ber att i det avseendet få erinra om regeringens beslut i fråga om spannmålstullarnas upphävande. Dylika beslut inverka givetvis på statens inkomster bevillningsvägen; men den rätten är inrymd åt regeringen, likasom på nu förevarande område regeringen har erhållit rätt att under vissa förhållanden stadga restriktioner och förbud, som kunna inverka på statens inkomster av brännvinsmedlen. Sålunda har riksdagen i förevarande fall uppdragit åt regeringen en rätt, som det här endast gällt att använda. Hur man då kan komma och åberopa gent emot motionärerna grundlagens stadganden om den svenska riksdagens rätt i fråga om beskattning, det begriper jag icke.

Herr Danström yttrade också bl. a., att, då vi i fjol antogo en lag om rusdrycker, så förutsattes därmed rusdryckernas tillvaro. Man kan därför icke upphäva den lagen genom att stadga förbud. Han resonerar som så: vi hava en lag om rusdrycker, alltså måste vi hava rusdrycker. Ja, skall man resonera på det sättet, skulle jag kunna säga: vi hava lagar om stöld, alltså måste vi hava stölder. Det går väl ändå icke att resonera på det sättet; den omständigheten, att vi hava en lag om rusdrycker, kan omöjligen i sig utgöra försvar för rusdryckernas bibehållande eller motiv emot förbudslagstiftningens införande.

Slutligen ber jag också att få fråga utskottet, hur utskottet kan förena ett sådant uttalande som det, som finns på sidan 7, där utskottet säger, att en förbudslagstiftnings värde och möjlighet att upprätthålla väsentligen bliva beroende på den anslutning, den

*(Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Porta.)*

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

kan erhålla från den övervägande delen av befolkningen», och fortsätter — »en sådan anslutning är ingalunda för närvarande att påräkna», hur utskottet kan förena, säger jag, detta påstående med det andra påståendet, att ett beslut, varigenom förbudet skulle komma att införas och fortfara, till dess riksdagen annorlunda beslutar, skulle vara att på ett maskerat sätt införa en permanent förbudslagstiftning. Om det är så, att förbudstanken icke kan påräkna någon nämnvärd anslutning hos vårt folk, om tillämpningen av ett tillfälligt förbud skulle komma att visa sig vara ett missgrepp och medföra enbart olyckor, hur kan man då logiskt komma fram till den slutsatsen, att införandet tillfälligtvis av detta förbud skulle komma att innebära införandet av permanent förbud? Det blir ju den allmänna opinionen sådan den kommer att utforma sig under intrycket av förbudets tillämpning, som kommer att bestämma om förbudets fortfarande tillvaro. Här föreligger, såvitt jag förstår, en klar och uppenbar motsägelse i utskottets resonemang, en motsägelse, som utskottet icke kan komma ifrån. Nej, det är nog så, att utskottet icke själv tror på sitt uttalande om förbudstankens ringa anslutning hos vårt folk, och det är därför som utskottet varnar för införandet av det tillfälliga förbudet och dess upphävande först sedan riksdagen skulle vara med därom. Det är därför som utskottet varnar för försöket såsom farligt och olämpligt.

Jag förstår, att det icke är mycket att hoppas av det förestående beslutet här i dag. Ty vad har kammaren i år gjort i frågor av denna art? Jo kammaren har tidigare uttalat sig mot en begränsning av inköpsmängden på sätt några motionärer hava föreslagit. Kammaren har ytterligare uttalat sig emot de nuvarande restriktionernas fortsatta tillvaro, åtminstone på så sätt, att riksdagen skulle för sin del sanktionera deras tillvaro och fortsättning. Det sägs, att man från bevillningsutskottet har att vänta en försämrad surrogatlagstiftning samtidigt som man här får höra av talare från samma håll att missbruket av surrogat är så överhandtagande och farligt, att man redan av det skälet icke bör gå vidare i restriktioner eller till förbud. Och nu kommer man här i dag, som jag är övertygad om, att avslå yrkandet också om tillfälligt förbud — icke på grund av argumentationens styrka, utan på grund av röstsedlarnas mängd. Till allt detta må blott sägas att det klarlägger de olika parternas ståndpunkter. Men ingalunda upphäver det den omständigheten, att kampen kommer att kämpas ut, att sålunda i allt fall, trots det avslag som kommer att möta i denna kammare under en tid framåt, likväl denna strid måste föras till slut, så att den allmänna folkmeningen på också detta område måtte få tillfälle att taga sig uttryck i en lagstiftning, som enligt opinionens mening utgör ett eftersträfvansvärt och verkamt skydd för svenska folkets lycka.

Jag hemställer, herr talman, om bifall till reservationen.

Herr Wavrinsky: Herr talman! Jag beklagar att detta

Ärendet kommit upp så sent under riksdagen, och att jag i denna brådskande tid nödgas irritera talmannen med att begära ordet under sådana omständigheter. Men jag kan icke avstå från min rätt att yttra mig i detta viktiga ärende.

*Om införande
av provisorisk
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Varje högtstående nation har sin besökelsestid, då alla folksjälnas fibrer spännas till kraftyttringar. Ett sådant utbrott av oemotståndlig kraftspänning är det vi nu bevittna i världen, världskriget. Må vi hoppas att det är sista gången spänningen på detta sätt får utlösa sig i krig!

Sverige har haft sin storhetsperiod, sin kraftspänningstid. Skola vi liknöst avstå från anspråken att ännu en gång gå i spetsen bland dädlystna folk? Det ges just nu ett område, där vi med de största förutsättningar och de största utsikter till framgång kunde spänna våra krafter till stordåd, nämligen på *folkhälsans, rasförädlingens*, område till egen och hela mänsklighetens bätnad, till den vita rasens räddning från en hotande undergång. Och när var den uppgiften större än just nu? Folkförödelser på slagfälten är ohygglig. Utom det antal av omkring 10 miljoner kraftfulla män, som stannat på slagfälten, ha vi att räkna med minst lika många miljoner lemlästade, förgiftade, utpinade, sinnesrubbade, lekamligt och andligt lytta och vanföra och därtill den överdödighet, som vi ha att vänta under de närmaste fredsåren både bland de återvändande soldaterna och bland den av umbäranden och själsprövningar tärda civilbefolkningen. Men värre än denna kvantitativa urartning är den kvalitativa rasförsämring som hotar den vita rasen förnämligast genom det urval av de yngsta, sundaste och kraftigaste männen för den världskamp, som nu i så många år rasat. Här ha de i kriget neutrala folken en mycket stor uppgift på ett område, där de icke få vara neutrala. Skulle icke den uppgiften, att lösa och i sin fulla utsträckning söka förverkliga folkhälsans problem, kunna sporra och elda vår nation till kraftyttringar, som ånyo skulle bära det svenska namnet med ära och bebyggelse över världen?

Ett led i den kampen, en väsentlig faktor i detta problem är det ärende vi nu behandla. Nu invänder man: alkoholen är ej den rasförsämrare, nykterhetsfantasterna påstå. Och såsom bevis därför anför man, att medellivslängden tilltar särskilt hos oss här i Norden. Ja, det är sant. Genom statens och kommunernas försorg och den enskildes förbättrade hygien särskilt beträffande vården av barn, så är det icke ett så ofantligt stort antal, som dör under de första levnadsåren, och medellivslängden har som sagt tilltagit särskilt här i Norden. *Men huru många verkligt friska och sunda människor gives det?* Vilken rad av kroniska sjukdomar härjar ej ibland oss: mag-, nerv- och lungsjukdomar, som oavbrutet tära på folkhälsan, hjärtlidande, kräfta, tandröta, rachitis (engelska sjukvan) bland barnen, alkoholism och könssjukdomarna. För att hämma de sistnämnda har Kungl. Maj:t förelagt oss en kungl. proposition, och riksdagen har fattat ett beslut, som jag hoppas skall leda till ett i någon mån lyckligt resultat. Men det är att märka, att i

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud.
(Forts.)

alla dessa rasförsämrande sjukdomar alkoholen är medansvarig — åtminstone i så måtto att den försvagar motståndskraften mot ohälsosamma inflytelser.

Det säges allmänt och man pekar särskilt därpå, att denna fråga är en social fråga, att det är en nationalekonomisk och etisk fråga, och det att icke är någon dietfråga. Men likvisst visas det genom den vetenskapliga forskningens ständiga framsteg på detta område, huru den fiende, som jag här talar om, huru alkoholen också *tär på folkhälsan i en oerhörd hög grad*. Professor Gustaf von Bunge, som är en av de flitigaste och mest kända forskarna på detta område, lärde sig under sina forskningar i sin hemstad Basel i Schweiz att iakttaga, huru förmågan hos mödrar att amma sina barn avtagit i en oerhörd grad. På barnbörds huset i Basel fann han vid sina undersökningar att icke ens $\frac{1}{4}$ av de mödrar, som voro där intagna, kunde under de 10 dagar, som de fingo vara kvar efter barnets födelse, amma sina barn, så att en naturlig utveckling av barnen kunde äga rum. Och då gällde det endast en tid av 10 dagar. Detta var ett ödesdigert rasförsämringssymptom, som ej kunde vara isolerat. Det antal mödrar, som icke kunde amma sina barn året om eller åtminstone under 9 månader, var då helt naturligt mycket större. På grund av den misstanke som inrotat sig hos honom, att hos alkoholen se en betydande faktor på nästan alla kroniska sjukdomars område, föranleddes han att göra en undersökning i saken. Han grep sig genast, det var för ett 20-tal år sedan, an med undersökningarna. Han fick av en tysk patriot ett kapital på 10,000 francs för att verkställa desamma. Ett antal av 40,000 cirkulär utskickades över hela det tysktalande språkområdet, även till Skandinavien och Holland. Cirkuläret översattes på sju olika språk, däribland japanska. I detta cirkulär begärde han av läkare upplysningar om familjer, som kommit under deras vård, rörande mannens alkoholförbrukning, kvinnans förmåga att amma sina barn, tuberkulos, tandröta och sinnessjukdomar m. m. Han fick av hela detta stora antal cirkulär endast omkring 250 tillbaka med ifyllda svar på frågorna. Men dessa svar kommo från vederhäftigt håll, framför allt från föreståndare för stora anstalter, där överläkare hade till sitt förfogande en stab av underläkare och kansli, som kunde medverka vid utarbetandet av vidlyftiga svar. Av den företagna granskningen av dessa svar fann han, att oförmågan hos kvinnan att amma sina barn var ärftlig, och redogjorde därför i en vetenskaplig skrift. Hans kolleger vägrade godtaga denna utredning såsom utslagsgivande, därför att den byggde på ett så obetydligt material som de omkring 250 uppgifterna i fråga. Han fortsatte därför att under 12 års tid införskaffa ytterligare material och lyckades komma över ej mindre än 2,500 sådana svaromål. På dessa byggde han sedermera sina forskningar, vilkas resultat jag skall be herrarna att i mycket flyktiga drag få peka på.

Han indelade männen efter deras alkoholförtäring i icke vanedrickare, måttliga vanedrickare, omåttliga vanedrickare samt drin-

kare. Till de omåttliga vanedrickarna hänförde han dem, som dagligen förtärde mera än 2 liter öl eller 1 liter vin vanligen nju-
 uten i utspädd form. Han begärde upplysningar rörande dessa mäns
 familjer, när i sådana familjer både mor och dotter kunnat amma,
 och när modern kunnat amma, men icke dottern. I det förra fal-
 let visade det sig, att i gruppen icke vanedrickare 56·7 % kunnat
 amma, i gruppen måttliga vanedrickare 34·7 %, i gruppen omått-
 liga vanedrickare 6·8 % och i gruppen drinkare 1·8 %. Motsvarande
 siffror, där modern men icke dottern kunnat amma, voro för de
 olika grupperna 10·7 %, 16·3 %, 33·1 % och 39·9 %. För de fall, där
 både mor och dotter kunnat amma, gå således siffrorna nedåt, un-
 der det att däremot för de fall, där modern men icke dottern kun-
 nat amma, skalan går i diametralt motsatt riktning. Där är det
 ett ringa antal bland icke vanedrickare, större bland måttliga vane-
 drickare, ännu större bland omåttliga vanedrickare och nästan 40
 % bland drinkare. Detta visar tydligen, att orsaken till att dot-
 tern icke kunnat amma är till huvudsaklig del att söka i faderns
 alkoholförbrukning.

*Om införande
 av provisoriskt
 rusdrycks-
 förbud.
 (Forts.)*

I sammanhang härmed uppställde Bunge också — jag har en-
 dast upptagit detta i sammandrag — en jämförelse med den om-
 fattning i vilken tuberkulos förefanns inom dessa olika grupper
 av kvinnor, och han fann då, att bland kvinnor, som kunnat am-
 ma endast 1·6 % hade tuberkulos, att bland kvinnor, som icke kun-
 nat amma, men vilkas mödrar kunnat det, 5·8 % hade tuberkulos,
 och att bland kvinnor, som icke kunnat amma och vilkas mödrar
 ej heller kunnat det, 14·1 % hade tuberkulos. På samma sätt be-
 fanns det beträffande sinnessjukdomar, att dessa förekommo i stän-
 digt stigande skala i samma proportion som kvinnornas förmåga
 att amma avtagit.

Men Bunge riktade också uppmärksamheten på tandröten och
 begärde upplysningar, huru många skadade tänder dessa kvinnor
 hade, och i denna tabell finner man antalet skadade tänder i ge-
 nomsnitt såväl för kvinnor, vilka kunde amma sina barn, som
 för dem, som icke kunnat det, kvinnornas ålder upptagen i serier
 om fem år från 21 till 60 år. Det visar sig här, att sådana kvin-
 nor, som icke kunnat amma, hade skadade tänder hela tabellen
 igenom i minst dubbelt så hög grad som de kvinnor, vilka kunnat
 amma. Därav drog han då den slutsatsen, att tändernas skador
 förskrevo sig bland annat från faderns alkoholförbrukning. Detta
 var emellertid endast indirekt bevisning, och han nöjde sig icke
 därmed. Orolig över denna tandröta, som spelar en så degenere-
 rande roll, dels därför att människorna förlora förmågan att till-
 räckligt tugga maten och dels därför att de sjuka tänderna i sina
 skrovliga gömmor förvara ruttande matrester, vari baciller som
 förorsaka sjukdomar frodas, ville han hava mera direkta och
 starkare bindande bevis. Han vände sig därför till en läkare dr
 Floras i Konstantinopel, som var chefläkare för järnbanorna i
 Mindre Asien och hade ett betydligt antal arbetare under sig,
 arbetare, som icke ställt sig profetens bud att ej förtära alkohol

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

till noggrann efterrättelse, men dessutom ett stort antal, som gjort det, och vilkas förfäder i långa släktled gjort så. För dessa arbetares tandskador fick han en redogörelse. Av detta material framgick att hos ett antal av 744 muhammedaner, som varit absolutister hela livet igenom, förefanns endast ett jämförelsevis obetydligt antal skadade tänder. Däremot fanns hos 220 muhammedaner, som icke varit absolutister, betydligt större tandskador, ja, till den grad, att de skadade tänderna hos dem som nått 46—50 år voro mer än 4 gånger talrikare än hos absolutisterna vid samma ålder, som tabellen här visar.

Det invändes mycket ofta mot påståendet, att alkoholen spelar en så stor roll vid de kroniska sjukdomarna, att det icke kan vara så farligt, ty personer, som dricka mycket, äro ofta ganska friska ändå. Jag vet också, att vi absolutister bedragit oss, då vi vid obduktion väntat, att man skulle finna drinkarens organ väldigt förstörda. Så är nog visserligen förhållandet i många fall, men icke på något sätt i den utsträckning, som man kunde hava trott. Då jag en gång vände mig till generaldirektören i medicinalstyrelsen för att få planscher, som genom färgläggning skulle kunna adagalägga alkoholens verkningar och avskräcka från bruket därav, blev jag övertygad om att det materialet aldrig kunde tillfredsställa oss, såvida dessa planscher skulle göras naturtrogna och icke genom överdrift i avbildningen åstadkomma avskräckande verkan. Det är sant, att de, som dricka mycket ofta, leva länge och äro ganska friska, många gånger överraskande friska. Det har också Bunge lagt märke till, men med den blick han hade för alkoholens betydelse frågade han sig: hur går det med barnen efter sådana föräldrar? I det material, som han hade förskaffat sig, fann han uppgifter, som vägledde honom vid undersökningen därom. Det befanns, att med samma uppställning i grupper av icke vanedrickare, måttliga vanedrickare, omåttliga vanedrickare och drinkare, hos sådana fäder, som hörde till den första gruppen, tuberkulos förekom i endast 4,9 % av samtliga fallen. Däremot var motsvarande siffra för barnen 11,6 %. I gruppen två voro siffrorna respektive 5,8 och 11,7 %, tredje gruppen 7,4 och 21,7 % och i den fjärde gruppen 12,6 och 29,3 %. Samma förhållande vid sinnessjukdomar. Hos fadern voro verkningarna av alkoholförbrukningen jämförelsevis ringa, under det att verkningarna hos barnen voro så ofantligt mycket större. Under det att drinkarne själva icke till mera än 4,8 % ledo av nerv- och sinnessjukdomar, så var motsvarande siffra hos barnen 27,7 %. Ändock kommer härtill, att icke alla med sådana sjukdomar behäftade barn efter dessa fäder kommit med vid dessa beräkningar, ty hos barn, och i unga år, märkes ofta icke sjukdomen, i synnerhet vad beträffar tuberkulosens verkningar; den utvecklar sig i regeln icke så tidigt, att alla därmed behäftade kommit med vid beräkningen. Dessa tal äro således i själva verket alldeles för låga.

Emellertid insåg Bunge, att det kunde hända, att på dessa siffror för barnen kunde inverka andra kroniska lidanden hos för-

aldern. Därför rangerade han ut alla sådana familjer, där någon av föräldrarna hade något fullt utbildat kroniskt lidande. Det visade sig då fullkomligt samma förhållande mellan faderns och barnens sjukdomsförhållanden. I de fyra nämnda grupperna voro procenttalen för tuberkulösa barn 6,4, 9,4, 17,1 och 24,2 och för barn med nerv- och sinnessjukdomar respektive 4,3, 7,6, 11,1 och 22,2 %.

Om införande
av provisoriskt
rusdryske-
förbud
(Forts.)

Jag har härmed önskat visa, att alkoholen är en lömsk och förfärlig fiende, som vi hava all anledning att väpna oss mot och göra oss fria från så fort som möjligt. Huru skola vi då gå till väga? Ja, det berättas om en man, som besåg ett dårhus, att han frågade läkaren, hur man kan veta, vilka som äro kloka och vilka som äro dårar? Läkaren svarade: »många gånger är det ju svårt, det finnes gränsfall, komplicerade fall, som tarva vidlyftiga undersökningar och läkarna äro knappast säkra på saken i alla fall. Men ett sätt hava vi att undersöka förhållandet, då det gäller de fullständigt förryckta, och detta är säkert.» Läkaren förde honom in i ett badrum, där badkaret stod fullt med vatten. »Här ta vi in dem och ge dem ett öskar», sade läkaren, »och säga till dem att tömma badkaret och så öppna vi samtidigt kranen, så att mera vatten rinner in i karet. Är det en förryckt människa, så öser och öser han och stänger icke kranen, men är det en klok människa, så stänger han kranen innan han öser.» — Vi gå till väga i samhället varken som de förryckta eller som de kloka; vi skruva till kranen litet om sänder, men icke fullständigt, och hålla så på att ösa och ösa ur karet. Vi bygga sjukhus och sanatorier för kolossala belopp, fängelser och vårdanstalter, som på långt när icke skulle behövas, därest vi verkligen avskaffade alkoholen. Att utrota denna källa till sjukdomar och kroniska lidanden är däremot vad vi nu avse med våra motioner. Vi vilja skruva till kranen och alldeles täppa till, så att vattnet ej kan rinna ned i karet.

Ja, svarar man, ni äro allt för optimistiska, allt för enfaldiga och fanatiska i detta avseende. *Det går icke*; vi förstå den saken bättre. Vi äro mera omdömesgilla och kunna därför se saken rätt. Ja, så tala pessimisterna, men jag vill då erinra om att de, som fört världen framåt, hava varit optimister; allt fruktbarande arbete är optimistiskt, men pessimism är icke fruktbarande.

Är det icke en vacker uppgift för en nation att anstränga sig till det yttersta för att medverka till att skapa ett förädlat och lyckligt släkte genom att motverka de tärande kroniska sjukdomar, som undergräva folkhälsan och lyckan. Det är ett arbete, i vilket en liten nation kan göra storverk utan hänsyn till sitt ringa antal invånare. Det är en uppgift, som skulle vara hedrande för oss alla. Varför skulle icke den svenska nationen kunna våga sig på den uppgiften?

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till den vid utlåandet fogade, av herrar von Koch och Larson avgivna reservationen.

Herr Hedenlund: Herr greve och talman! Det finns en punkt

Om införande
 av provisoriskt
 sprit-
 förbud.
 (Forts.)

i denna fråga, som under överläggningen icke blivit ordentligt be-
 lyst och vilken reservanterna enligt min uppfattning hava tagit
 alltför lätt på, jag menar den synnerligen viktiga ersättningsfrågan.
 Reservanterna framhålla, att det för en tid sedan fanns endast ett
 trettiotal spirituosa- och vinhandlare, och att man hade all utsikt
 att vänta, att dessa skulle bli avvecklade utan ersättning från
 statens sida. Nå, hur hänger det egentligen ihop med dessa av-
 vecklingar? Jo, dessa firmor hava för en mycket dryg penning
 blivit inköpta av aktiebolaget Vin- och spritcentralen. Vid dessa
 köp har spritcentralen förbundit sig att övertaga dessa firmors
 samtliga juridiska och moraliska förpliktelser gentemot deras
 tjänstemän. För att Vin- och spritcentralen skall kunna fullgöra
 såväl dessa som övriga förpliktelser, är det — det ber jag att få
 förklara på det mest kategoriska sätt — nödvändigt, att det icke
 blir något totalförbud, ty då anser jag Vin- och spritcentralen
 urständsat att fullgöra dem.

Medan jag har ordet, kan jag icke underlåta att instämma i
 de beklaganden, som hava uttalats över att dessa förbudsmotioner
 framkommit i denna stund. Jag vill icke ett ögonblick göra gäl-
 lande, att det kan ligga något som helst illojalt i deras framkom-
 mande, men å andra sidan kan jag icke, efter antagandet av 1917
 års mycket långt gående nykterhetslagstiftning, finna annat, än
 att man måste se en bristande förståelse av även andras berätti-
 gade intressen däri, att dessa förbudsmotioner icke upphöra. Det
 fanns en tid, då stora lager av Sveriges befolkning icke förstodo
 nykterhetsfolkets strävanden, då det minsta tal om restriktioner
 väckte den största opposition. Men denna tid är för länge sedan
 förbi, och nu vågar jag bestämt påstå, att till och med den, jag
 skulle vilja säga, legitima alkoholförbrukaren lojalt böjer sig för de
 förordningar och restriktioner, som vi alla torde hava funnit vara
 nyttiga och nödvändiga för alkoholmissbrukets bekämpande. Kan det
 under dessa förhållanden, i en tid då alkoholtillverkningen inom
 landet är begränsad till ett par jästfabriker, då importen varit och
 är så gott som avstängd, och då slutligen de ineliggande förrå-
 den inom landet av spirituösa drycker äro så minimala, att de
 under den strängaste ransonering endast torde räcka ett knappt
 halvår framåt — kan det under dessa förhållanden vara någon
 mening med ett totalförbud? Här har visserligen av ett par talare
 gjorts gällande, att exempel från redan torrlagda länder icke skulle
 vara ogynnsamma utan tvärtom. Men på den punkten är man i
 alla fall av högst olika meningar, och ingen torde väl med be-
 stämhet våga påstå, att man i dessa länder effektivt kunnat be-
 kämpa smyghandel och lönnbränning, och lika litet har man kunnat
 råda bot på bruket av de hälsofientliga surrogaten. Att under
 dessa förhållanden försöka totalförbudet ens som ett socialt
 experiment, synes mig knappast försvarbart och så mycket
 mindre motiverat, som icke allenast i vårt land, utan även utom
 vårt lands gränser, den lagstiftning, som hos oss tillämpats, vunnit
 det allra största erkännande. För min del kan jag ju icke annat

än respektera motionärernas ideella uppfattning, och jag tvivlar icke ett ögonblick på deras goda och ärliga vilja. Men jag undrar, om de icke i detta fall skjuta över målet och skada just den sak, som de i första hand vilja gagna. Jag hörde, hur herr Ekman uttalade, att kampen skall utkämpas till det bittra slutet, men jag vågar det oaktat, herr greve och talman, hemställa, om vi icke kunde åtminstone på denna stridsfront gräva ned yxan. Vi hava tyvärr gudi nog av intressekonflikter i alla fall.

Herr greve och talman! Jag ber att få yrka avslag på såväl motionärernas hemställan som de vid utskottets betänkande fogade reservationerna och bifall till utskottets hemställan.

Herr Danström: Endast ett par ord, herr talman! Mitt yttrande att det vore grundlagsvidrigt att besluta i överensstämmelse med herr Bergmans motion gäller tydligen den definitiva lösning, som motionen egentligen avser, men däremot icke en provisorisk anordning, sådan reservanternas förslagit, och vartill även den ene motionären nu anslutit sig. Kungl. Maj:t har dock redan fullmakt att vidtaga en sådan provisorisk anordning. Det har riksdagen till och med lagfäst i förordningen av år 1917. Då är det tydligen alldeles överflödigt att skriva till Kungl. Maj:t och anhålla, att Kungl. Maj:t i händelse förhållandena så kräva, måtte utfärda ett totalförbud.

Herr Ekman gjorde en anmärkning mot mitt yttrande, att i händelse ett förbud infördes, försäljningsförordningen icke komme att behövas, enär ju inga spritvaror skulle finnas att lagligen försälja. Ja, det är uppenbart, liksom också att en lag mot stöld icke behövdes, om ingen stjal i landet. Men jag yttrade också, att om nämnda försäljningsförordning icke komme att genomföras, skulle en hel del välbehövliga kontrollbestämmelser, som äro inryckta däri, ej heller komma att träda i kraft, ty hela denna förordning komme naturligtvis att slopas genom en förbudslagstiftning.

Gentemot herr Bergman vill jag säga, att jag sannerligen icke väntat, att han skulle tillgripa argumenta ad hominem, som han gjorde, ty sådana använder man endast, då andra skäl tryta. Det är god sed i denna kammare att icke betjäna sig av personliga angrepp. Sådana vapen borde allra minst finnas i en nykter skolmans och skolad historikers arsenal. Skulle det föreställa skämt var det ett grovt och dåligt skämt. Angreppet mot mig bryr jag mig icke om, men mot taktlösheten gent emot utskottets aktade ordförande måste jag kraftigt protestera. Det vore ock skäl, att herr Bergman framgent ansloge en mera behärskad och mindre hotfull ton även i sina angrepp mot denna kammare. Det verkade äntligen lugnande, när talaren till sist kom in i en mild högtflygande lyrisk-historisk stämning, som torde passa hans kynne bättre än den reella politikens prosa.

Jag vill slutligen tillägga, att de intyg som herr Bergman anført från Ryssland hänföra sig till år 1914, men de notiser, som jag

*Om införande
av provisorisk
russdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud.
(Forts.)

nyss lämnade därifrån, gälla innevarande år. Trots förbudet ha sådana betänkliga missförhållanden uppstått i landet. Förbudet rör icke för dem, men bör ej heller tillgodoräknas allt gott, som kan sägas om samhällstillståndet.

Herr von Koch: Jag är egentligen ganska tillfredsställd med att den på detta område så sakkunnige talare, som nyss ytttrade sig, ej kunnat upptäcka mer en en enda detalj i hela vår reservation, mot vilken han egentligen kunde rikta någon anmärkning. Han antyde, att man i fråga om avvecklingen av vinhandlarnas verksamhet kunde befara, att åtskilliga förluster skulle uppstå. Jag vill häremot svara, att vi, som yrka på tillfälligt förbud, naturligtvis icke hava förbisett, att någon förlust måste uppstå. Men även jag har något följt denna avvecklingshistoria och Vin- och spritcentralens försök att uppköpa olika firmor och ordna saken, och jag tror, att saken ligger så, att vinsten på de inköpta lagren varit så betydande, att den allra största delen av den uppkomna förlusten därigenom kunnat täckas.

Jag ber även att få säga, att när herr Hedenlund gjorde gällande, att det var tämligen onödigt att genomföra detta förbud nu, då vi i alla fall närmade oss ett förbudstillstånd, så innebär väl detta ett alldeles tydligt bevis för att det icke medför några större risker att taga steget fullt ut och göra de försök, som vi reserveranter hava ansett vara så betydelsefullt.

Jag ber också att få tillägga, att den livsmedelsbrist, vilken vi nu på grund av de sorgliga väderleksförhållandena i år i förväg tyckas nästan kunna vänta oss, väl i alla fall talar ett tydligt språk därutinnan, att vi måste göra allt vad som göras kan för att stärka folkkraften och minska det ekonomiska tryck, som onekligen vilar på en stor del av vårt lands befolkning.

Jag skall icke gå in på något utförligt bemötande av allt vad herr Danström här anfört, men jag vill gentemot honom endast säga, att hela hans argumentation, så vitt jag kunde förstå, egentligen gick ut på att bevisa, att det permanenta förbudet skulle vara svårt, kanske omöjligt att genomföra. Men såsom jag och mina medreservanter lagt vårt yrkande, till vilket för övrigt herr Bergman och alla övriga talare på denna sida här i dag givit sitt instämmande, är det *icke* fråga om det permanenta förbudet, utan om *det tillfälliga*. Därför menar jag, att nästan allt vad herr Danström i dag anfört angående det permanenta förbudets svårigheter ju faller fullkomligt till marken. Om vidare herr Danström i sitt första anförande antyde, att jag varit väl skarp mot ett par uttalanden i detta utskottsutlåtande, vill jag säga, att han icke just mildrat intrycket med att i denna fråga uppträda på ett sätt, som onekligen på sina håll måste väcka förstämning och förargelse. Han talade om »steril förbudskamp», »maktbegär» och »politisk ärelystnad» och vad det nu var. Jag tror ändock, att det är oriktigt att lägga saken på det sättet. Det förhåller sig nog så, herr talman, som herr Bergman i sitt onekligen lyftande anförande vi-

sat, att nykterhetsrörelsen är en stor och stark rörelse för förbättrade levnadsförhållanden, för höjandet av hela det svenska folket. Det går icke, tror jag, i längden att upprätthålla den tanken, att det hela vilar på något slags maktbegär eller årelystnad i den ena eller andra riktningen. Det är nog så, att hela detta arbete bäres upp av en sund och vacker fosterländsk känsla, och jag är för min del glad över att jag fått vara med i riksdagen och föra fram dessa hundra tusendens önskingar i detta avseende. Sedan är det första kammarens ensak om den vill alltjämt gå emot dessas uppfattning.

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

Jag ber att få vidhålla mitt yrkande.

Herr talmannen tillkännagav, att anslag utfärdats till sammanträdets fortsättande kl. 8 på aftonen.

Herr Bergman: Herr talman! Jag blev uppkallad av den näst siste ärade talaren, utskottets vice ordförande, som här svarat utskottets utlåtande. Han syntes anse mitt angrepp på honom och utskottets ordförande lika olämpligt, som jag för egen del anser hans eget utskottsutlåtande ha varit gent emot oss motionärer. Det innebär ett ganska oväntat angrepp i former, som man icke är så särdeles van vid i riksdagsutskottens utlåtanden. Om jag verkligen velat göra ett sårande personligt angrepp, vilket jag icke avsett, hade det kanske kunnat betraktas som en tillämpning av det gamla ordstävets: »som man ropar i skogen, får man svar». Men det är tydligen så, att herr Danström icke förstår skämt. Då skulle han höra på debatterna i det engelska parlamentet. Där kommer man med mycket värre saker än jämförelser med Mefistofeles eller Erik XIV. Jag känner emellertid min högt ärade vän herr ordföranden i utskottet så väl, att jag vet, att *han* icke kände sig vidare förnärad av dessa retoriska figurer. Det var i alla händelser icke min mening att på allvar förnärma någon, utan yttrandet var givetvis endast fällt på skämt.

Eftersom jag har ordet, skall jag be att få tillägga några ord beträffande de anmärkningar i sak, som herr Danström nu gjorde i sitt sista anförande rörande erfarenheterna från Ryssland. Han sade, att vad vi anført gällde 1914, men vad han anført gällde den nuvarande situationen. Jag ber då att få erinra därom, att vad vi hava begärt är ett provisoriskt förbud, just sådant som rädde i Ryssland år 1914. Det var just verkningarna därav, som jag åberopade. Både då och lång tid därefter visade detta förbud synnerligen lyckosamma verkningar. Skulle vi genomföra ett provisoriskt förbud och detta löpte lika illa ut, som herr Danström påstår, att det ryska förbudet skulle ha gjort på sitt fjärde år — nå, à la bonne heure, då blir det på tiden att upphäva det. Vi hava som sagt icke begärt annat än ett provisorium, ett provisoriskt förbud, så länge det visar goda verkningar. Det är vad jag har att svara på den anmärkningen.

Om införande
av provisoriskt
ruddrycks-
förbud.
(Forts.)

I sitt första anförande sade herr Danström vidare — jag glömde att bemöta det, då jag nyss hade ordet — att den ryska staten nu är insolvent. Jag har redan påmint om hur utomordentligt goda finanserna i längden skulle gestalta sig under ett förbud och hade anført vad professor Westergaard nyligen uttalat med hela sin nationalekonomiska vetenskaps auktoritet. Nå, invände herr Danström, men den ryska staten är nu insolvent. Ja, det är på grund av kriget och revolutionen. Men jag ber att få fråga: äro verkligen United states of America insolventa? Kongressen har dock där med två tredjedelars majoritet, både i senaten och representanternas hus, för några månader sedan beslutat införandet av totalförbud. Detta skall nu bekräftas av 36 stater. Av dessa äro 27 redan nu förbudsstater. Redan hava 5 *icke*-förbudsstater bekräftat kongressbeslutet. Det lider sannolikt icke det ringaste tvivel, att icke förbudet genomföres i hela Förenta staternas område om några få år, men jag tror icke, att Förenta staterna därför bli insolventa. Jag vill vidare erinra därom, att när staten Kansas år 1880 införde förbudet, den var en av unionens allra fattigaste stater. År 1913 hade detta — alltså efter ett något mer än trettioårigt förbud — förändrat sig så, att Kansas var den stat, som i avseende på egendomens jämna fördelning var ungefär den rikaste i hela Förenta staterna.

Vidare yttrade herr Hedenlund något om ersättningsfrågan. och med anledning därav ber jag att få hänvisa till vad herr statsrådet och chefen för finansdepartementet upplyste den 6 april i andra kammaren till svar på en interpellation. Det var fråga om huru många som skulle bli arbetslösa genom ett förbud, och han beräknade, att ett sådant år 1914 skulle hava drabbat 33,000 personer. Det meddelades vidare, att f. n. omkring 7,000 voro anställda vid tillverkning av brännvin och öl, 5,000 vid försäljning. 2,000 vid hotell, restauranter, kaféer o. s. v., vartill kommo 1,000 musici.

Nu har det påpekats i utskottets utlåtande, att tillverkningen redan är förbjuden, varför således tillverkningspersonalen icke kommer i betraktande. Och bryggeripersonalen fungerar fortfarande, därför att bryggerierna tillverka, allt vad de hinna, huvudsakligen sådana drycker, som äro tillåtna och som skulle vara tillåtna även under ett sådant förbud, som vi begärt. Det är således egentligen fråga om dessa 5,000 i försäljnings- och 2,000 i hotellrörelse samt de 1,000 musici. Nu ber jag att få fråga herrarna: tro ni, att vid ett provisoriskt förbud alla Sveriges hotell skulle stängas? Är det ingen, som reser, ingen som behöver mat. ingen som behöver rum? Alla i dessa branscher sysselsatta bli icke arbetslösa, det kunna herrarna vara fullkomligt säkra på. Och för dem, som bliva arbetslösa, är jag den siste att inte yrka skäligen hjälp av statsmakterna, därest vederbörande icke — som sannolikt är — få annan anställning. Jag har väckt en särskild motion till deras förmån, som vid ett provisoriskt förbud bliva lidande. Den kommer naturligtvis inte under sakbehandling här,

därför att förbudet faller, men det framgår av mitt yrkande, att jag aldrig någonsin tänkt mig att ställa dem på bar backe. För res-
 ten har staten de sista åren icke låtit hindra sig av sadana för-
 hållanden — d. v. s. man har visserligen tänkt på de arbetslösa
 — men tanken på att arbetslöshet till en viss grad på en eller
 annan punkt skulle uppstå har icke hindrat att man utfärdat en
 mängd provisorier av samma art, som här föreslås. För icke
 länge sedan talades det om att 5,000 personer höllo på att bliva
 arbetslösa, därför att konditorierna icke skulle få mjöl. Ja, det
 var en sådan åtgärd bland många andra dylika. Staten får natur-
 ligtvis taga konsekvenserna av det, men staten kommer i stort
 sett, som professor Westergaard mycket riktigt anförde och som
 erfarenheten visar ifrån de trakter, där man gjort experiment under
 fullt normala förhållanden, att i längden göra en lysande affär på
 förbudet.

Så var det en sak till. Det anføres i utskottets utlåtande
 angående fylleriförseelserna, att i motionen skulle framkommit en
 oriktig uppgift om hur det förhöll sig år 1909 vid det tillfälliga
 förbudet som det kallades, under storstrejken. Vi ha nämligen
 anført, att det endast skulle hava inträffat 168 fall av fylleriför-
 seelser i Stockholm under augusti månad det året — under det
 att det annars brukade vara 1,300, 1,400 eller något sadant under
 s. k. normala förhållanden — och det har påpekats, att det skulle
 i augusti 1909 i verkligheten inträffat 380 fylleriförseelser i Stock-
 holm. Jag har tagit reda på hur det förhåller sig. Min i motionen
 anförda siffra beror på ett år 1909 publicerat meddelande, som upp-
 gavs komma från polismyndigheten. Jag antecknade det, men kon-
 trollerade det icke själv. Jag har nu kontrollerat förhållandena
 hos polisen och fått reda på att det mycket riktigt, som utskottet
 säger, var 380 fall. Jag fick emellertid samtidigt veta åtskilligt
 av intresse för siffrans bedömning. Var god och observera t. ex.
 att under den 2 augusti var det 84 personer, under den 3 augusti
 19, under den 4 augusti 49 och under den 5 augusti 38 personer
 eller tillsammans enbart under dessa första dagar i månaden 190
 personer. Förbudet — det var dock icke något alldeles fullständigt
 totalförbud — utfärdades den 4 augusti, men de, som pliktfullades
 den 5, torde hava skaffat sig sitt rus den 4. Sedan är det med
 ett enda undantag — den närmaste lördagen, då det är rätt många
 — endast några få fall per dag. Det finns till och med dagar,
 då det är en, då det är två o. s. v., och om man tar hänsyn till
 den del av månaden, som var förbudstid, blir det inalles även då
 190 stycken, alltså 190 under de fem första dagarna (utan förbud)
 och lika många, 190 under månadens övriga 26 dagar under för-
 budsliknande restriktioner. Detta är ett rekord även i förhållande
 till doktor Bratts resultat för närvarande. Vad herr Bratts resul-
 tat beträffar, så är det icke hans förtjänst, att det nu gått ned till
 senast omkring 280 fall i månaden — det går för övrigt upp nu
 igen. Han lyckades få ned antalet med 40, 50 % på sin tid, men
 sedan visade nedgången tendens att stoppa. Vad som gjort, att

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

det gått ned så oerhört sedan, det är knappheten på varorna, dyrtiden, och den är icke herr Bratt medansvarig för. Detta är ju ett glädjande resultat av den, trots dess sorgliga resultat för resten. Men jag vill rättställa förhållandet därvidlag, så att en jämförelse mellan det Brattska systemet och förbudssystemet kommer i sin rätta belysning.

Möjligtvis borde några ord även sägas till herr Hedenlund, som yttrade, att Vin- och spritcentralen skulle bli insolvent eller något sådant — han använde inte det uttrycket, men i sak var det vad han menade — ifall totalförbud infördes. Ja, vi hoppas naturligtvis, att den då skall upphöra, det är klart, men naturligtvis inverkar icke vad vi förut sagt om skyldigheten att sörja för dem, som bli utan arbete, på den saken. Det blir ju en senare fråga, som för övrigt är berörd i det föregående.

För övrigt vill jag säga, att när den ärade talare, som jag nu vänder mig mot, vädjar till oss, att vi skola gräva ned stridsyxan, som han sade, och lägga ned striden för närvarande, så är det verkligen ett förslag, som vi mindre än någonsin kunna lyssna till. Vi anse, att just nu det är rätta ögonblicket att slå till mot denna vårt folks urgamla fiende och göra definitivt slut på alkohol-eländet. Det finns väl knappast någon tidpunkt då det varit lättare att genomföra det ur ekonomiska och andra synpunkter, och nu skall man passa på. De, som försvara det tillstånd, som vi hittills haft, vilja, att man skall vänta till »normala» tider, som det heter, då således spritkranarna börja allt mer och mer öppnas, då det blir allt större och större inkomster på hanteringen och det följaktligen blir ekonomiskt allt svårare. Det är väl det mest opraktiska sätt man kan tänka sig att skjuta upp till dess ifall man har den meningen, att land och folk i alla avseenden vinna på ett förbud inträder. Därför är det, som vi allra minst nu komma att uppgiva våra försök att genomföra förbudet, utan vi ämna återkomma till saken, ända tills även denna kammare, som jag är fullkomligt övertygad om skall bli fallet, en vacker dag besluter totalt rusedrycksförbud här i landet.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Jag hade icke tänkt yttra mig i denna fråga i dag synnerligast som jag på grund av sjukdom varit förhindrad att inom utskottet deltaga i detaljbehandlingen av ifrågavarande ärende. Men då den föregående ärade talaren i sitt första anförande gav mig någon admonition, vill jag säga, att jag icke fäster mig så mycket därvid synnerligast som han i sitt sista anförande betydligt modererat vad han första gången yttrade.

Vad frågan i övrigt beträffar vill jag säga, att de föregående ärade talare, som uppträtt mot utskottets förslag, icke synas mig hava i någon mån vederlagt de skäl, som utskottet anförde för avslag på ifrågavarande motion. Utskottet har bland annat stött sitt uttalande på, vad kontrollstyrelsen i saken anförde, under förmenande att kontrollstyrelsen utan tvivel är en auktoritet, på vilken

man i detta hänsende fullt och fast kan lita. Utskottet är ock av den uppfattningen, att man på denna väg säkrare når det stora eftersträvansvärda målet, att såsom utskottet ock framhåller, »det svenska folket måtte bliva ett nyktert, sedligt och livskraftigt folk». Man bör icke patvinga folket en förbuds­lagstiftning, som enligt min och många uppfattning endast skulle alstra smygbrännerier, en verkan, varpå vi hava synnerligen avskräckande exempel från andra länder.

Jag vill, herr talman, icke vidare förlänga debatten, utan anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Rop på proposition hördes nu.

Herr von Mentzer: Herr greve och talman! Jag hoppas att icke länge behöva upptaga kammarens tid, men ett yttrande av herr Daunström gör, att jag finner mig tvungen att uppträda här.

Han antydde, att de, som vilja intaga hans ställning, skulle vara fria från överspändhet och fariseism. Häruti kan ju åtminstone ligga en beskyllning mot dem, som intaga en annan ställning, att de skulle göra sig skyldiga till överspändhet och fariseism, och det är det uttalandet, som i första hand tvingar mig att här uppträda.

Jag skall då till att börja med endast kort säga, att det är alldeles uppenbart, att från min ståndpunkt jag icke kan betrakta ett bifall till den av herrar von Koch och Larson anförda reservationen såsom någonting grundlagsstridigt eller illojalt. Skäl hava ju anförts, som så vitt jag förstår tydligt ådagalagt, att det icke är grundlagsstridigt eller illojalt att nu påyrka bifall till deras reservation.

Sedan har här under diskussionen och även i utskottets utlåtande gjorts ett mycket stort nummer av den brottslighet, som man väntar som en ovillkorlig följd av ett tillfälligt förbud. Jag vill bara i korthet säga, efter som icke den tanken förut blivit uttalad, att en sådan föreställning, att förbudet ovillkorligen skulle medföra en stor brottslighet och i följd därav kräva en stor särskild detektivkår, vilar på en förutsättning, som jag tycker, att både den ena och den andre borde draga sig för, nämligen den, att det svenska folket är så illojalt, att det, ifall det får en lag, skulle tillåta sig att i stor skala gå otillåtna vägar. Vi hava från föregående tillfällen, då husbehovsbränningen blev avskaffad, erfarenhet av att svenska folket icke är så illojalt. Det är intet karaktärsdrag hos det svenska folket.

Sedan har det från nationalekonomisk synpunkt starkt betonast, att ett tillfälligt förbud skulle vara något synnerligen vanskligt och farligt. Å andra sidan har av talare från det hållet framhållits, att man gärna kan fortgå på den väg, på vilken vi befinna oss med den lagstiftning vi nu hava, ty den medger ju endast en minimal förbrukning, och förbrukningen minskas allt

*Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)*

Om införande
av provisoriskt
rusdrycks-
förbud.
(Forts.)

mer och mer. Ja, är denna uppgift riktig, då har staten, som skall draga förtjänst på affären, icke heller annat än en obetydlig inkomst av rörelsen, och då kan man väl icke från nationalekonomisk synpunkt säga, att saken är så oändligt riskabel, som nämnda herrar vilja göra den till.

Herr Danström tycktes vilja råda till att man skulle följa Labans handlingssätt, som, när Jakob med ärlig kärlek kom och krävde, att han skulle få Rakel, lät honom tjäna sina sju år, och så bedrog honom och gav honom den skumöda Lea. Det var ett handlingssätt, som jag icke tycker är så synnerligen värt att rekommendera. Jag tycker för min del, att det vore bättre, om vi, när kärleken kräver, att staten skyddar de svaga mot den förförelse, som ligger i rusdryckshandlingen, ock skyddar sig själv från att delvis så att säga leva på sitt eget blod, på ärligt sätt giva det kärleken begär, d. v. s. giva Rakel och icke Lea.

Ropen på proposition förnyades.

Herr Holmquist: Herr greve och talman! Jag, skall icke mycket förlänga denna debatt, men jag anser mig pliktig att här till protokollet säga två saker.

Den ena är, att beträffande det spritförbud, som förekom under den stora arbetsnedläggelsen, så var det efter min mening just detta spritförbud, som gjorde, att man under de mycket svåra förhållanden, som då rådde, kunde undvika alla oroligheter och slippa se familjer svälta till döds. Under den tiden kom mer än en av arbetarnas kvinnor till mig och förklarade, att på grund av spritförbudet de under dåvarande förhållanden levde bättre, än de gjort under den tid, då deras män lade ned sina arbetsförtjänster på krogen. Det är den ena saken, som övertygat mig om den oerhört stora betydelsen under ekonomiska kristider av ett spritförbud.

Den andra omständigheten hänför sig just till de tider, som vi nu genomleva. Ingen skall neka till att det är otroligt länge sedan sådana förhållanden voro rådande i vårt land som nu. Det är brist på allt, allt har gått i höjden. Vad är det, som föranlett, att vi under dessa tider åtminstone hittills kunnat gå fram jämförelsevis drägligt trots de förhållanden, som varit rådande? Det är efter mitt begrepp till väsentlig del, att den summa av efter någras uppfattning 127 miljoner, efter andras uppfattning 160 miljoner och efter andras åter över 170 miljoner kronor, som det svenska folket hittills depenserat på spritdrycker och därmed likartade drycker, nu i väsentlig mån besparats och i stället använts till kläder och föda och husrum. Det är således efter min mening just under dessa tider, som man tydligt och klart kan konstatera, att det, som under andra tider nedlagts på sprit, räddat folket undan ren svält och nöd.

Vid sådant förhållande kan jag icke finna annat, än att i den reservation, som föreligger, just är anvisad en väg, som i fortsätt-

ningen skall med ändå klarare utsikt till ökad framgång kunna under de nu föreliggande förhållandena beträdas, och det är därför jag för min del skänker mitt bifall till herr von Kochs m. fl. reservation.

Om införande av provisoriskt rusdrycksförbud.
(Forts.)

Herr Danström: Jag vill endast erinra den föregående talmannen därom, att spritförbudet under storstrejken icke tillkom genom något riksdagens beslut. Kungl. Maj:t har även under nuvarande kristid rätt och befogenhet att besluta om provisoriskt totalförbud, när helst Kungl. Maj:t så finner nödigt och lämpligt. En skrivelse till Kungl. Maj:t om utfärdande av ett sådant förbud enligt reservationen är således alldeles menings- och ändamålslost.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, gjorde herr talmannen enligt därunder förekomna yrkanden propositioner, först på bifall till vad utskottet i förevarande utlåtande hemställt samt vidare på antagande av det förslag, som innefattades i den av herrar von Koch och Larson vid utlåtandet avgivna reservationen; och förklarade herr talmannen, efter att hava upprepat propositionen på bifall till utskottets hemställan, sig finna denna proposition vara med övervägande ja besvarad.

Votering begärdes, i anledning varav uppsattes, justerades och anslags en så lydande omröstningsproposition:

Den, som bifaller vad första kammarens andra tillfälliga utskott hemställt i sitt utlåtande nr 21, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, antages det förslag, som innefattas i den av herrar von Koch och Larson vid utlåtandet avgivna reservation.

Omröstningen företogs, och vid dess slut befunnos rösterna hava utfallit sålunda:

Ja — 71;

Nej — 34.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 22, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående utredning rörande livsmedelsproduktionens allmänna läggning m. m.

Om utredning rörande livsmedelsproduktionens allmänna läggning m. m.

I en inom andra kammaren väckt och till dess andra tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 278, hade herr Lindman m. fl. hemställt, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl.

Om utredning
rörande livs-
medelsproduk-
tionens allmän-
na läggning
m. m.

(Forts.)

Maj:t måtte föranstalta en skyndsam och allsidig utredning rörande dels den allmänna läggning av vår livsmedelsproduktion och dennas fördelning på olika produktionsgrenar, enkannerligen på vegetabiliska och animaliska födoämnen, som med hänsyn till kända förhållanden och till de erfarenheter, som under nu rådande kristid vunnits hos oss eller i andra länder, kunde anses mest önskvärd, dels ock de åtgärder i produktionsstödjande och produktionsreglerande riktning, som med hänsyn härtill kunde bliva påkallade från statens sida för att göra vår folkförsörjning i största möjliga mån oberoende av främmande länder.

På hemställan av sitt berörda utskott hade andra kammaren för sin del beslutit, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t skulle anhålla, att Kungl. Maj:t vid utförandet av den i 1916 års riksdags-skrivelse nr 169 begärda utredningen måtte beakta de spörsmål, som utskottet i utlåtandet angivit.

Detta andra kammarens beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till förberedande behandling av sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på anförda skäl hemställt, att första kammaren måtte biträda andra kammarens i ärendet fattade beslut.

Reservation hade avgivits av herr *Ström* mot viss del av motive-
ringen.

Herr Jeansson: Herr greve och talman! I det utlåtande, vari första kammarens andra tillfälliga utskott inbjuder första kammar-
aren att biträda andra kammarens i förevarande ärende fattade beslut, har utskottet motiverat sin ställning på ett sätt, som jag icke kan underlata att bemöta. Utskottet säger, att utskottet »hyser den uppfattningen, att riksdagens skrivelse i förevarande ärende bort, i enlighet med motionärernas yrkande, omfatta även begäran om utredning angående införande av utförselbevis såsom medel att främja brödsädsodlingen, enär denna institution förr eller senare torde visa sig nödvändig för fullt tillgodogörande av de genom statens försorg uppförda spannmålslagerhusen». Jag kan icke vara med på att ett sådant uttalande göres, och jag skall be att med några ord få angiva skälen därför.

För det första kan jag icke vara med på att riksdagen vid beslutet om inrättande av lagerhus avsett sådana för export. Det var ju meningen, att lagerhusen skulle inrättas, för att vi där skulle kunna upplägga spannmål vid tider, då tillförseln därav vore alltför riklig för den inhemska konsumtionen. Det var väl ingen, som, då han avgav sin röst för propositionen i fråga — och jag tror, att det blev ett enhälligt beslut i båda kamrarna — tänkte sig, att man skulle giva på hand, att i dessa lagerhus skulle samlas svensk vara, som skulle användas för export.

Ett sådant exportsystem som det tyska Einfuhrscheinsystemet anser jag dessutom ej vara tillämpligt på förhållandena i vårt land.

Vi ha här, som vi veta, alltid brist på spannmål. Vi måste införa en stor del av vårt brödsädsbehov, icke mindre än 300,000 ton, 200,000 ton vete och 100,000 ton råg, årligen. Hur skulle det då gå, om vi samlade säden om hösten och utförde den? Hur skulle det då bliva till varen, när bristen gjorde sig gällande? Då skulle vi icke endast få införa den efter vanligheten felande kvantiteten, utan också vad vi fört ut ur landet. Och vi hava under dessa år sett exempel på att man icke alltid kan få köpa säd utifrån. Det kan ju mycket väl inträffa det förhållandet, att ett krig utbryter på varen, och att importen till landet blir absolut stoppad. Då står man där och har fört ut en stor del av sitt förråd och kan icke få annat i stället. Ja, vad följden skulle bliva, säger sig alldeles självt.

Detta är enligt min mening huvudskälet, varför icke vi här i landet skola tänka på att införa det tyska Einfuhrscheinsystemet. Jag tror också, att tyskarna, som under åren före 1914 reviderat sitt Einfuhrscheinsystem och gjort det mindre effektivt — man tillåter numera icke utbyte av så många sorters varor, som då det på sin tid stod i sitt flor, utan man har gjort inskränkningar — väl betänka sig, innan de åter införa det sedan det under kriget suspenderats, ty de hava nog själva kommit underfund med att de mången gång utfört ur landet vad de sedan måst införa och införa till högre pris. Jag erinrar mig ett år, då Tyskland utförde betydliga mängder råg till ett mycket lågt pris under hösten men fick följande vår återinföra till ett 30 å 40 mark per ton högre pris vad man utfört för mycket, sedan det visat sig, att landet icke hade tillräckliga förråd för konsumering. Men då tyskarna på sin tid införde detta Einfuhrscheinsystem, berodde det på att Tyskland hade en så stor överproduktion särskilt på råg. Denna behövde man då föra ut för att den ej skulle betunga och nedpressa den inhemska marknaden. Om det således lämpar sig för ett land, som har exportöverskott, är det väl, som jag nyss nämnde, därför icke tillämpligt på ett land, som befinner sig i ett motsatt läge.

Då man sagt, att lagerhusen icke kunna komma till sin fulla rätt, med mindre de kombineras med ett Einfuhrscheinsystem, så vill jag anmärka, att denna fråga ju avgjordes för några år sedan i riksdagen, och riksdagen ogillade en sådan ståndpunkt. Jag tror också, att detta beslut var lyckligt, ty det vore olyckligt, om vi här gäve på hand införandet av ett Einfuhrscheinsystem, vad man vill komma till med ett sådant kan man uppnå på andra vägar. Vi hava sett hur riksdagen på annat sätt givit jordbrukaren garanti för att han icke skall behöva sälja sin spannmål till underpris. Om man går den vägen, så har man icke någon risk och behöver icke införa något sådant, som kan vara nationalekonomiskt högst ofördelaktigt, i det man kan få köpa till betydligt högre pris på våren, än man förut sålt till på hösten. Vidare har man undvikit att gå på ett system, som för vårt lands förseende med brödsäd kan vara ytterst farligt.

Om utredning rörande livsmedelproduktionens allmänna läggning m. m.

(Forts.)

Om utredning
rörande livs-
medelsproduk-
tionens allmän-
na läggning
m. m.

Herr greve och talman, på grund av vad jag nu anfört an- håller jag att få yrka bifall till utskottets hemställan, men med strykande av sista stycket i motiveringen, som börjar med »Utskottet» och slutar med »åstadskommans».

(Forts.)

Herr Ström: Herr talman! Jag har som synes reserverat mig mot motiveringen i detta utskottsutlåtande, och det gäller samma del av motiveringen, mot vilken den siste ärade talaren yttrade sig. Jag kan icke annat än uttrycka min tillfredsställelse där- över, att en stor industriidkare och arbetsgivare här uttalat, att dessa införselbevis icke kunna vara till någon fördel för landet. Ur arbetarsynpunkt äro de givetvis till nackdel, då de endast komma att fördyra brödsäden för folket. Jag tycker, att det borde kunna bliva enighet i kammaren om att stryka detta stycke, då i andra kammarens utskott representanterna från samt- liga partier, även högern, enat sig om att icke medtaga något så- dant uttalande.

Jag skall be att få yrka bifall till det av den siste talaren framställda yrkandet.

Herr Nylander: Herr talman, mina herrar! Utskottet har ansett, att allt bör göras för främjandet av brödsädstillgången i vårt land, och att införandet av utförselbevis skulle vara ett mel- del härför, enär åtskilliga kompositioner därigenom skulle kunna åstadkommas. Ifrågavarande uttalande i utskottets betänkande kommer emellertid ej att inflyta i någon riksdagens skrivelse i ärendet, då det ej intagits i andra kammarens beslut, varför det egentligen icke har någon synnerligen stor betydelse om det står här eller icke. Emellertid har första kammaren nästan alltid vid föregaende tillfällen uttalat sig för införande av dylika utförsel- bevis, och det är också av denna anledning, som utskottet icke velat försumma att även i år införa detta uttalande i sitt utlåtande. I jordbrukarnas intresse ber jag sålunda, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan och motivering oförändrade.

Efter det överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr talmannen, att, förutom beträffande motiveringen, till vilken han ville återkomma efteråt, hade i avseende på förevarande utlåtande annat yrkande ej förekommit än att utskottets hemställan skulle bi- fallas.

På sedermera gjord proposition bifölls vad utskottet hemställt.

Vidkommande motiveringen, fortsatte herr talmannen, hade yr- kats dels att utskottets yttrande skulle godkännas, dels ock, av herr *Jeansson*, att motiveringen skulle godkännas med utelämnande av sista stycket.

Därpå gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och för- klarades propositionen på godkännande av utskottets motivering vara med övervägande ja besvarad.

Vid förnyad föredragning av första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 25, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående vissa förändringar och utvidgningar inom utrikesrepresentationen m. m., bifölls vad utskottet i detta utlåtande hemställt.

Föredrogs ånyo första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande nr 26, i anledning av andra kammarens beslut på grund av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående anläggning av tjarugnar för tillvaratagande av stubbved å statens skogar.

*Om anläggning
av tjarugnar
å statens
skogar.*

I anledning av en inom andra kammaren av herr *Vennerström* väckt motion, nr 302, hade nämnda kammare på hemställan av sitt femte tillfälliga utskott för sin del beslutit, att riksdagen skulle i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t ville snarast låta undersöka, huruvida möjligheter förefunnas att genom anläggning av s. k. tjarugnar bättre tillvarataga stubbveden å statsskogarna, samt att Kungl. Maj:t därefter ville vidtaga de åtgärder, vartill utredningen kunde föranleda.

Detta beslut hade delgivits första kammaren, som hänvisat ärendet till sitt andra tillfälliga utskott, vilket i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att första kammaren måtte på det sätt biträda andra kammarens beslut, att kammaren för sin del beslutade att avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med hemställan, att Kungl. Maj:t ville uppdraga åt domänstyrelsen att verkställa en undersökning om möjligheterna för ett bättre tillvaratagande av stubbveden å statens skogar.

Herr *Rosén*: Andra kammarens femte tillfälliga utskott har i förevarande fråga uttalat, att domänstyrelsen känt sin handlingsfrihet inskränkt av ett riksdagsbeslut år 1912, varigenom orsbefolkningen i Västerbottens och Norrbottens län tillförsäkrades rätt att å statens skogar köpa stubbved mot en avgift av 15 öre kubikmetern. Då andra kammaren godkänt detta uttalande, är det med tillfredsställelse, som jag funnit, att första kammarens andra tillfälliga utskott i viss mån tagit avstånd därifrån. Ty det förhåller sig icke på det sättet, att den mindre bemedlade orsbefolkningen där uppe tillförsäkrats ensamrätt till inköp av stubbved. Domänstyrelsen har icke heller visat, att dess handlingsfrihet inskränkts, fastän styrelsen i sitt utlåtande synes vilja antyda att så vore förhållandet.

Det har under årens lopp ingått många meddelanden till mig från tjarbrännare, vilka meddelat att domänstyrelsen icke alls följer 1912 års riksdagsbeslut, utan fordrar ända upp till 3 kronor 50 öre per kubikmeter stubbved i stället för 15 öre. Detta har möjliggjorts på det sättet, att styrelsen eller dess tjänstemän helt enkelt förklarar, att vissa tjarbrännare icke kunnat räknas till den mindre bemedlade befolkningen. Jag har här i min hand ett par

Om anläggning
av tjärugnar
å statens
skogar.
(Forts.)

papper, som utvisa, hur man gått till väga. En bolagsförvaltare och kommunalnämndsordförande i en lappmarkssocken utfärdade den 28 november 1916 ett intyg, att en person, en brukare, är mindre bemedlad. På grund av detta intyg begärde brukaren att hos vederbörande jägmästare få köpa stubbved för 15 öre kubikmetern. Denna framställning avslögs. Det förklarades, att det nu gällde att betala, eller också finge han ingen stubbved. Intyget brydde man sig icke alls om. Jägmästaren var emellertid välvillig nog att erbjuda denne enligt kommunalnämndsordförandens intyg mindre bemedlade person att köpa stubbved efter 1 krona 50 öre per kbm., d. v. s. tio gånger mer än riksdagen bestämt. Han fann sig i detta och undertecknade i augusti 1917 en tryckt revers av det slag, som tillhandahålles av revirförvaltarna. Denna revers försåg med borgen av två personer, vilkas vederhäftighet intygades av vederbörande länsman. Man skulle ju kunna tro, att saken nu vore klar, men så var icke fallet. Vederbörande jägmästare påtecknade följande resolution: »Återgår till sökanden. Beviljas ej. Arbete vid revirets vedavverkningar erbjudes Eder», varefter upplyses, att en namngiven kronojägare lämnar närmare upplysningar.

Det är nog icke endast i detta fall, som man gått till väga på det sättet. Man har tvungit dem, som bränna tjära, att betala det pris, som man funnit för gott att åsätta stubbveden. Men icke nog härmed, de hava icke fått köpa stubbveden, även om de velat betala det pris, som vederbörande bestämt. Anledningen härtill är enligt vad vederbörande överjägmästare meddelat mig, att man saknar arbetsfolk på kronoparkerna. Man vill tvinga den mindre bemedlade ortsbefolkningen, som under många år — både goda och dåliga — ägnat sig åt tjärbränning, att avstå från detta arbete för att i stället ägna sig åt arbete på kronoskogarna. Det är domänstyrelsens egen politik, som varit orsaken till att det, såsom domänstyrelsen säger i sitt utlåtande, vilket fogats till detta utskottsbetänkande, saknas arbetskraft i kronoskogarna. Jag skrev för några år sedan i en motion, att man på vissa håll inom skogsstaten satte större värde på en tall än på en människa. Det är den värdesättningen, som gjort att man nu saknar erforderlig arbetskraft å statens skogar.

Andra kammarens utskott ifrågasätter en utredning, huruvida icke beslutet av år 1912 angående priset å stubbar i de båda nordligaste länen bör upphävas. Utskottet menar, att det är en oegentlighet, att producenterna av tjära i dessa båda län befinna sig i ett förmånligare läge i avseende på materialinköp än producenterna å andra orter. Om de som gjort detta uttalande haft någon liten aning om med vilka svårigheter tjärbrännarna just i dessa nordligaste trakter hava att kämpa, och vilka avbränningar som förekomma på deras produkter mot på andra håll, skulle detta uttalande aldrig hava blivit fällt. Man får ihågkomma, att många, kanske de flesta av ifrågavarande tjärbrännare äro tvungna att frakta tjäran tio å femton mil fram till närmaste järnvägsstation.

Tjärtunnorna forslas dessa långa sträckor dels efter häst, dels genom flottning i älvarna. Det är nämligen så, att man kan flotta tjärtunnorna, men den sortens flottning är kanske det mest livsfarliga och besvärliga arbete som finnes. Kostnaderna för frakt av livsmedel för dessa tjärbrännare blir givetvis också mycket stora på grund av de långa avstånden upp till arbetsplatserna. Och ju längre väg tjäran skall fraktas på järnväg eller båt, dess större blir avbränningen för producenterna. Tjärbrännarna få långa tider bo under bar himmel på långt avstånd från människoboningar. Allt detta motiverar mycket väl, att tjärbrännarna i de nordliga delarna av landet få köpa stubbveden till billigare pris än på andra håll.

*Om anläggning
av tjärugnar
å statens
skogar.
(Forts.)*

För min del har jag ingenting emot en utredning i den riktning, som förordas i föreliggande utlåtande, ja, jag har till och med den uppfattningen, att en sådan är nödvändig för att det skall bli någon ordning i fråga om affärerna med stubbved å statens skogar. Däremot vill jag på det allra bestämdaste varna mot det förslag till skrivelse, som andra kammaren anslutit sig till, men från vilket första kammarens utskott tagit avstånd åtminstone i klämman, nämligen att domänstyrelsen skulle börja ägna sig åt tjärbränning. Jag tror det bleve en affär, som icke komme att visa sig lysande. Även om det finnes vana tjärbrännare, som under nu rådande högkonjunkturer tjänat vackra pengar, är jag säker på att den tjära, som skulle brännas genom domänstyrelsens försorg, komme att bli mycket dyr. När tjärpriset en gång faller, blir det nog så att ett dylikt företag blir förlustbringande. Domänstyrelsen och dess tjänstemän ha tillräcklig sysselsättning med skogsvården, och de böra tillvidare icke ägna sig åt något annat.

Jag har, herr talman, icke något annat yrkande att göra än om bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i nu föreliggande utlåtande hemställt;

och som andra kammarens beslut i ämnet sålunda icke blivit oförändrat antaget, skulle jämlikt § 63 riksdagsordningen ärendet återlämnas till andra kammaren för vidare behandling.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 181, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén jämte i ämnet väckta motioner.

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.

I den till riksdagen den 14 januari 1918 avlåtna propositionen angående statsverkets tillstånd och behov hade Kungl. Maj:t under punkt 85 av fjärde huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avvaktan på den proposition, som kunde komma att avlåtas angående tillfällig löneförbättring för viss personal vid lantförsvaret, tillvidare under

*Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.*

fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 beräkna ett förslagsanslag av 3,850,000 kronor.

(Forts.)

Därjämte hade Kungl. Maj:t i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 under punkt 32 av samma huvudtitel föreslagit riksdagen att likaledes i avvaktan på propositionen angående tillfällig löneförbättring för nämnda personal tillsvidare under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 beräkna ett förslagsanslag av 3,850,000 kronor.

Sedermera hade Kungl. Maj:t i en till riksdagen avlåten, den 19 april 1918 dagtecknad proposition (nr 361), under återopande av det vid propositionen fogade statsrådsprotokollet för lantförsvärens för samma dag,

dels — med återkallande av den i statsverkspropositionen under fjärde huvudtiteln, punkt 43, gjorda framställningen om anvisande å extra stat för år 1919 av ett förslagsanslag av 36,000 kronor för beredande av särskilt hyresbidrag åt gifta underofficerare med vederlikar vid armén — föreslagit riksdagen att

a) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1918 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 3,940,000 kronor,

b) till beredande av tillfällig löneförbättring under år 1919 åt viss personal vid armén bevilja under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes 3,940,000 kronor,

c) godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet angivna grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående,

d) godkännande av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet jämväl angivna villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande, samt

e) förklara, att envar, som, efter det kungörelse angående den tillfälliga löneförbättringen trätt i kraft, tillträdde beställning eller befattning, å vilken omförmälda villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande skulle gälla, skulle vara pliktig underkasta sig samma villkor och bestämmelser, ävensom att förutvarande, ännu i tjänst kvarstående innehavare av dylika beställningar eller befattningar, vilka icke före viss tidpunkt anmälde, att de för tiden därefter ville underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, icke skulle för åren 1918 eller 1919 eller någon del därav uppbära tillfällig löneförbättring,

dels ock — med ändring av det i statsverkspropositionen framlagda förslaget till ny stat för generalitetsstaten — föreslå riksdagen att ur staten för generalitetsstaten utesluta den i nämnda stat intagna anmärkning angående ersättning till medlemmar av generalitetet för tjänsteresor till möten och mönstringar.

Med anledning av förevarande proposition hade inom riksdagens bägge kamrar väckts ett flertal motioner. Sålunda hade i motioner inom första kammaren föreslagits

av herr *H. Ericson* och friherre *H. Fleming* (nr 201), att riksdagen ville dels med bifall i övrigt till Kungl. Maj:ts propositioner nr 361 och 362 besluta, att till generalspersoner och flaggmän skulle utgå under år 1918 och 1919 tillfällig löneförbättring till belopp av 1,200 kronor till varje sådan befattningshavare, dels höja i nämnda propositioner för ändamålet föreslagna förslagsanslag med härför erforderliga belopp,

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.

(Forts.)

av herr *G. Rosén* m. fl. (nr 203), att riksdagen måtte besluta att bevilja musikunderofficerarna tillfällig löneförbättring efter samma grunder och med samma belopp, som föreslagits i Kungl. Maj:ts proposition för trupperunderofficerarna, samt att riksdagen måtte härför bevilja nödiga medel,

av herrar *A. Antonsson* och *E. Trygger* (nr 195), att riksdagen måtte besluta sådan ändring av de i nämnda proposition för löneförbättringens utgående angivna grunderna, att furir av 1. klassen skulle äga uppbära tillfällig löneförbättring för åren 1918 och 1919 med 180 kronor för helt år räknat.

Vidare hade i motioner väckta inom andra kammaren föreslagits,

av herrar *E. Nylander* och *K. Tengdahl* (nr 423), att riksdagen med ändring av den kungl. propositionen måtte besluta, att tyg- och fabriksförvaltare av 1. klass samt fortifikationskassörer måtte komma i åtnjutande av tillfällig löneförbättring från och med år 1918 av 1,200 kronor för år,

av herr *G. Nilsson* i Kristianstad (nr 447), att riksdagen måtte besluta, att tillfällig löneförbättring skulle tilldelas tygskrivare och tyghantverkare vid artilleriets fabriker och tyganstalter efter i motionen anförda beräkningsgrunder, så att de bleve lika tillgodosedda med dem likställda sergeanter av 1. klass,

av herrar *A. J. Bårg* och *E. C. Kropp* (nr 452), att riksdagen, i anledning av förevarande proposition, måtte besluta, att, i samband med antagande av grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående, besiktningrustmästare i avlöningshänseende måtte uppflyttas till beställningshavaregruppen: departementsskrivare, tyg- eller fabriksförvaltare av 1. klassen, öververkmästare, fortifikationskassör,

av herr *J. A. Ingvarson* (nr 435)

1. att riksdagen måtte besluta sådan ändring i Kungl. Maj:ts proposition nr 361, att i § 4 mom. 1 sista stycket, sista raderna måtte erhålla följande ändrade lydelse:

poliskommissarie eller överkonstapel vid polispersonalen i Boden eller å Karlsborg	1,100 kronor
konstapel eller extra konstapel vid polispersonalen i Boden eller å Karlsborg	1,050 kronor

samt

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.

(Forts.)

2. att den av Kungl. Maj:t äskade anslagssumman måtte ändras i anslutning till vad sålunda hemställts.

Därjämte hade inom andra kammaren väckts motioner, likalydande med vissa av ovannämnda motioner inom första kammaren, nämligen:

av herrar *A. Vennersten* och *E. Lithander* (nr 448), motsvarande herr *H. Ericsons* och friherre *H. Flemings* motion nr 201,

av herr *S. Persson* i Norrköping m. fl. (nr 442), motsvarande herr *G. Roséns* m. fl. motion, nr 203, samt

av herr *K. E. W. Söderhielm* (nr 441), motsvarande herrar *A. Antonssons* och *E. Tryggers* motion nr 195.

Utskottet hade i nu förevarande utlåtande på andragna skäl hemställt, att riksdagen måtte med anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 361 och herrar *Ingvarsons*, *Antonssons* och *Tryggers* samt *Söderhielms* ovanberörda motioner ävensom med avslag å herrar *H. Ericsons* och friherre *Flemings*, *Vennerstens* och *Lithanders*, *Roséns* m. fl., *S. Perssons* m. fl., *Nylanders* och *Tengdahls*, *G. Nilssons* samt *Bärgs* och *Kropps* förenämnda motioner

a) till beredande av *tillfällig löneförbättring under år 1918 åt viss personal vid armén* bevilja under fjärde huvudtiteln å tilläggsstat för år 1918 ett förslagsanslag av 4,020,000 kronor,

b) till beredande av *tillfällig löneförbättring under år 1919 åt viss personal vid armén* bevilja under fjärde huvudtiteln å extra stat för år 1919 ett förslagsanslag av likaledes 4,020,000 kronor,

c) godkänna det vid utlåtandet fogade förslag till grunder för den tillfälliga löneförbättringens utgående (Bil. A),

d) godkänna de av föredragande departementschefen i statsrådsprotokollet över lantförsvarsärenden den 19 april 1918 angivna villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande, samt

e) förklara, att envar, som, efter det kungörelse angående den tillfälliga löneförbättringen trätt i kraft, tillträdde beställning eller befattning, å vilken omförmälda villkor och bestämmelser för den tillfälliga löneförbättringens åtnjutande skulle gälla, skulle vara pliktig underkasta sig samma villkor och bestämmelser, ävensom att förutvarande, ännu i tjänst kvarstående innehavare av dylika beställningar eller befattningar, vilka icke före viss av Kungl. Maj:t bestämd tidpunkt anmälde, att de för tiden därefter ville underkasta sig nyssnämnda villkor och bestämmelser, och som icke lagligen kunde därtill förbindas, icke skulle för åren 1918 eller 1919 eller någon del därav uppbära tillfällig löneförbättring.

Vid utlåtandet fanns fogad en reservation av herr *H. G. W. Wrangel*, vilken ansett, att utskottet bort tillstyrka herr *Ericsons* och friherre *Flemings* samt herrar *Vennerstens* och *Lithanders* i ämnet väckta motioner.

Herr Trygger: Herr greve och talman, mina herrar! Herr Antonsson och jag hava i likhet med några ledamöter av andra kammaren väckt motion om att furirer av första klass vid armén skulle åga uppbära tillfällig löneförbättring för åren 1918 och 1919 med 180 kronor för helt år räknat. Orsaken till att vi väckte denna motion var den, att under det regeln i föreliggande kungl. proposition om tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén och flottan var den, att ändring icke ifrågasattes med avseende å manskaps avlöning, så gjordes med avseende på marinen dock ett undantag för underofficerskorpraler, vilka icke kommit att utnåmnas till underofficerare. De skulle få tillfällig löneförbättring enligt vissa angivna grunder. Nu hava emellertid första klassens furirer vid armén ungefär liknande ställning som underofficerskorpralerna vid marinen, och det föreföll oss följaktligen så-om en obillighet mot dem, att de vid detta tillfälle icke skulle ihågkommas. En dylik obillighet kunde lätt föranleda till att den kristid, som för närvarande är svår för dessa personer, av dem kändes ännu svårare. Detta bleve för armén till stor skada, då såsom herrarna veta dessa furirer hava en mycket maktpåliggande sysselsättning. De hava att biträda vid manskapets utbildning och vid disciplinens upprätthållande. Jämför man förut nämnda underofficerskorpralers vid flottan ställning i avlöningsavseende med furirernas, sådan den skulle framgå av de kungl. propositionerna, visar det sig, att de förra hava ungefär 229 kronor 25 öre om året mera än de senare. Vi hava därför i huvudsaklig överensstämmelse med förslaget från arméförvaltningen hemställt om att furirerna skulle få ett lönetillägg av 180 kronor. Det kvarstode dock alltid en skillnad, vilken dock icke är så väsentlig.

Nu har utskottet visserligen skänkt ett visst beaktande åt vår motion, och därför ber jag att å medmotionärers och egna vägnar få framföra vår tacksamhet, men utskottet har icke ansett sig kunna tillstyrka motionen helt och hållet. Utskottet har hemställt, att furirerna skulle få en löneförbättring av 120 kronor. För min del kan jag icke finna annat, än att ett belopp i överensstämmelse med vårt och arméförvaltningens förslag icke vore för högt tilltaget och att således vad utskottet hemställt ingalunda kan anses tillfredsställande. Emellertid är det ju nu fråga endast om en tillfällig löneförbättring för några år, och jag hoppas att, när den definitiva utredningen angående rekryteringen och därmed i samband stående avlöningsförhållanden en gång blir fullbordad och man skrider till en definitiv reglering av dessa löner, man mera än hittills skett vederbörligen beaktar furirernas intressen. Herr greve och talman, i den förhoppningen skall jag icke göra något annat yrkande än på bifall till utskottets hemställan i denna del.

Herr Wrangel: I den reservation, som jag fogat vid förevärande statsutskottsutlåtande, har jag anført, att jag ansett, att utskottet bort tillstyrka herr Ericsons och friherre Flemings samt

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.
(Forts.)

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.
(Forts.)

herrar Vennerstens och Lübecks i ämnet väckta motioner, vilka gå ut på att för generals- och amiralspersoner skulle beviljas ett lönetillägg av 1,200 kronor. Visserligen står det klart för mig att det är lönlöst att hoppas på ett bifall till dessa motioner, men då jag finner det vara min plikt att här uttala min mening och då jag är övertygad att den omfattas av tusen sinom tusen medborgare i vårt land, har jag icke kunnat underlåta att uttala mig i denna fråga, vilken enligt min uppfattning är av en mycket stor både principiell och praktisk innebörd.

Innan jag går vidare, nödgas jag, för att hava fri och öppen talan i den förevarande frågan och för att ej kunna beskyllas för partiskhet, tillkännagiva, att jag för min del aldrig kommer att gå in på någon ny lönestat.

Det föreliggande förslaget har enligt min mening en mycket olycklig tendens. Det innebär en nivellerung av alla löner, vartill man aldrig i vårt land — och jag tror inte heller annorstädes — sett något motstycke. Det underkänner grundligt rättvisan i alla föregående tiders lönestater, och det utgör, skulle man nästan kunna säga, ett slag i ansiktet på alla föregående riksdagar.

Ser man på förhållandena under gångna tider, så vill jag endast i förbigående erinra om att för 200 år sedan voro i de lägre graderna från underofficer till överste löneförmånerna ungefär likartade som nu, d. v. s. de uppvisade ungefär motsvarande procentarisk skillnad, men däremot voro lönerna för det högsta befälet ofantligt mycket större, så att en konteramirals avlöning var ungefär femtio procent högre än en kommandörs, en vice amirals två gånger, en amirals tre gånger och överamiralens nära tio gånger så stor. Under större delen av 1800-talet voro förhållandena sådana, att en vice amiral hade betydligt mera än en konteramiral och mera än dubbelt så mycket som en kommandör; en vice amiral hade tio gånger så mycket som en löjtnant och en konteramiral tio gånger så mycket som en underlöjtnant.

Utgår man emellertid från år 1875, då den senaste, alla graderna omfattande löneregleringen för militärpersonalen vidtogs, och jämför man de då fastställda löneförmånerna med de nu föreslagna, så skall man finna, att t. ex. en fanjunkare nu erhåller en ökning med omkring 140 %, en löjtnant får en ökning av omkring 90 %, en kapten av andra klassen nära 100 %, en kapten av första klassen nära 50 %, en överstelöjtnant eller kommandörkapten av första graden över 30 %, en överste eller kommandör omkring 11 % och en general eller amiral 6 eller 3 %.

I jämförelse med de *nu* gällande lönestaterna innebär förslaget en löneförbättring för underofficerare med omkring 40 %, för löjtnanter med omkring 25 %, för kaptener med omkring 17 %, för majorer med omkring 12 %, för överstelöjtnanter med omkring 16 %, för överstar och kommandörer med omkring 9 %, för generaler och amiraler 0 %.

Vad betyder nu detta? Jo, ungefär detsamma som om generalsavlöningen år 1875 hade fastställts till 6,000 kronor i stället

för såsom skedde till nära dubbla beloppet, allt med hänsyn till levnadskostnaderna före världskrigets utbrott. Om man tager hänsyn till de nu rådande levnadskostnaderna, så motsvarar en generalslön för närvarande knappast 3,000 kronor år 1875. Även om man tar i betraktande krigstidstillägget, så blir förhållandet icke stort bättre i vissa fall tvärtom. Underofficerare få sina löner nästan i ett slag höjda med upp till 80 %, kaptener med ända till 90 %, överstar med omkring 30 %, generaler och amiraler med vid pass omkring 16 %. Men jag skall icke vidare trötta herrarna med siffror. Jag skall tillåta mig i stället övergå till några andra betraktelser.

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.
(Forts.)

Den lönereglering, som här föreslås, kallas provisorisk, och det är sagt, att den skall icke föregripa en definitiv lönereglering. Jag förstår icke detta. En provisorisk lönereglering borde enligt mitt förmenande hava varit procentuell. Låt vara att den icke skall vara procentuell över lag, d. v. s. icke innebära en förhöjning överallt efter samma procent, men den borde ske efter vissa procent. Nu har man i stället gått in på helt andra grunder med alderstillägg, vilket jag i princip fullkomligt gillar, men med det resultat, som jag nyss omtalade.

Vad särskilt beträffar generals- och amiralsavlöningen vill jag erinra om att arméförvaltningen rörande den saken uttalat sig mycket bestämt, i det att »arméförvaltningen funne fullgoda skäl föreligga för att redan vid behandling av frågan om tillfällig löneförbättring medtaga generalspersoner och flaggmän och därvid tillerkänna dem avlöningsförbättring till skäligt belopp, varvid även den förmånen skulle vinnas, att de militära löneskalorna komme att uppbyggas i ett sammanhang.

Som generalspersoner och flaggmän, fortsätter arméförvaltningen, i stort sett icke fått sina avlöningsförmåner höjda sedan år 1875, finge det enligt arméförvaltningens mening anses självklart, att deras avlöning numera icke är tillräcklig för tillgodo-seende av de behov, den ursprungligen avsett att fylla. Då här-till komme, att de personer, som lämpligen kunde anförtros de ansvarsfulla generals- och amiralsposterna, måste besitta en fram-stående duglighet och skicklighet, ådagalagd genom ett långvarigt och intensivt arbete, syntes ej blott rättvisa och billighet utan även statsintresset kräva, att dessa personer erhöles en avsevärd löneökning.

En alltför lågt satt slutavlöning på den militära banan ver-kade tvevelsutän menligt på utsikterna att för de ansvarsfulla posterna förvärva och bibehålla de dugliga personer, dessa poster krävde. Man torde ej kunna bortse från det förhållandet, att konkurrensen med privatföretagen om duglig personal gjorde sig kunn-bar även inom försvarsväsendet.

Marinförvaltningen har likaledes gjort ett uttalande, i vilket ämbetsverket »såvitt angår den tillfälliga löneförbättringen, till en början uttryckt ett beklagande, att de sakkunniga ansett sig böra lämna flaggmansgraden utan löneförbättring nu liksom vid

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.
(Forts.)

flera föregående lönerogleringar för övrig militär personal. I det protokoll, som vidfogats betänkandet, vore så vägende skäl anförda för att denna fåtaliga personalkategori borde medtagas vid den tillfälliga löneförbättringen, att det syntes ämbetsverket anmärkningsvärt, att de sakkunniga likväl ansett sig kunna underlåta att avgiva förslag härom allenast på det skäl, att de civila befattningshavare, med vilka de sakkunniga ansett sig böra jämnställa dem, kunde komma att få vänta på sin löneroglering. Tvärtom torde så mycket mer alla skäl tala för att de militära löneskalorna bleve uppbyggda i ett sammanhang, som generalspersoner och flaggmän varit i stort sett uteslutna från löneförbättringar vid samtliga regleringar ända sedan år 1875. Uppenbart torde åtminstone vara — säger marinförvaltningen — att till följd av penningvärdets fall denna personals avlöningsförmåner i sak högst väsentligt reducerats och icke längre kunna tillnärmelsevis förslå för de behov, som de ursprungligen varit avsedda att fylla. Under sådana förhållanden kunde det icke anses rättvist än mindre billigt att låta dessa befattningshavare allt fortfarande vänta på avlöningsförbättring. Det överensstämde med visshet icke heller med statsintresset att låta samtliga avlöningar utom de högsta komma i åtnjutande av förhöjningar, motsvarande penningvärdets fall.»

Ytterligare några skäl har marinförvaltningen anført, men jag skall icke trötta med dem. Jag skall be att få läsa upp några rader av det som kommandörkapten Lybeck anført i ämnet. Efter hänvisning till den senast 1875 genomförda lönerogleringen för ifrågavarande personal säger han:

»Under samma tid har det arbete och det ansvar, som pålagts den högsta militära graden, varit i ständigt stigande, i samma mån som krigsmakten blivit verkligt organiserad, den allmänna värnplikten införd, övningarna utsträckta till hela året och utbildningen långt mera mångsidig och krävande än förr. Härtill kommer, att nu mer än tillförene fordras ingående allmänna och militära kunskaper samt stor omdömesförmåga hos den högsta gradens innehavare.

Härav följer, att de högsta militära ämbetena ovillkorligen måste kunna besättas med synnerligen väl kvalificerade personer, men fara föreligger, att så för framtiden ej kan komma att ske, därest den slutlön, som skulle kunna erhållas på den militära banan och som endast kan vinnas efter långvarigt, intensivt arbete och visad framstående duglighet och skicklighet, ej värdesättes högre nu än för fyrtio till femtio år sedan, trots allt vad som inträffat sedan den tiden.»

Att utbryta denna personal och jämföra den med de civila anser jag för min del alldeles obefogat. Jag kan icke finna något skäl för en sådan åtgärd. Man har visserligen sagt, att en reglering av generals- och amiralspersonernas löner bör ske samtidigt med övriga högre tjänstemäns, och man har särskilt pekat på generaldirektörer. Men, mina herrar, generaldirektörernas löner äro ganska

olika. Det finnes en del generaldirektörer, som hava mycket högre löner, nämligen cheferna för statens affärsdrivande verk. Man skulle kunna likställa marinförvaltningen med ett affärsdrivande verk, ty marinförvaltningen har haft om hand ett belopp av över 90 miljoner kronor på ett år. Om man jämför det ansvar, som åligger dessa högre chefer, med det ansvar som åligger de högre civila cheferna, så tror jag, att man åtminstone i vissa fall skall nödgas erkänna, att det militära ansvaret är ofantligt mycket större.

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.

(Forts.)

Jag vågar även påstå, såsom också arméförvaltningen antytt, att en åtgärd sådan som denna komme att menligt inverka på rekryteringen, icke därför att jag tror, att de ynglingar, som söka inträde i försvaret fästa sig särskilt vid lönebeloppen för generaler och amiraler, utan därför att jag har den uppfattningen, att en åtgärd sådan som den man nu går att vidtaga, nämligen att icke bevilja dessa personer någon löneförhöjning alls, kommer att anses såsom en exponent av den värdesättning man har funnit lämpligt sätta på försvaret i dess helhet.

Med otrolig möda och oerhörda kostnader upptimra och underhålla vi vår försvarsbyggnad, men samtidigt drager man icke i betänkande att gång efter annan försvaga dess grund.

Motionärerna hava biträtt en framställning, som går ut på att generals- och amiralspersoners löner skulle likställas med landshövdingars och i enlighet därmed föreslagit en höjning med 1,200 kronor. För min del finner jag, enligt vad jag nyss yttrade, en sådan jämförelse icke vidare lämplig eller hållbar. Landshövdingarna hava bostad med bränsle åtminstone delvis, och deras löner reglerades ju ungefär samtidigt med generalernas. Jag anser, att alldeles oavsett landshövdingars och andra civila tjänstemäns löner reglering av generalernas löner borde hava skett i samband med all övrig militärpersonals löner. Jag hade givetvis i försvarets intresse funnit det rättvist, att ökningen blivit betydligt större än dessa 1,200 kronor, och desslikes att överstar och kommandörer erhållit avsevärt större löneförhöjning. Då emellertid icke någon motion i sådant avseende föreligger, nödgas jag, herr greve och talman, inskränka mig till att yrka bifall till herr Ericsons och friherre Flemings motion i ämnet, såsom ett tillägg till vad utskottet i saken har föreslagit.

Herr Widell: Herr greve och talman! Min ärade kamrat på Bohuslänsbanken yttrade, att det nu föredragna förslaget om tillfällig löneförbättring för viss personal vid armén skulle vara av olycklig innebörd. Jag tror, att det omdömet icke är det som i allmänhet fälles av militärerna. Jag finner ett stöd härför i det yttrande, som avgivits av arméförvaltningen, som säger, att enligt arméförvaltningens mening är förslaget om den tillfälliga löneförbättringen väl avpassat. Den ärade talaren ansåg nu, att förslaget borde hava gått ut på en procentuell löneförbättring, därför att man eljest kunde föregripa en blivande definitiv löner reglering.

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.
(Forts.)

Jag kan icke följa honom i det resonemanget. Tvärtom kan man gott våga påstå, att en procentuell löneförbättring skulle i högsta grad föregripa en blivande definitiv löneroglering. Ty det torde inte råda tvivel om att, huru än en blivande definitiv löneroglering blir i övrigt beskaffad, så kommer den att bliva byggd på systemet med ålderstillägg. Skulle man nu företaga en procentuell löneförbättring, skulle följden därav bliva, att vid en kommande definitiv löneroglering en stor del av personalen finge lägre löneförmåner än enligt den provisoriska löneförbättringen. Den ärade talaren erkände för övrigt själv, att systemet med ålderstillägg vore tilltalande, men om man går med på detta system, är den procentuella löneförbättringen utesluten, ty dessa två system kunna icke gå tillsammans.

Den ärade talaren riktade sig emellertid huvudsakligen mot en enda punkt i det nu föredragna utskottsutlåtandet, nämligen att icke en löneförbättring föreslagits för generaler och därmed likställd personal vid marinen. Jag kan i ett avseende till fullo instämma med den ärade talaren, och det gäller behovet av löneroglering för dessa personer. Ingen kan livligare än jag instämma i det yttrandet, att det föreligger ett mycket starkt behov därav. Men att däremot nu genomföra en provisorisk löneroglering även för dem har jag icke kunnat vara med på. Förhållandet är nämligen, att föregående års statsutskott förklarar, att ett sådant förslag icke tog hänsyn till avlöningarna för de civila befattningshavare, med vilka en jämförelse kunde ske. Det var enligt statsutskottets mening ett fel i det då framlagda förslaget, som borde rättas. Därmed var givet för de sakkunniga, som utarbetade förslaget till denna löneroglering, att de måste uppställa för sig den frågan: huru ställa sig generalernas löneförmåner i förhållande till motsvarande löneförmåner för civila ämbetsmän? Det befanns då, att generalslönen redan nu ligger i jämnhöjd med den civila chefsens. Han har faktiskt samma lön som en president har, och det är den högsta normala lön, som en sådan chef innehar. Under sådana förhållanden funno vi, att det icke var möjligt, utan att gå mot detta bestämda uttalande av statsutskottet, att föreslå en provisorisk löneroglering för generaler.

Nu har den ärade talaren sagt, att det icke var lyckligt och icke lämpligt att jämföra de militära cheferna med de civila eller över huvud taget jämföra de militära befattningarna med de civila. För min del tror jag, att det icke vore lyckligt för militärerna själva, om man icke gjorde en sådan jämförelse. Förhållandet är att militärerna sedan lang tid varit väsentligt sämre ställda än den civila personalen i fråga om avlöning. Då man nu avse t att bringa upp lönerna för militärerna i jämnhöjd med lönerna för civila befattningshavare, så följer därav också att, när de civila lönerna höjas, de militära komma att följa med.

Vad nu beträffar generalerna för att återkomma till dem, så vill jag säga att, även om det skulle komma att dröja med lönerogleringen för de civila cheferna, vilket är mycket möjligt, så

behöver det icke utesluta en löneroglering för de militära cheferna, nämligen samtidigt med att en definitiv löneroglering genomföres för den militära administrationen i övrigt. Det är nämligen så, att om en definitiv militär löneroglering genomföres, kommer det icke att bli möjligt att bibehålla de nuvarande löneförmånerna för generaler och amiraler, därför att de äro byggda på helt andra principer, än som måste ligga till grund vid en definitiv löneroglering. Till den nu antydda tidpunkten tror jag att det är nödvändigt att uppskjuta frågan. Visserligen har den ärade talaren ansett, att ett avslag på den framlagda motionen skulle medföra en synnerligen menlig verkan, bland annat på visst sätt i fråga om rekryteringen, men jag kan icke dela denna uppfattning. Jag tror, att det förslag som nu föreligger, är i det stora hela så lyckligt och gynnsamt för militärerna, att det kommer att i hög grad främja rekryteringen. Det är min mening.

Då jag nu fått ordet, kan jag icke underlåta att yttra mig något om en annan sak, som icke direkt hör till det nu föreliggande förslaget, men som ändock står i nära sammanhang med detsamma. Det gäller pensioneringen av militärerna. Då det nu är fråga om tillfällig löneförbättring, ligger det i sakens natur, att förslag icke kunde samtidigt utarbetas om en reglering av pensionsförhållandena. Emellertid är ju ställningen för de militärer, som inom kort uppnå pensionsåldern, synnerligen beklaglig. De pensioner, som de nödgas avgå med, äro alldeles otillräckliga och stå på intet vis i proportion till de nya löneförmåner, som nu äro föreslagna. Också har departementschefen i sitt anförande till statsrådsprotokollet nämnt, att frågan om pensionsförhållandena kommer att nu tagas upp till behandling. Jag ber att i anslutning till detta uttalande få rikta en varm vädjan till regeringen, att om möjligt förslag till tillfällig pensionsreglering för militärerna måtte framkomma redan nästa riksdag.

Jag ber herr greve och talman, att få yrka bifall till det nu föredragna utskottsbetänkandet.

Herr Rosén: Jag skall icke yttra mig om generalernas och amiralernas betryckta ställning; det är en annan fråga för vilken jag skulle vilja påkalla uppmärksamhet.

Det ligger ovillkorligen en oegentlighet däri, att de officerare, som tidigare varit stamanställda, skola beträffande rätten att åtnjuta ålderstillägg intaga en så ogynnsam ställning, som det föreliggande förslaget avser. Såsom av krigsministrernas anförande till statsrådsprotokollet framgår, äro dessa officerare så fåtaliga, att det icke ansetts behövt att utfärda särskilda bestämmelser med avseende å dem. Det är ju riktigt, att det endast är få personer, som lyckats arbeta sig fram från underofficerare till officerare, men därför att de äro få, finnes icke anledning att behandla dem på mindre rättvist sätt. Det finnes officerare som vunnit sådan befordran efter tretton års stamanställning, varav sju år såsom underofficerare. Då ålderstillägget beräknas från den dag officers-

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.

(Forts.)

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.

(Forts.)

fullmakten utfärdas, komma dessa i en betydligt sämre ställning än sina kamrater. Det är knappast riktigt, att de, som offrat så mycket arbete för att komma fram till officersgraden, sedermera skola straffas på det sätt, att de knappast kunna komma i åtnjutande av något ålderstillägg, åtminstone icke förrän mycket sent.

I en motion, som jag jämte några andra av kammarens ledamöter avgivit, har föreslagits, att musikunderofficerare skulle beredas samma löneförmåner som trupperunderofficerare. Denna motion utdelades i kammaren samma dag statsutskottets nu föreliggande betänkande första gången bordlades. Jag får således antaga, att utskottet mycket samvetsgrant behandlat denna fråga. Emellertid har utskottet icke funnit skäl föreligga att tillstyrka motionen. Man stöder sig på de sakkunniga, vilka åberopat musikunderofficerarnas extra förtjänster såsom skäl för att giva dem lägre avlöning än andra underofficerare. Denna synpunkt har man dock icke anlagt beträffande andra befattningsinnehavare i statens tjänst vid någon enda löne reglering. Det är visserligen sant, att en del musikunderofficerare ha åtskilliga extra inkomster, men detta gäller icke andra än dem, som äro bosatta i de största städerna. Musikunderofficerarna i landsortsstäderna hava i allmänhet inga liknande extra inkomster. Däremot finnes exempel på, att musikfanjunkare nödgats ägna sig åt flottningsarbete och dylikt för att kunna livnära sig. För min del finner jag det olämpligt och staten ovärdigt, att dess befattningshavare skola hänvisas till att skaffa sig extra inkomster på krogarna för att livnära sig, såsom fallet är med musikunderofficerarna. Det vore lämpligare att taga deras arbetskraft helt i anspråk för tjänsten vid regementena och giva dem sådan avlöning, att de kunde försörja sig med densamma.

Det vore också anledning för krigsministern att, ehuru frågan om regementsmusikens omorganisation är på dagordningen, dock fästa uppmärksamheten vid, huru musikkårerna för närvarande utnyttjas vid vissa regementen. Det förefaller mig, att musikkårerna skulle, i större utsträckning än nu sker, kunna användas för att bereda större trevnad åt manskapet, även om det skulle ske på bekostnad av trevnaden inom officersmännen. Regementschefens maktfullkomlighet beträffande musikkåren synes också vara väl stor. Ett exempel skall visa detta. I en av våra militärstäder brukar årligen anordnas en »barnens dag» i syfte att skaffa medel till skolvskolonier, bispisning av fattiga barn och dylikt. Vid dessa tillställningar hava alltid båda de i staden förlagda regementenas musikkårer engagerats för att mot ersättning enligt gällande taxa medverka. Chefen för en av dessa båda regementen uppmanade emellertid sin musikkår, att under de båda dagar, då dess medverkan erfordrades vid »barnens dag», söka engagement på något annat håll, så att kåren skulle vara förhindrad att medverka vid nämnda tillställning. Denna uppmaning fattades såsom en befallning, och musikkåren lyckades utverka sig två dagars engagement hos källarmästaren i en grannstad. Och anledningen till detta?

Jo, den var, att regementschefen icke tyckte om någon person, som stod i spetsen för »barnens dag». Jag anser det otillständigt i mycket hög grad, att en regementschef kan på detta sätt utnyttja sin ställning.

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.

(Forts.)

Jag har, herr talman, icke något yrkande att göra.

Herr Ericson, Hans: Nog förefaller det ganska egendomligt, att när man går till en löneroglering, varvid avses att giva en låt vara tillfällig löneförbättring för en hel kår, man utesluter endast en kategori. Ännu mer egendomligt förefaller, när man undersöker förhållandet och finner, att just denna enda kategori icke på fyrtio år praktiskt sett erhållit någon ny löneroglering och ytterligare egendomlig finner man saken vara, när man hör det försvar som från statsutskottets sida presteras. Det säges: Här föreligger ett mycket starkt behov, men det är icke lämpligt att företaga någon åtgärd, därför att en sådan löneroglering bör ske i samband med en dylik av de civila tjänstemännens löner. Det förefaller mig, som under dessa fyrtio år det hänt många gånger, att det gjorts lönerogleringar för såväl civila chefer som andra civila tjänstemän utan att man hört, att samtidigt framlagts förslag till lönerogleringar för de militära tjänstemännen. Jag tror, att den ställning sakkunnige, regeringen och nu statsutskottet intagit till denna fråga, väckt icke liten förstämning inom krigsmakten. Saken har betydelse icke blott för cheferna och rekryteringen av chefsposterna; även om icke rekryteringen i och för sig själv till de lägsta graderna kommer att lida därav. Min övertygelse är, att det kommer att bli mycket svårt att hålla de verkligt goda krafterna kvar, om man icke vidtager åtgärder för att ekonomiskt säkerställa dem. Ingen vet, när en definitiv civil löneroglering kommer till stånd. Den kan dröja och den kan komma hastigt, men att döma av den hastighet med vilken sådana bruka ske här i landet, kommer det nog att dröja åtskilliga år. Under tiden få dessa militära chefer i alla fall arbeta under förhållanden som säkerligen icke kunna anses vara rättvisa icke heller är det staten värdigt att handla på detta sätt. Jag vill icke framställa något yrkande, då statsutskottet är så gott som enhälligt, men jag vill uttala en varm förhoppning att regeringen med hänsyn till frågans läge måtte vidtaga åtgärder för att få till stånd så snart som möjligt en definitiv löneroglering för krigsmakten där även nu ifrågavarande chefer bliva vederbörligen tillgodosedda.

Herr Kvarnzelius: Det har i någon mån förvånat mig, att den siste ärade talaren funnit det egendomligt, att statsutskottet icke kunnat tillstyrka hans med fleres motion. Mig förefaller det att det hade varit ännu egendomligare, därest utskottet tillstyrkt tillfällig löneförbättring för de befattningshavare varom här är fråga. Därmed skulle man bryta grunden för den tilltänkta löneförbättringen för de högsta befattningshavarna inom statsförvalt-

*Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.*

(Forts.)

ningen och föregripa regleringen av deras löner i ett sammanhang. Det är visserligen sant, att det är många år, sedan i frågavarande tjänstemän fingo sina löner fastställda, men detsamma är förhållandet med andra med dem jämnställda tjänst innehavare t. ex. landshövdingarne. Tydligt är då man skall vidtaga förändringar i avlöningshänseende för dessa statsförvaltningens handhavande — och jag tror icke, att det kan dröja länge innan det måste ske — då bör detta ske i ett sammanhang. Jag vill icke bestrida, att det finnes åtskilligt fog för kravet på högre avlöning för sådana högre befattningshavare. Vid en jämförelse mellan avlöningen för dessa och den avlöning som vanligen betalas till cheferna för åtskilliga affärsföretag finner man att en avsevärd skillnad föreligger. Särskilt tror jag, att både på arméns och marinens område poster finnas, som kräva så mycken ekonomisk insikt och omtanke att det kan anses vara väl berättigat att icke alldeles förbise de synpunkter, som göra sig gällande vid bestämmande av avlöningarna för cheferna i enskilda affärsföretag. Så mycket tror jag mig ha inhämtat vid samarbete med sakkunniga angående marinförvaltningens omorganisation att jag vågar påstå, att det i mycket hög grad är beroende på egenskaperna hos dess chef, när det gäller att tillvarataga viktiga statsintressen av ekonomisk innebörd. Såsom frågan nu ligger kan jag dock icke förstå, huru det skulle varit möjligt för de sakkunniga som varit tillkallade för beredning, om nu föreliggande frågor att i strid mot det uttalande som gjordes förlidet är, av statsutskottet vilket sedan blev av riksdagen godkänt i fråga om den tillfälliga löneförbättringen att framkomma med några längre gående förslag. Och statsutskottet har vid sådant förhållande icke heller nu ansett sig kunna tillstyrka någon förhöjning, utöver vad de sakkunnigas förslag innebär.

Vad slutligen herr Rosén yttrade om den sena tid, vid vilken den av honom med flera väckta motionen blivit utdelad i kammarna så är detta riktigt, men att därav draga den slutsatsen, att icke utskottet ägnat densamma tillbörlig uppmärksamhet är icke rätt. Jag vill meddela den ärade talaren såväl som andra av kammarens ledamöter, vilka möjligen kunna ha samma uppfattning som han, att avdelningen ganska noga tagit del av dess innehåll, och jag får för min del tillägga, att det fanns stora sympatier för densamma. För övrigt vill man ju i dessa tider gärna göra allt vad man kan för att tillmötesgå framställningar av denna beskaffenhet, när man ser huru penningvärdet faller och priserna hissas upp, men tyvärr är det icke möjligt att i detta avseende gå alla önskninnar till mötes. Man får här väga kraven och avväga det ena mot det andra. Beträffande musikpersonalen är förhållandet det att det saknas en fast utgångspunkt för utmätande av ålderstillägg till densamma och man har icke annat att här tillgripa än bestämmandet av en viss åldersgräns, något som icke kan anses lämpligt. Under sådana förhållanden har det enligt min åsikt icke varit möjligt att gå annan väg än de sakkunnige

i detta fall gjort. Erkännas måste i alla fall, att icke så litet genom detta förslag tillgodokommit musikpersonalen, och det förefaller, som denna personal borde kunna känna sig något så när tillfredsställd därmed, till dess frågan toges upp och prövas i ett vidare sammanhang, vilket måste ske ganska snart, ty det är som sagt endast två år, som dessa tillfälliga löneförbättringar gälla, och inom den tiden måste åtgärder vidtagas för att en mera bestående lösning av dessa lönefrågor åstadkommes, så långt en dylik lösning överhuvud taget på detta och liknande områden kan äga rum.

Medan jag har ordet, skall jag beröra en annan sak; jag vet icke, om den äger motsvarighet inom armén — det har jag icke varit i tillfälle att undersöka, men i alla fall vet jag, att det råder förhållanden på marinens område av beskaffenhet, att jag vill begagna tillfället att fästa vederbörande departementschefs uppmärksamhet på saken. Förhållandet är det, att pensionerat underbefäl under mobiliseringen inkallats till tjänstgöring på grund av gällande tjänstgöringsreglemente och åtnjutit ersättning ungefär motsvarande deras pension. De komma icke genom den här ifrågasatta löneförbättringen att åtnjuta några som helst ökade förmåner, och det är givet, att dessa rätt gamla personer skola känna sig ganska smärtsamt berörda att icke i någon mån vara ihågkomna. Uppmärksamheten har icke blivit fäst på förhållandet förrän när utskottet avgav sitt utlåtande, men det förefaller mig, som borde det finnas möjlighet för vederbörande att i någon mån tillgodose även dessa statstjänare genom att t. ex. giva dem aningen någon del av de 100,000 kronor, som föreslagits av herr Hellberg och blivit av riksdagen beviljade, eller genom en förändring i instruktionen, som på administrativ väg kan vidtagas, varigenom de på detta sätt tillkallade pensionärerna komme i åtnjutande av gottgörelse för den arbetsprestation, som man nu kräver av dem. Jag begagnar tillfället för att fästa vederbörandes uppmärksamhet på saken, förvissad att de låta sig angeläget vara att tillse att nödig rättvisa även vederfares dessa gamla.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr statsrådet Nilson: Herr talman, mina herrar! Till en början vill jag till statsutskottet rikta ett varmt erkännande för den välvilliga behandling statsutskottet ägnat föreliggande proposition. Jag känner ju mycket väl från fjolåret de stora svårigheter som äro förenade med åstadkommande av en riktig avvägning av denna löneförbättring. Med hänsyn till dessa svårigheter inser jag värdet och betydelsen av det förtjänstfulla arbete, som de särskilt tillkallade sakkunnige nedlagt på detta område. Utan att deras förberedande både grundliga och samvetsgranna arbete vore utfört, hade det givetvis icke varit möjligt att till denna riksdag komma fram med ett förslag, som varit byggt på sådan grund, att det kunnat tillvinna sig riksdagens bifall. En av utgångspunk-

Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.
(Forts.)

Tillfällig löne-
förbättring åt
viss personal
vid armén.
(Forts.)

terna för deras arbete har varit, att löne regleringen skulle byggas på sådan grund, att de löne förmåner, den militära personalen komme i åtnjutande av, skulle bringas till närmare överensstämmelse med de civila tjänstemännens. Så har nu skett, och därvid ha de sakkunnige och sedermera regeringen, som byggt på de sakkunniges förslag, kommit till den uppfattningen, att behovet bäst tillgodoses genom att bygga på ålderstilläggsprincipen. När man byggde på denna princip, fann man, att man icke gärna kunde låta en löne reglering av tillfällig karaktär som denna gå längre upp än till och med högsta graden av regementsofficerare. Ty det förhåller sig, såsom den ärade talaren och ledamoten av statsutskottet redan erinrat, så att generaler och flaggmän för närvarande åtnjuta löne förmåner, som överstiga vad en del chefer för de centrala ämbetsverken ha. Jag är fullkomligt av den ärade talarens uppfattning, att det icke är ens för den militära personalen gagneligt, att man går före på det militära området, utan att man så nära som möjligt låter den civila löne regleringen och den militära följas åt, gå hand i hand. Man kan väl ändå icke med någon större utsikt till framgång göra gällande, att exempelvis den arbetsbörda, som påvilar chefen för statskontoret eller chefen för tullverket är mindre än den, som påvilar chefen för marinförvaltningen, vilken en ärad talare särskilt anförde såsom exempel.

Jag har redan i mitt anförande till statsrådsprotokollet uttalat, att det är en angelägenhet av vikt att även taga upp frågan om tillfällig förbättring av pensionerna för den pensionerade personalen. I anledning av den vädjan, som nu gjorts till mig, får jag svara, att vad på mig ankommer skall jag söka påskynda detta arbete så mycket som möjligt. Jag inser nämligen till fullo att, med de löne förmåner en person i kaptens tjänsteställning komme att erhålla, är det icke rimligt, att han vid pensionering sjunker ned till en inkomst av endast 2,720 kronor. Det kan gärna icke försvaras, det inser jag till fullo. Lika orimligt är det, om man går till underofficersgraden. Med de löne förbättringar en fanjunkare eller styckjunkare komme att erhålla, uppgår deras lön från sett krigstillägg till kronor 3,582:50 men den pension de erhålla uppgår icke till mer än 1,000 kronor, och det är klart att pensionen icke står i rimligt förhållande till den avlöning de åtnjuta.

Slutligen, i anledning av det yttrande den ärade statsutskottsordföranden till sist hade, vill jag säga, att den personal, som på grund av mobiliseringen inkallats till tjänstgöring, åtnjuter lön enligt krigsavlöningsreglementet, och rörande denna sak har statsutskottet avgivit ett yttrande, till vilket vi komma om en stund.

Överläggningen ansågs härmed slutad, varefter herr talmannen yttrade, att i fråga om det under behandling varande utlåtandet yrkats dels att vad utskottet hemställt skulle bifallas, dels ock, av herr *Wrangel*, att kammaren skulle, med bifall till de av herr *Ericson*, *Hans*, och friherre *Fleming* samt herrar *Vennersten* och

Lithander i ämnet väckta motionerna, såvitt anginge generalspersoner vid armén, i övrigt bifalla vad utskottet hemställt.

*Tillfällig löneförbättring åt viss personal vid armén.
(Forts.)*

Vid sedermera enligt dessa yrkanden gjorda propositioner bifölls vad utskottet hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 182, i anledning av Kungl. Maj:ts framställning angående tillfällig löneförbättring åt viss personal vid marinen jämte i ämnet väckta motioner;

nr 183, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående reglemente för avlöning vid armén på krigsfot (krigsavlöningsreglemente);

nr 184, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning med särskilda föreskrifter angående avlöningsförmåner m. m. vid marinen på krigsfot; och

nr 185, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående gäldandet av vissa å krigstjänstgöringstid belöpande pensionsavgifter för armén tillhörande personal.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtande nr 186, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln för täckande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet och till Åland.

Anslag till täckande av kostnader för expeditioner till Finland.

Med tillstyrkande av bifall till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning hade utskottet i nu föredragna utlåtande hemställt, att riksdagen måtte

1:o) för bestridande av kostnader för expeditioner till finska fastlandet under år 1918 på tilläggsstat till riksstaten för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 1,360,750 kronor;

2:o) för bestridande av kostnader för expeditioner till Åland under år 1918 på tilläggsstat för år 1918 under femte huvudtiteln bevilja ett förslagsanslag, högst, 485,500 kronor.

Herr Ström: I anslutning till vad jag anfört vid behandlingen här i kammaren av frågan angående Ålandsexpeditionen, skall jag be att få yrka avslag på punkt 2 i föreliggande betänkande.

Efter härmed slutad överläggning yttrade herr talmannen, att rörande nu ifrågavarande utlåtande endast yrkats, av herr Ström, att vad utskottet i punkten 1 hemställt skulle bifallas men att i fråga om punkten 2 utskottets hemställan skulle avslås.

Anslag till
täckande av
kostnader för
expeditioner
till Finland.
(Forts.)

Sedermera gjordes propositioner, först på bifall till vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt samt vidare på godkännande av herr Ströms yrkande; och förklarades den förra propositionen, vilken upprepades, vara med övervägande ja besvarad.

Föredrogs ånyo och företogs punktvis till avgörande statsutskottets utlåtande nr 187, i anledning av vissa framställningar under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen och propositionen angående tilläggsstat för år 1918.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

Lades till handligarna.

Punkterna 3—5.

Vad utskottet hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 188, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjökarteverket och till utförande av sjömätningar m. m.;

nr 189, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användande av visst utav 1911 års riksdag på extra stat beviljat belopp till uppförande av nybyggnad för marketenteri vid flottans station i Stockholm;

nr 190, i anledning av militieombudsmannens framställning angående höjning för år 1918 av ersättning, som utgår jämlikt förordningen den 18 juni 1909 om ersättning i anledning av kroppsskada, ådragen under militärtjänstgöring; samt

nr 191, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående användning för kulturella ändamål av viss del av den svenska Långmanska donationsfondens avkastning.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Om anslag till
de svenska
Nobelinsti-
tuten.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 192, i anledning av väckt motion om bidrag av statsmedel till inrättande och upprätthållande av Nobelinstitutet.

I en inom andra kammaren av herr *K. Hildebrand* väckt motion (nr 177), vilken hänvisats till förberedande behandling av statsutskottet, hade föreslagits, att riksdagen måtte för år 1919 anvisa ett

belopp å extra stat under åttonde huvudtiteln å 200,000 kronor att utbetalas till Nobelstiftelsen för att i enlighet med av Kungl. Maj:t fastställda villkor tillgodoföras med lika belopp de fyra svenska Nobelprisgrupperna såsom bidrag till inrättande och upprätthållande av deras Nobelinstitut.

Om anslag till de svenska Nobelinstitut.

(Forts.)

Utskottet hade i nu föredragna utlåtande på återopade grunder hemställt, att herr Hildebrands förevarande motion icke måtte av riksdagen bifallas.

Reservation hade avgivits av herrar *S. H. Kvarnzelius* och *K. A. W. Björck*, vilka ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla om utredning och förslag i det av motionären angivna syftet.

Herr Kvarnzelius: Herr talman! Som kammaren behagar finna av utlåtandet, har jag jämte en annan ledamot av utskottet låtit anteckna en från utskottets beslut avvikande mening. Vi ha nämligen ansett, att utskottet bort hemställa, att riksdagen måtte avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t i det av motionären angivna syftet. Jag ber därför endast att med några ord få angiva de grunder, varför jag intagit denna ståndpunkt. Utgångspunkten för oss reseranter har varit den omständigheten, att, såsom också motionären omnämnt, den stora Nobelstiftelsen årligen lämnar ett stort tillskott av skattemedel till staten. Det har tidigare ifrågasatts, att denna stiftelse skulle fritagas från skattskyldighet, men det har avvisats, förnämligast på den grund, att det enda resultat utav detta skulle bli, att behållningen av Nobelstiftelsen endast skulle öka de pris, som utdelas. Och då dessa pris äro rätt rundligt tilltagna ändå, har det icke ansetts lämpligt att på detta sätt befria denna stiftelse från skatt. Motionären har pekat på lämpligheten av — och det har tilltalat mig i hög grad — att man skulle använda dessa medel, som på detta sätt ingå till statsverket från Nobelstiftelsen, till att uppmuntra och befordra utvecklingen av de Nobelinstitut, som upprättats och komma att upprättas. Såvitt jag kan se, föreligger det i detta hänseende ett ganska stort behov, ty om man tar del av den stat, som Vetenskapsakademiens Nobelinstitut för fysikalisk kemi rör sig med, finner man, att det för år 1917 stått ett belopp av endast 22,000 kronor till detta institut förfogande, och det får man väl erkänna, vilken uppfattning man än har om vetenskapens betydelse, att detta är ett allt för blygsamt belopp. Om därför staten använder ett par hundra tusen kronor om året av från Nobelstiftelsen inflytande skattemedel till detta ändamål för att uppmuntra forskningen, så synes det mig, att man endast gjort vad rättvisa och billighet kräva. Därför har jag inom statsutskottet yrkat på, att statsutskottet med angivande av skälen i sagda hänseende bort avlåta en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om närmare utredning och förslag i det av motionären angivna syftet. Då jag icke har stor anledning hoppas, att jag skall kunna bibringa

Om anslag till kammaren en annan uppfattning än den, som gjort sig gällande hos flertalet bland utskottets ledamöter, så har jag icke för avsikt att göra något yrkande.

(Forts.)

Herr talman! Jag har endast med detta velat angiva min ställning till ifrågakvarande motion och har som sagt intet yrkande.

Herr Strömberg: Då den siste talaren icke gjort något yrkande, kunde det ju vara överflödigt att säga några ord ytterligare, men jag ber dock få påpeka, att utskottet har i sin motivering framhållit såväl den stora vikten av de uppgifter, som utskottet anser, att dessa Nobelinstitut ha att fylla, som och nödvändigheten av, att deras utveckling i största möjliga grad påskyndas. Utskottet har också pekat på de olika donationer och institut, som för övrigt finnas och som i många avseenden tyckas verka i ungefär samma riktning som dessa Nobelinstitut. Utskottet har alldeles särskilt pekat på det förslag, som på sista tiden kommit upp från Kommerskollegium, nämligen förslaget om bildande av en ingenjörsvetenskapsakademi, som skulle vara utrustad med studie- och forskningsinstitut och som till sitt ändamål skulle kunna sägas nära sammanfalla med det, som Nobelinstitutet ha till sitt. Utskottet har emellertid icke velat vara med om att skriva till Kungl. Maj:t om åtgärder i motionens syfte, för att icke riksdagen på detta stadium skulle binda sig, utan sagt, att utskottet i allt fall föreställer sig, att Kungl. Maj:t i samband med frågan om begärt anslag till den föreslagna ingenjörsvetenskapsakademien ej torde underlåta att taga i betraktande, vilka åtgärder som kunna och böra vidtagas för främjande av en kraftigare utveckling än hittills av de med nämnda institution i åtskilliga avseenden närbesläktade Nobelinstitutet, och vid sådant förhållande synes ju icke något skrivelseförslag vara nödvändigt.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Efter härmed slutad överläggning bifölls vad utskottet i föreliggande utlåtande hemställt.

Föredrogos ånyo statsutskottets utlåtanden:

nr 193, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ny avlöningsstat för statistiska centralbyrån m. m.; och

nr 194, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående provtaxering under år 1918 för beräkning av kommunal skattskyldighet vid tillämpning av bestämmelserna i vissa förslag till omläggning av det kommunala beskattningsväsendet.

Vad utskottet i dessa utlåtanden hemställt bifölls.

Föredrogs ånyo statsutskottets utlåtande nr 195, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar ävensom i ämnet väckta motioner.

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.

Genom en till riksdagen den 10 maj 1918 avlåten, till statsutskottet remitterad proposition, nr 432, hade Kungl. Maj:t, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över civilärenden för samma dag, begärt riksdagens yttrande över vid propositionen fogat förslag till förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar.

I förevarande sammanhang hade utskottet till behandling förehåft två till utskottet hänvisade motioner, väckta den ena inom första kammaren, nr 221, av herr *F. Ström* och den andra inom andra kammaren, nr 476, av herr *K. J. Söderberg*.

I den av herr Ström väckta motionen hade hemställts, att riksdagen måtte med anledning av förevarande proposition lämna det yttrande, att någon ytterligare förhöjning ej borde ske för:

beträffande *persontrafik* III klass enkla biljetter, partibiljetter och månadsbiljetter samt

beträffande *godstrafik* levande djur, livsfrönodenheter, fodermedel, gödningsämnen och hushållsved.

Herr Söderberg hade i sin motion hemställt, att riksdagen måtte avslå Kungl. Maj:ts förslag i fråga om förhöjning av III klass månadsbiljetter och att dessa biljettpriser måtte fastställas till sitt nuvarande belopp.

Utskottet hade i nu förevarande utlåtande gjort åtskilliga uttalanden i frågan, varav framgick, att utskottet icke kunnat biträda Kungl. Maj:ts förslag oförändrat; och hade utskottet hemställt,

a) att riksdagen måtte beträffande det riksdagen underställde förslaget till förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, vad i utlåtandet blivit i ämnet anført;

b) att herrar Ströms och Söderbergs i ämnet väckta motioner måtte anses besvarade med vad utskottet under a) hemställt.

Vid utlåtandet funnos fogade reservationer

dels av herrar *O. Bergqvist*, *A. C. Lindblad*, *J. B. Eriksson* och *J. Olofsson*, som ansett, att utskottets yttrande bort hava viss angiven lydelse och att utskottet bort hemställa,

a) att riksdagen måtte, beträffande det riksdagen underställde förslaget till förhöjda provisoriska tilläggsavgifter å statens järnvägar, i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla vad i reservationen blivit i ämnet anført;

b) att herrar Ströms och Söderbergs i ämnet väckta motioner måtte anses besvarade med vad under a) hemställts;

dels och av herrar *C. G. Ekman*, *N. A. Nilsson* i Kabbarp, *O. H. Waldén*, *S. Bengtsson* i Norup, *C. R. Jansson* i Falun och *P. A.*

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

Hansson i Stockholm, vilka ansett, att utskottet bort förorda Kungl. Maj:ts förslag oförändrat.

Herr Ekman, Carl Gustaf: I den nu förevarande propositionen har Kungl. Maj:t begärt riksdagens yttrande över det förslag till förhöjda provisoriska tilläggsavgifter för viss trafik, person- och godstrafik på statens järnvägar, i vilkas trafikknaster ungefär samtidigt ökning är ifrågasatt att beslutas. Propositionen är framkallad av de stegrade utgifter, som statens järnvägar måste räkna med, och vilka utgifter visa, att en fortsättning med hittills varande trafikavgifter skulle framkalla ett mycket stort driftunderskott.

Vid behandlingen av denna fråga har man inom utskottet egentligen haft att välja mellan tvenne olika förslag, ett förslag framfört av järnvägsstyrelsen och ett förslag av Kungl. Maj:t. Förslagen skilja sig däri, att under det Kungl. Maj:ts förslag upptager högre avgifter för persontrafik än järnvägsstyrelsens förslag, så har återigen i fråga om viss godstrafik, i fråga om vissa förnödenhetsvaror det kungl. förslaget lägre avgifter än de, som järnvägsstyrelsen velat åsätta. Beträffande dessa båda olika förslag har det visat sig, att man inom utskottet icke kunnat komma till något enigt beslut, utan man har gått fram på olika linjer och föreslagit olika alternativ.

Vad då först vidkommer persontrafiken, har utskottets majoritet stannat vid de lägre beloppen, de utav järnvägsstyrelsen föreslagna, och såsom motiv därför anfört, att »de höjningar järnvägsstyrelsen i avseende å persontrafiken föreslagit äro i och för sig så betydande, att det synes utskottet, att en ytterligare höjning om möjligt bör undvikas. Därest höjningen göres alltför skarp, kan det inträffa, att resandefrekvensen så nedsättes, att höjningen icke inbringar några ökade inkomster, och ett sådant resultat länder varken statens järnvägar eller allmänheten till gagn. Utskottet har därför i avseende å nu berörda trafik ansett sig böra förorda järnvägsstyrelsens förslag.»

Det är sant, att ingen mottagit underrättelsen om dessa höjningar i avgifterna för persontrafiken med synnerlig tillfredsställelse, men det gäller nog den höjning, som skulle komma till stånd, därest järnvägsstyrelsens förslag bifalles, lika väl som den höjning, som Kungl. Maj:t föreslagit. Men om det är så, att man vill nå ett sådant driftresultat, att självkostnaderna för trafiken betäckas, eller att utgifterna betäckas genom järnvägarnas egna inkomster, så att man kan säga, att driften betäcker sina självkostnader, tror jag, att de starkare skälen tala för att ökningen lägges på personavgifterna. I dessa ingå icke på samma sätt i allmänhet den nödvändighet till trafik, som alldeles säkert är förenad med trafiken av visst gods och vissa varuslag, särskilt betecknade såsom nödvändighetsvaror i de båda förslagen. I sistnämnda fall gäller det en absolut oumbärlig trafik, som man rör sig med. Den gäller varor, som äro oundgäng-

ligen nödvändiga för alla och som för närvarande i sitt inköpspris sta så högt, att de pris, som av köparen slutligen måste erläggas, äro *synnerligen* höga. Där träffar man salunda ett oundgängligt behov genom att påbjuda högre taxor, och man träffar med samma styrka behoven såväl hos de ekonomiskt svaga konsumenterna som hos de bättre lottade. Det är däremot icke fallet med persontrafiken. Där har man en klassindelning, där personerna inrangerar sig i förhållande till sin önskan att resa, vilken önskan står i visst förhållande till vars och ens förmåga att betala en högre avgift. Det synes då rimligare, att den ökade inkomst, som järnvägen behöver, förläggas till persontrafiken, hellre än till godstrafiken, och det så mycket mer som jag icke tror det vara riktigt, som utskottsmajoriteten förutsätter, att man genom att följa Kungl. Maj:ts förslag skulle uppnå en punkt, från vilken trafiken kunde befaras komma att nedgå. Om man nu reser i första eller andra klass skall man i regel finna att platserna äro fyllda och många som vilja ha plats komma dock icke med. Det är nu så, att det icke står tillräckligt antal platser till de resandes förfogande på tågen. När man med ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, skulle vinna genom en förhöjning av första klass biljetterna 424,000 kronor och för andra klassens vidkommande med de av Kungl. Maj:t föreslagna beloppen 2,205,000 kronor, så förstår jag icke, varför riksdagen skulle i den ekonomiska situation, som nu föreligger, avstå från att åt järnvägarna förvärva den inkomst, som på det sättet skulle kunna förvärfas. Jag tror, att det är så, att om det gäller att välja mellan de olika trafikanternas möjlighet att utan kännbar olägenhet betala, träffar man, så vitt jag förstår, med de stora stegringarna på I och II klass där de minsta olägenheterna av prisökningarna äro för handen. Förslaget förutsätter också vissa höjningar av tredje klass biljetterna, och för egen del skulle jag önska, att man icke behövt gå så högt, som här är föreslaget, men då den konsekvensen torde vara ofrånkomlig ha jag och mina medreservanter inom utskottet om ock med tvekan tagit Kungl. Maj:ts förslag i vad det gäller järnvägsbiljetterna utefter hela linjen. När däremot man kommer till nödvändighetsvaror, som det här gäller att transportera, såsom livsfröfnödenheter, fodermedel, gödningsämnen och hushållsved, har jag för min del ansett det vara nödvändigt, att man håller dess transportavgifter så lågt som möjligt. Och då i allt fall den höjning, som är ifrågasatt, även med Kungl. Maj:ts förslag ligger 150 procent över tidigare gällande priser och 80 procent över nu gällande priser, förefaller det mig, som om man på den punkten, när det gäller att genom godstrafik belasta dessa nödvändighetsvaror, icke borde gå längre, än vad Kungl. Maj:t föreslagit. Jag tror, att det grepp på hela frågan, som kommit till uttryck i regeringens förslag, däri man försökt att vid avvägande av trafikkostnaderna lägga den större ökningen där den större bärkraften förefinnes, under det man försökt så långt som möjligt är förebygga att annat än oundgänglig kostnadsstegring komma att påläggas nödvändighetsvarorna, är det riktiga

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.
(Forts.)

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

greppet på detta trafikproblem. Målet för ordnande av denna sak bör väl vara, att järnvägarna så fullgöra sin funktion, att de mest nödvändiga kommunikationsbehoven bliva tillfredsställda på samma gång som driftskostnaderna hallas nere, så att driftförluster så långt görligt är undvikas. Och det förefaller mig bliva händelsen, om Kungl. Maj:ts förslag till trafiktaxa förordas av riksdagen, och därför ber jag, herr talman, att få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet avgivna reservationen.

Herr Boman: Herr greve och talman, mina herrar! Den skrivelse från järnvägsstyrelsen, i vilken hemställes om höjda taxor redogör för statsjärnvägarnas ekonomiska förhållanden under årets två första månader och omtalar, att det skulle bliva ett driftunderskott av 12¹/₂ miljoner kronor. Vidare meddelas att däri ingå visserligen krigstidshjälp och krigstidstillägg för såväl år 1917 som år 1918, men efter vad som meddelas i dagspressen, tycks också i driftkostnaderna vara inräknat en avskrivning av till högt pris inköpt engelskt lokomotivbränsle. Till vilket belopp detta skett lämnar varken handlingarna eller tidningsmeddelandet någon upplysning. Men det är ju ganska uppenbart, att redan två års krigstidstillägg är en utgiftspost, som åtminstone inte är ägnad att redovisas i ett affärsmässigt bokslut för de två månaderna. Jag hyser emellertid inte något tvivel om, att de nu gällande taxorna för järnvägstrafiken äro för låga för att med nuvarande uppdrivna pris kunna täcka kostnaderna, varför en förhöjning ock måste vara fullt berättigad.

Men med den utomordentliga betydelse för vårt lands näringsliv, som järnvägstaxorna äga, synes det mig vara av vikt, att särskilt under de förhållanden, som nu råda, icke vid taxornas bestämmande må influera andra faktorer än sådana som ej kunna bortelimineras. Höjningar på grund av höga kolpris, höga pris a förbrukningsartiklar, krigstidstillägg och höjningar av avlöningen må vara rimliga och berättigade, men i den skrivelse som järnvägsstyrelsen avlätit till Kungl. Maj:tt förekommer ett annat anmärkningsvärt yttrande. Det står nämligen följande: »Från personalens sida framställas vidare oavslätligen krav på särskilda förmåner i fråga om förkortad arbetstid, ökad tjänstledighet m. m., vilka i den mån de ansetts och anses böra tillmötesgas, givetvis alltid förorsaka ökade driftkostnader». I en tid som denna, då statsmakterna göra stora uppoffringar för att framkalla ökad produktion, för att höja arbetsintensiteten — jag tänker nu närmast på jordbruket — kan det väl ändå icke undgå att väcka betänkligheter, om samtidigt statens järnvägar, det statens verk som sysselsätter det största antalet anställda i hela landet, nu skulle införa förkortad arbetstid. Det kunde ju icke undgå att återverka såväl på de enskilda järnvägarna som på den enskilda industrien och landets jordbruk. Kräves det mera folk vid statens järnvägar, vilket det givetvis gör, om arbetstiden minskas, blir naturligtvis för jordbruket den produktion försvårad, som vi önska

höjd. Jag vill därför hoppas, att åtgärder på detta område må undanskjutas till en lämpligare tid, och jag tycker, att det finnes så mycket större anledning därtill, som Kungl. Maj:t nu i år tillsatt en särskild kommitté för att utreda frågan om viss lagstadgad arbetstid.

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.
(Forts.)

Beräffande storleken av den höjning i taxorna, som Kungl. järnvägsstyrelsen ifrågasatt, göres i betänkandet det uttalandet, att efter införandet av de nya tilläggsavgifterna skulle taxorna vid statens järnvägar komma så högt, att de i stort sett komma att överstiga motsvarande avgifter vid de mera betydande enskilda järnvägarne.

I järnvägsstyrelsens skrivelse finnes införd en tabell, vari lämnas redogörelse för statens och för mera betydande enskilda järnvägars taxor för godstrafik och persontrafik, dels med ordinarie tariffer och dels med nu tillämpade tilläggsstariffer. Jag känner närmare några av de större järnvägarnas taxor, och jag ber att få uttala, att åtskilliga uppgifter i tabellen torde behöva korrigeras. Det står visserligen i en not till tabellen, att vissa siffror kunna vara missvisande, men jag tror, att de äro det i en omfattning, som man icke tänkt sig. På bergslagsbanorna tillämpas i fråga om persontrafik en zontariff, som i ifråga om resa utöver ungefär 300 kilometer är lägre för alla avstånd än den tariff, som tillämpas vid statens järnvägar. I fråga om kostnaderna vid resa eller transport på mindre avstånd äro nog taxorna något högre på bergslagsbanorna än på statens järnvägar, men det torde mer än utjämnas av det förhållandet, att dessa banor sälja tur- och returbiljetter till pris motsvarande en och en halv enkel biljett, men det oaktat redovisas i tabellen persontaxan med en siffra som är högre än för statens järnvägar. I tabellen angivas även bergslagsbanornas ordinarie godstaxor såsom högre än statens, men i verkligheten torde knappast så vara förhållandet, enär i synnerlig omfattning undantagstariffer förekommit.

Efter de taxetillägg, som infördes den 1 januari i år, är det givet, att taxorna på dessa banor äro högre än på statens, men de äro ju avsedda att nu höjas, och denna höjning är naturligtvis nödvändig, om icke trafikunderskott skall uppstå. Det sorgliga är, att järnvägsstyrelsen, även om dess framställning bifalles, räknar med ett driftunderskott av trafiken innevarande år. Visserligen gör icke bergslagsbanan något månadsboksut — sådana bli gärna missvisande — men den gör dock vissa sammanställningar, och savitt man kan bedöma, är det anledning att tro, att resultatet för innevarande år icke skall vara nämnvärt sämre än föregående år. Jag tror, att man bör ihågkomma detta, då Kungl. Maj:t väl snart har att pröva en annan framställning från järnvägsstyrelsen, som är daterad den 1 maj 1918. Järnvägsstyrelsen hemställer i denna senare skrivelse om en utredning angående statsinlösen av alla eller i varje fall de större enskilda järnvägarna i landet. De olika ekonomiska resultaten av i stort sett lika taxor för statens järnvägar och större enskilda järnvägar torde i varje fall visa,

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

att en statsinlösen ej kan vara ekonomiskt lockande. Och en mindre lämplig tid att anordna en utredning, avseende statsinlösen av de enskilda järnvägarna, torde väl ej finnas än den nuvarande. då de år man har att se tillbaka på äro kris- och krigstidsår med svårberäkneliga förhållanden.

Beträffande det förslag, som nu föreligger, nämligen om en taxeförhöjning, föreligga ju två reservationer, i vilka olika yrkanden äro framställda. Det ena avser ett bifall till Kungl. Maj:ts förslag, som genom en väsentlig ytterligare höjning av person-taxan skulle möjliggöra någon nedsättning på vissa godstaxor. Vad den där höjningen i persontaxan beträffar, uttalar statsrådet i protokollet, att den utan tvivel kommer att för allmänheten bliva betungande. Ja, det är jag ganska övertygad om, att den kommer att bli. Men jag är rädd, att den kommer att ha även en annan verkan, nämligen att i vissa fall leda trafiken in på andra vägar, där sådana finnas. Och vidare kommer sannolikt med den skarpa höjning, som är ifrågasatt för andra klassen, tredje klassen att bli i högre grad använd, och det är ganska ovisst, om någon ekonomisk fördel för statens järnvägar kommer att ernås av höjningen. Vad fraktnedsättningen på vissa livsförnödenheter beträffar, torde den ha ganska liten betydelse. Med de kolossala värden för viktenhet, som livsförnödenheter nu äga, ha några öres frakttillägg ingen praktisk betydelse, och långt större praktisk betydelse skulle det ha, om icke åtskilliga kommissioners föreskrifter hindrade sändningar i vagnslastform av sådana varor. Tillåtes det, skulle fraktreduktionen bliva långt kräftigare.

På grund av vad jag nu anfört, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Under herr Bomans anförande hade herr talmannen uppstått och avlägsnat sig, varefter ledningen av kammarens förhandlingar återtagits av herr vice talmannen.

Herr Ström: Herr talman! Jag vet mycket väl, att den nuvarande regeringen icke i vänstersocialisterna se några alltför varma vänner, men om det likväl tillåtes mig att giva regeringen ett gott råd, skulle det vara, att regeringen borde tänka över att icke arbeta med både händer och fötter på, att hos folket utbreda den föreställningen, att det bästa som kan ske är, att man får en högerregering. Ty det synes verkligen vara ditåt regeringen arbetar, när den oupphörligen i sådana ting, som röra småfolket, i sådana ting, som röra arbetarklassen, bidrager att ständigt och åter ständigt fördyra allt, som hör till dess uppehälle och dess andra nödvändiga behov. Jag tror emellertid, och jag vill hoppas, att detta regeringens arbete att undergräva sin egen popularitet skall ha till resultat, att det skall bli vänstersocialisterna och icke högern, som skall komma att profitera därpå, men jag är alldeles bestämt övertygad därom, att icke komma regeringspartierna att vinna på den olyckliga politik, som nu föres.

Här föreligger nu — jag vet icke vilket i raden av alla prisuppskörtande förslag det är — ett förslag, som avser att höja utgifterna för småfolket i fråga om vissa dess mycket viktiga behov,

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.
(Forts.)

Jag har tillåtit mig i en motion yrka, att man åtminstone skulle tillse, att i fråga om persontrafiken ej tredje klassens biljetter höjdes ytterligare utöver vad som redan flera gånger varit fallet liksom att också taxorna för livsmedelstransporter ej skulle höjas än ytterligare. Men motionen har verkligen behandlats av utskottet så, som om den egentligen ej haft någon reson för sig, och det är ju dock viktiga ting, som här beröras. Jag tänker bara på den omständigheten, att på många håll arbetarna vid industriella verk bo utanför städerna och måste varje dag resa tram och tillbaka, ofta ej så små sträckor, för att kunna komma in till sina arbetsplatser och sedan tillbaka till sina hem. För dem, som ha rest till exempel — för att nu tala om Stockholm — på södra stambanan och sett, hur ofantligt mycket arbetare som stiga på och av vid hela raden av stationer söderut, är det tydligt, vad det skall betyda för dem, när man höjer biljetterna på detta svindlande sätt, som här ifrågasättes. Resultatet kan ej bli annat än att dessa arbetare måste säga sig, att med en sådan regering kunna vi ej vara betjänta. Detsamma måste de säga sig, när regeringen vill höja järnvägstaxorna för livsmedel och salunda genom statens egna åtgärder bidra till att ytterligare höja de förut odrägliga priserna på dessa. Hade det varit en högerregering, som framlagt dessa förslag, så är jag övertygad om, att både liberaler och socialdemokrater skulle ha enhälligt förklarat, att »detta kunna vi ej vara med om. Vi måste tillvarataga småfolkets intressen.» Men så säger man icke nu, därför att regeringens män nu själva komma och begära dessa ständiga stegringar. Man säger, att det är alldeles nödvändigt därför, att statens järnvägar ej få gå med förlust, men är det då nödvändigt och ovillkorligt, att man skall lägga täckandet av dessa förluster så? Kan man ej fördela något på framtiden av vad dessa onormala tider vållat i statsutgifter? Skall då folket, som är så förskräckligt betryckt av dessa dyra tider och levnadsvillkor, bära alla dessa omkostnader samtidigt som de bära alla andra svårigheter? Men om det nu är omöjligt att på så sätt fördela dessa kostnader, kan man då ej helt enkelt taga ut dem på annat sätt? Kan man ej i fråga om persontrafiken till exempel höja första och andra klassens biljetter så mycket mera för att ej tredjeklassbiljetterna skola behöva höjas? Och kan man ej, om det är nödvändigt, på direkt sätt täcka dessa förluster, t. ex. genom att för detta ändamål tillgripa en del av de skatter, som man tager ut på direkt väg av kapitalet?

Här ha vi nu i dag och nästan varenda dag beviljat anslag för militära ändamål. Man tröttnar ju på att ständigt och jämnt yrka avslag på alla dessa belopp, men det går knappast någon dag, då det ej är något sådant anslag, som beviljas. Om man nu droge

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.
(Forts.)

in något litet på dessa militära anslag, dessa ständigt återkommande militära anslag, så skulle man på det sättet få litet övertilläggsavgifter å statens järnvägar. för att utfylla bristen vid sådana här tillfällen, och man skulle då ej behöva ytterligare belasta den fattigare allmänheten.

Delvis är ju den förlust, som här förekommer, såvitt jag kan förstå, en bokföringsförlust. Och man skulle då kunna mildra denna förlust genom att fördela den på ett par kommande år. Men detta bryr sig ej utskottet om att föreslå. Jag har föreslagit detta i min motion, men det finnes icke ett ord anført till bemötande därav. Jag antager, att det förhåller sig så, att utskottet har redan, innan motionstiden utgått och min motion kommit in, tagit ställning till frågan. Och sedan har man för formens skull sagt, att det har väckts en motion i första — en motion har ju även väckts i andra kammaren, och i fråga om dem hänvisat till sin egen bristfälliga motivering och sedan ingenting annat!

Det förklarades här av den siste talaren — jag vill, innan jag slutar, taga upp det med ett par korta ord — det yttrades, säger jag, av herr Boman, att man måste tillse, att järnvägsmännen ej böra få kortare arbetstid även om de begära det. Ja, varför begära järnvägsmännen kortare arbetstid? Jo, naturligtvis därför, att de nu ej ha möjligheter att kunna utföra ett ansträngande arbete, som ofta går 15 å 20 timmar i stråk. Det kan ej vara möjligt under nuvarande förhållanden, när brödransonerna och livsmedlen i övrigt äro så förfärligt knappa, att funktionärerna ej kunna upprätthålla sina egna krafter. Jag hörde för någon vecka sedan talas om, att uppe i Norrland en bromsare skulle ha på någon järnväg fallit ihop av mattighet på sin plats där han satt för att sköta sin post. Han hade ej haft vila på lång tid och hade knappt haft något att äta. Ja, är det att undra på, att dessa komma och begära att få en förkortad arbetstid? Jag tycker det är fullkomligt rimligt, att man i det avseendet tillmötesgår dem. Rimligt även med hänsyn till trafiksäkerheten. Dessutom förhåller det sig så, att man har uppmanat arbetarna både vid de enskilda industrierna och vid statens verk att taga del i den allmänna livsmedelsproduktionen. Och de hava kanske skaffat sig något litet jordstykke, en liten koloni, som de vilja bruka, men hur skulle de kunna bruka den och samtidigt ha en lång arbetstid? Det är ju omöjligt. Jag anser sålunda, att man ej bör finna det oförklarligt, att järnvägsmännen begära att få en lindring under nuvarande förhållanden i sina villkor.

Herr talman, jag skall be att få yrka bifall till den av mig väckta motionen.

Herr Lamm: För att kunna polemisera mot den siste ärade talaren måste man ha samma utgångspunkt som han. Hans ständiga utgångspunkt i alla frågor är dels hans stora missbelåtenhet med den nuvarande regeringen och dels hans ogillande av anslagen under fjärde och femte huvudtitlarna. Jag kan ej se, att dessa utgångspunkter ha något att göra med föreliggande fråga.

Den föreliggande frågan är, såvitt jag kan se, en rent ekonomisk fråga. Statens järnvägar arbeta med en underbalans, som enligt gjorda beräkningar i år möjligen skulle uppgå till 60 miljoner kronor. Nu söker man någon utväg för att kunna fylla den lucka, som uppstått, icke blott genom denna underbalans utan även genom uteblivandet av den i budgeten beräknade behållningen. Då är det naturligtvis det naturliga, att man tillgriper den utvägen att ytterligare höja järnvägstaxorna. När detta förslag kom in till den avdelning, som förberedelsevis behandlade det, så fanns det två vägar att gå förutom de, som här blivit nämnda, nämligen att gå på antingen Kungl. Maj:ts eller järnvägsstyrelsens förslag. Skillnaderna mellan de båda förslagen ha här blivit tillkännagivna. Järnvägsstyrelsen vill höja persontaxorna med högst 200 % för första klass och så en fallande skala hela vägen. Den vill även höja alla frakttaxor hela vägen igenom med 200 %. Kungl. Maj:t vill ej gå med på en så stor förhöjning av frakttaxorna för levande djur, livsförnödenheter, fodermedel, gödningsämnen och hushållsved, utan har hållit sig till en höjning av 150 % men vill i stället höja persontaxorna högst väsentligt. De ståndpunkter, som man intog i avdelningen, voro dels den, att det här var fråga om ett affärsdrivande verk, dels den, att detta verk naturligtvis borde arbeta så, att det ej bleve underskott, utan man finge full ersättning för sina driftkostnader och vidare en skälig avkastning på det nedlagda kapitalet. Vi, som ställde oss på den ståndpunkten, hade helst sett, att man höjt taxorna så mycket som det i det hela taget var möjligt att höja dem. Nu är det dock så utomordentliga förhållanden, att man får taga någon hänsyn därtill, och därför kan man naturligtvis ej gå till några omätliga förhöjningar i förevarande avseende. Vi, som nu ställde oss på järnvägsstyrelsens förslag, hade ju helst sett, att man velat taga toppriserna även med avseende på persontaxan, men vi sade oss ju det, att genom att taga så pass höga förhöjningar på persontaxan var ju utsikten den, att själva rörelsen skulle förminska. att själva resandet skulle avtaga, och då vunne man ju i alla fall ej det syfte, som är avsett att vinnas, nämligen att genomgående få en ökad inkomst. Vi trodde till exempel, att en förhöjning av tredje klassbiljetterna med 120 % — och här ligger ju huvudparten av förhöjningen — skulle åstadkomma, att vederbörande droge sig för att resa, att de i många fall skulle inhibera sina resor på grund av de höjda biljettpiserna. Vi vågade därför ej taga den högsta möjliga höjningen på persontrafiken. Däremot ansågo vi att det ej kunde ligga så stor risk i att följa järnvägsstyrelsens förslag och taga en genomgående höjning av allt gods. Det anfördes av våra motståndare, att de hade den uppfattningen, att i själva realiteten skulle förhöjningen med 200 % ej betyda så mycket, utan det vore mer ett så att säga psykologiskt skäl, som ledde dem, då i närvarande tid livsmedlen vore så dyra och underkastade en oupphörlig prisstegring. Den oväsentliga fördyringen, som skulle uppkomma genom fraktsatserna, skulle dock

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.

(Forts.)

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

verka i en riktning, som ej vore tilltalande. Det var därför, som en del av avdelningens ledamöter stannade vid det förslag, som återfinnes i herr Bergqvists m. fl. reservation. Utskottets majoritet följde i alla fall den linje, som de hade ställt sig på, som förordade järnvägsstyrelsens förslag. Genom det ansågo vi, att det skulle bli den mest lyckade lösningen av denna fråga. Därigenom trodde sig också järnvägsstyrelsen ha utsikt till att kunna nedbringa förlusten under året med ungefär 30 miljoner kronor. En stor förlust uppstår i alla fall, som står kvar, och den utväg, som herr Ström antydde, att man skulle under kommande år i någon mån söka kompensera en brist, som har inträtt, den planen har ej alls varit främmande för järnvägsstyrelsen, utan den finnes uttalad såväl av denna som även av civilministern i statsverkspropositionen. Den nu föreslagna åtgärden vore ett vidtagande redan nu omedelbart av något, som man i alla fall torde bli tvungen att längre fram vidtaga för att fylla den förlust, som nu har uppstått i den rörelse, som statens järnvägar driva. Ja, det fanns också ett praktiskt skäl, varför vi ej ville följa reservanternas åsikter såsom de ha fatt uttryck i herr Bergqvists m. fl. reservation, och det var det att här gäller det ju i det hela taget ej annat än att giva ett uttalande, som Kungl. Maj:t sedan har att följa, och vi funno då, att det skulle bli alltför brokigt, om vi å vår sida skulle skapa en ny linje, i vilken båda toppriserna voro upptagna. Även det föranledde oss att vidtaga den mera praktiska åtgärden att följa järnvägsstyrelsens förslag. Och då nu statsutskottet har gått med på det, så ber jag därför att, herr vice talman, få yrka bifall till statsutskottets utlåtande.

Greve Lagerbjelke: Herr vice talman! Jag har begärt ordet med anledning av en fråga, som visserligen något berörts av en föregående talare, herr Boman, men jag anser den frågan vara så viktig, att även jag vill yttra några ord därom. Jag avser den som det synes snart aktuella frågan om förstatligande av de enskilda järnvägarna. Jag kan ej annat än finna, att denna fråga innebär så betänkliga framtidsmöjligheter i finansiellt avseende, att jag har velat till protokollet inlägga en protest däremot, och det så mycket mera, som jag ej kan antaga, att en skrivelse i det syftet är ingiven till Kungl. Maj:t från järnvägsstyrelsen utan föregående samråd med civilministern. Nu kan man ha olika meningar om det belopp, vartill driftförlusten vid statens järnvägar verkligen uppgår, men den torde utan varje fråga vara rätt betydande. Jag vill då förutskicka, att den statistiska tablån till belysning av statens affärsverk, som är meddelad, uppgiver det i statens järnvägar nedlagda beloppet vid 1917 ars slut till icke mindre än 753,917,000, därav i runt tal av länemedel 525,000,000 och av andra statsmedel 208,000,000 kronor. Nu är det budgetmässigt räknat en brist på icke mindre än 51½ miljoner kronor. Jag vill även här erinra om, att statens järnvägar sett sig nödsakade att hos Kungl. Maj:t anhålla om rörelsekapital. Kungl.

Maj:t har också anvisat sådant, utom 11 miljoner förra året, i januari i år ytterligare 36 miljoner och i april än ytterligare 30 miljoner. Därvid är att märka, att järnvägsstyrelsen i sista fallet ursprungligen begärt 35 miljoner, ehuru den sedan förklarat sig kunna nöja sig med 30 miljoner. Nu vill jag för min del ej förbise de svårigheter, med vilka statens järnvägar under dessa tider laborera, men nog är det i alla fall beaktansvärt, att samtidigt som detta statens verk icke uppvisar någon vinst utan en väsentlig driftförlust, så är det dock en hel del enskilda järnvägar, som kunnat betäcka sina driftkostnader och redovisa en avsevärd vinst. I detta sammanhang kan man ej heller frånse, att rikstelefon inom Stockholm med omnejd beräknas gå med en årlig driftförlust av 1½ miljon kronor, medan samtidigt ett privat företag, allmänna telefon, inom samma driftområde åstadkommer ett lysande resultat. Nu är det givet, att till dessa olika resultat av stats- och privat drift samverka olika omständigheter. Jag vill självfallet ej nu närmare ingå på vad anledningen därtill kan vara, men jag anser mig dock kunna uttala, att, enligt vad all erfarenhet lär, all statsdrift är dyrare än enskild drift; och jag vill också av förutnämnda sakförhållande angående de olika driftresultaten vid statens järnvägar och rikstelefon i jämförelse med den enskilda driften, draga den slutsatsen, att nog skulle ett förstatligande i den omfattning, som järnvägsstyrelsen avser, medföra stora vådor ur statsfinansiell synpunkt.

Vad så till sist angår den fråga, som nu är föremål för kamarens bedömande, så anser jag, att det varit bäst, om Kungl. Maj:t hade använt sin författningsenliga rätt och själv avgjort denna fråga, då jag ej kan anse annat än att Kungl. Maj:t är bäst skickad att objektivt bedöma dessa frågor. Det kan ej hjälpas, att riksdagen, även om den självfallet söker att se saken så objektivt som möjligt, dock i sin uppfattning är mera subjektiv. Det kan ju ej hjälpas, att både den ene och den andre av riksdagens ledamöter ha sina stora privatintressen. Många äro stora trafikanter, många närboende användas månadsbiljetter; och så har man den olyckliga hänsynen till valmännen, vilket ock alltemellanåt tyvärr i allt för hög grad inverkar på riksdagens beslut. Med denna min syn på frågan har jag, herr talman, intet yrkande.

Herr Lindblad. Anders: Herr talman! Den reservation, som är avgiven vid betänkandet av mig jämte några andra, går liksom utskottets utlåtande ut på en förhöjning av taxorna i fråga om såväl personavgifterna som avgifterna för frakter, men den stannar i fråga om persontrafiken vid det belopp, som är föreslaget av järnvägsstyrelsen. Därutinnan äro utskottet och dessa reservanter ense, att det ej är klokt att höja persontaxorna alltför högt, driva dem alltför högt upp, därför att därigenom kanske en minskning av trafiken komme att äga rum, som medförde, att de inkomster, man skulle vinna genom en taxeförhöjning, utebleve. Däremot ha vi ej kunnat vara med om utskottets förhöjning av

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.

(Forts.)

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

godstaxorna. Det är ju så för närvarande, att dessa taxor för livsmedel äro lägre än för övrigt gods. Om nu taxorna för livsmedel och annat därmed jämförligt, som är omnämnt i den kungl. propositionen, skulle höjas till samma belopp som gods i övrigt, så skulle härav följa, att denna höjning bleve vida större för livsmedlen än för annat gods, och det tycka vi under nuvarande förhållanden ej kan vara riktigt, ty hur liten den förhöjning än är, som därigenom skulle åstadkommas, så är den dock under nuvarande förhållanden sådan, att den särskilt hart drabbar de mindre bemeddade klasserna och ökar deras livsmedelskostnader. De beräkningar, som ha blivit verkställda, ha givetvis ej hindrat, att enligt vårt förslag såväl som Kungl. Maj:ts förslag minskningen skulle belöpa sig till inemot 4 miljoner kronor för det halvår, som återstår. Det är ju visserligen en stor summa, men ur statens järnvägars synpunkt är den ej så stor, att den över huvud taget behöver avskräcka. Vi ha ansett, att man bort stanna därvid för att ej oroa den stora allmänheten, som utan tvivel blir tillräckligt oroad av höjningar av allehanda slag för varje dag, som går. De, som ställt sig på Kungl. Maj:ts ståndpunkt, ha ju gått med på en högre taxa i fråga om persontrafiken och ha ansett, att det skulle vara ett slags kompensation för den minskade inkomst, som skulle följa av en anslutning till Kungl. Maj:ts förslag i fråga om taxan på livsmedel. Men för min del har jag som sagt ej kunnat vara med om den höjningen i persontrafiken, emedan jag inom utskottet funnit, att höjningen vore för stor och drabbade särskilt hart den tredje klassen, den klass som över huvud taget ger det mesta i inkomst, den som mest befares av den stora allmänheten. Jag tror, att en sådan höjning som den, vi föreslagit i vår reservation, är så pass hög, att den nog bör åtminstone till en början vara tillräcklig. Först sedan man fått se, om det ej är möjligt att med en sådan förhöjning kunna betäcka utgifterna, så kan ju en revision, en reglering vidtagas, som gör det möjligt att få inkomsterna att bättre gå ihop, men en höjning så stark som den, som föreslås av såväl utskottet som ock av de övriga reservanterna, tror jag ej kommer att mottagas med någon synnerlig tillfredsställelse i tider, då allting är så pass dyrt, som nu är fallet, och då vi få påminnelser om denna dyrtid för varje dag som går, påminnelser av alla slag. Jag skall be, herr talman, att få yrka bifall till min och mina medreservanters reservation.

Herr Nilsson, Johan: Herr talman! Vid den förberedande behandlingen å utskottets fjärde avdelning av detta ärende befann jag mig i denna fråga på samma linje som herr Lamm, eller att man borde taga topprisen för transporttaxorna i såväl Kungl. Maj:ts som järnvägsstyrelsens förslag, ty om man ser på den finansiella situationen vid statens järnvägar, hade man sannerligen icke för stora inkomster ändå.

Förhållandet är ju, såsom här nyss blivit nämnt, att med nuvarande taxor på statens järnvägar skulle underskottet för detta

är komma att uppgå till omkring 60 miljoner kronor. Da därtill kommer, att föregående års riksdag beräknade såsom statsinkomst på 1918 års budget ett belopp av 21,5 miljoner, medan i verkligheten detta underskott komme att uppstå på årets rörelse, bleve förlusten, därest de nuvarande förhållandena finge råda, även i fortsättningen ett underskott i denna del på sammanlagt 81,5 miljoner kronor. När man står inför utsikten till en så betydande balans, är det tydligt, att kraftiga åtgärder böra vidtagas för att i någon mån avhjälpa densamma.

Det förslag, som framlagts av järnvägsstyrelsen skiljer sig i fråga om slutsiffrorna icke så väsentligt från Kungl. Maj:ts förslag utan överstiger i fråga om den beräknade totalinkomsten Kungl. Maj:ts förslag med ett belopp av endast 1,195,000 kronor. Däremot skulle det förslag, som innefattas i den av herrar Bergqvist m. fl. avgivna reservationen komma att giva 7,450,000 kronor mindre pr år, i förhållande till järnvägsstyrelsens förslag eller för tiden 10 juni till 1918 års slut jämfört med järnvägsstyrelsens förslag innebära en inkomstminskning för statsjärnvägarna av minst 4 miljoner kronor. Jag förstår icke, huru man, om man har något sinne för ekonomiska frågor, kan komma fram med ett sådant förslag som detta under en sådan situation som den nuvarande.

Såsom jag nämnde, skiljer sig utskottets förslag icke så väsentligt från Kungl. Maj:ts förslag. Det är till Kungl. Maj:ts förslag som herr Ekman m. fl. yrkat bifall i den av dem avgivna reservationen. Men enligt utskottets förmenande vore inkomsten så mycket säkrare därest man ginge med på järnvägsstyrelsens förslag. Det kan ju nämligen befaras, att resandefrekvensen komme att minskas, därest biljettprisen alltför mycket höjas, och då blir inkomsten för statsjärnvägarna i samma mån mindre. Däremot är det givet, att de varor, som äro underkastade transport, nämligen livsmedel och annat gods, måste ju nödvändigt fram till ankomstorterna, och man kan därför för närvarande beräkna en betydligt säkrare inkomstökning, ifall man i den delen följer järnvägsstyrelsens förslag.

Nu har det här anförts, att det icke är tilltalande att höja frakterna på livsmedel, men om man granskar, huru mycket ökningen gör på det enskilda hushållet, så är denna ökning så försvinnande liten, att om man bortser från de psykologiska verkningarna, bör man icke draga sig för att gå med på järnvägsstyrelsens d. v. s. utskottets förslag i denna del. Enligt järnvägsstyrelsens skrivelse, som år 1915 föranledde Kungl. Maj:t att vidtaga den första taxeförhöjningen, vilken i fråga om gods utgjorde 70 procent, kom ökningen i fraktavseende för en Stockholmsfamilj att utgöra 16 kronor för år räknat, och om man vidtager den ökning, som nu ifrågasättes, blir ökningen något större. Om man nu jämför Kungl. Maj:ts och järnvägsstyrelsens förslag, är skillnaden, att järnvägsstyrelsens i fråga om gods är ungefär 50 procent högre, och om man då utgår från, samma beräkningsgrund som nyss, skulle ökningen för denna familj, varom jag talade,

*Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar*
(Forts.)

Om förhöjda
tilläggsavgif-
ter å statens
järnvägar.

(Forts.)

icke utgöra mera än 8 å 10 kronor per år. Det synes mig också att med de betydligt ökade avlöningar, som i år kommit alla tjänstemän till godo i form av krigstidstillägg och i övrigt, får man icke draga sig för denna lilla ökning, vilken för varje kilogram livsmedel icke komme att utgöra mera än $\frac{1}{2}$ öre. Den betyder således i realiteten ingenting.

Gent emot herr Ström skulle jag vilja säga, att då han särskilt yrkar på, att dessa parti- och månadsbiljetter icke skulle få höjas, så är det dock den minsta höjningen, som kommer på dessa. De ursprungliga grundtaxorna äro i fråga om dem höjda endast med 80 procent, vilken höjning är den lägsta, som finnes upptagen bland dessa provisoriska tillägg.

Jag skall vidare med ett par ord tillata mig bemöta greve Lagerbjelke, då han antydde, att statsjärnvägarna ställde sig så mycket sämre i fråga om driften än de enskilda järnvägarna. Det finns visserligen enskilda järnvägar, som gå med vinst och som förränta sina kapital, men vi hava exempel på en mångfald sådana, som gå med förlust och icke förränta det kapital, som är nedlagt är på desamma. Då man vet, att statens järnvägar hava att trafikera en hel del linjer, som icke äro räntebärande och som också byggts med tanke på att de icke under de första åren komma att giva någon avkastning, har man här en naturlig förklaringsgrund till att statens järnvägar kanske i stort sett lämna något mindre ekonomiskt resultat än vad vissa enskilda järnvägar lämna. Till telefonfrågan få vi tillfälle att återkomma något senare.

Jag tror emellertid, att första kammaren bör i likhet med andra kammaren nu taga detta förslag, som giver de största och säkraste inkomsterna. Det är naturligtvis nödvändigt, att man försöker om möjligt låta de affärsdrivande verken drivas så, att man icke behöver taga av låne- eller skattemedel för att få debet och kredit att gå ihop, och helst bära de drivas så, att de giva rimlig avkastning på de kapital, som staten nedlagt på desamma.

På de skäl jag anfört ber jag, herr talman, få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Bergqvist! Herr talman: Då jag i detta ärende anmält mig som reservant, anser jag mig skyldig att säga några ord. Med hänsyn till den långt framskridna tiden skall jag dock vara mycket kortfattad.

Jag har anslutit mig till de reservanter, som, beträffande persontrafiken, velat förorda järnvägsstyrelsens och beträffande gods- trafikken Kungl. Maj:ts förslag. Dessa reservanter hava, beträffande båda kategorierna, velat förorda de lägsta föreslagna förhöjningarna. Givet är, att ett bifall till detta förslag bleve ur trafik- ekonomisk synpunkt åtskilligt ogynnsammare än ett bifall vare sig till Kungl. Maj:ts eller utskottets förslag, och detta har ju också i reservationen framhållits. Det är ju visserligen riktigt, att statens affärsdrivande verk bära under normala förhållanden skötas så, att de ekonomiskt bära sig. Ledsamt är, att våra statsjärn-

vägar för närvarande lämna ett så avsevärt underskott, som vad fallet är, men vi få komma ihåg, att det nu är exceptionella tider och att man under sådana tider icke kan uppställa det kravet, att våra affärdrivande verk ovilkorligen skola bära sig. Man måste under dessa kritiska tider även tänka på den stora allmänheten, som sannnerligen under kristiden blivit nästan över hövan ekonomiskt ansträngd.

När man skall taga ståndpunkt till en sådan fråga som denna bör man också särskilt taga hänsyn till dem, som bo i avlägsnare landsdelar. De hava redan nog stora bekymmer för sin existens på grund av de högt uppdrivna lifsmedelsomkostnaderna, vilka även förorsakas av dyra fraktkostnader och sådant. Man bör därför ej genom alltför högt uppdrivna trafikostnader ytterligare försvåra existensmöjligheterna för denna befolkning.

Man har sagt, att, vad godstrafiken beträffar, det icke skulle spela så stor roll, om höjningen bleve 150 % eller 200 %, men jag vill säga, att det dock är en ganska kraftig förhöjning, om man i ett slag går ifrån 70 till 200 %, och även om de 50 %, varom striden gäller, icke kunna synas så avsevärda, så får man komma ihåg, att, när man lägger på det ena efter det andra, bördan slutligen blir så tung, att allmänheten icke kan bära den. Här gäller det också just sådana förnödenheter, som äro alldeles oundgängliga. Jag ber att i detta avseende få understryka, vad herr C. G. Ekman förut framhållit.

Beträffande personavgifterna skulle jag visserligen för min del icke haft något emot att ansluta mig till Kungl. Maj:ts förslag, därför att friheten där är större att avhålla sig ifrån att begagna järnvägarna, men jag tror, att ett sådant steg egentligen icke skulle innebära någon ekonomisk vinst för våra järnvägar, därför att det ju kanhända, att, när biljettprisen stegras alltför mycket, persontrafiken kommer att väsentligt minska.

Jag ber, herr talman, att med åberopande av vad jag nu anfört få yrka bifall till den av mig m. fl. vid betänkandet fogade reservationen.

Sedan överläggningen förklarats härmed slutad, yttrade herr vice talmannen, att beträffande nu föredragna utlåtande framkommit följande yrkanden: 1:o) att utlåtandet skulle godkännas; 2:o) att det förslag skulle antagas, som innefattades i den av herr C. G. Ekman m. fl. vid utlåtandet avgivna reservationen; 3:o) att kammaren skulle godkänna det förslag, som innehölles i herr O. Bergqvists m. fl. vid utlåtandet fogade reservation; samt 4:o) att vad utskottet hemställt skulle godkännas med den ändring, som föranleddes av bifall till herr F. Ströms i ämnet väckta motion.

Därefter gjordes propositioner enligt berörda yrkanden, och förklarades propositionen på godkännande av föreliggande utlåtande vara med övervägande ja besvarad.

Om förhöjda tilläggsavgifter å statens järnvägar.
(Forts.)

På framställning av herr vice talmannen beslöt kammaren att till aftonsammanträdet uppskjuta handläggningen av återstående ärenden på föredragningslistan.

Anmälades och godkändes riksdagens kanslis förslag

dels till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 269, angående utredning beträffande statens medverkan till pensionering av kvalificerad arbetskraft vid enskilda sociala anstalter; samt

nr 282, rörande utredning angående inrättande av en professur i statistik och folkhushållslära vid Tekniska högskolan;

dels ock till paragrafer i riksdagsbeslutet:

nr 51, angående utredningar om åtgärder till undanröjande av olägenheterna med s. k. masskasseringar av valedlar vid val till riksdagens andra kammare samt vid landstingsmannaval;

nr 89, angående lag om ändrad lydelse av §§ 8, 13 och 14 i förordningen om kommunalstyrelse på landet den 21 mars 1862 m. m.;

nr 90, rörande lag om ändrad lydelse av §§ 2 och 3 i förordningen den 27 februari 1858 angående ordningen och villkoren för utländsk mans upptagande till svensk medborgare;

nr 91, rörande lag angående beräkning av röstvärdet enligt kommunalförfattningarna för skattskyldig, vars beskattningsbara inkomst blivit vid bevillningstaxeringen år 1918 av viss anledning ned-satt;

nr 92, angående förslag till ändrad lydelse av §§ 16 och 26 riksdagsordningen samt § 1 4:o och § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

nr 93, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionerade lärare och lärarinnor vid folk- och småskolor m. fl.;

nr 94, angående krigstidstillägg för år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i folkskollärarnas änke- och pupillkassa;

nr 95, angående krigstidstillägg under år 1918 åt pensionsberättigade änkor och barn efter delägare i prästerskapets änke- och pupillkassa;

nr 96, rörande förordning om ändrad lydelse av 22 § 1 mom. i förordningen den 15 december 1914 angående statsmonopol å tobakstillverkningen i riket;

nr 97, rörande förordning angående visst undantag från tillämpningen av stadgandena i 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 98, rörande kungörelse om ändrad bestämmelse angående tiden för ikraftträdandet av vissa delar av förordningen den 14 juni 1917 om ändrad lydelse av 3, 13, 23 och 31 §§ i förordningen den 7 augusti 1907 angående tillverkning och beskattning av maltdrycker;

nr 99, angående lag om ändrad lydelse av 49 § i strafflagen för riksmakten den 23 oktober 1914;

nr 100, angående lag om ändrad lydelse av 33 § i lagen om krigsdomstolar och rättegången därstädes den 23 oktober 1914;

nr 101, rörande förslag till förordning angående handel med vissa begagnade föremål m. m.;

nr 102, rörande lag innefattande särskilda bestämmelser angående rätten till inmutning inom vissa län;

nr 103, angående anslag å tilläggsstat för år 1918 under nionde huvudtiteln för undersökning av vissa mineralfyndigheter; samt

nr 104, angående lag om statsdepartementen.

Anmälades och godkändes jordbruksutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 288, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av rätt till bearbetande av icke inmutningsbara mineralfyndigheter å kronojord;

nr 289, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse av kronan tillhörande jordägareandelar i gruvor;

nr 290, i anledning av Kungl. Maj:ts i propositionen med förslag till tilläggsstat för år 1918 gjorda framställning om tillskott till krigstidstillägg för lantbruksingenjörer;

nr 291, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående avstående i vissa fall av mark från kronoegendomar eller upplåtande av nyttjanderätt eller servitutsrätt till sådan mark;

nr 292, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 för utdikning av staten tillhöriga bränntorvmossar;

nr 293, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående förlängd giltighet av lagen den 11 juni 1915 med särskilda bestämmelser beträffande viss samfälld skogsmark inom Kopparbergs län;

nr 294, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning med vissa tillfälliga bestämmelser i fråga om åstadkommande av skjutsentreprenader;

nr 295, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående undantag beträffande fångst av sälhund från det i § 8 jaktstadgan meddelade förbud att vid fångst av djur använda sax;

nr 296, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anvisande av anslag å tilläggsstat för år 1918 för fullbordande av vissa spannmålslagerhus och fryshus;

nr 297, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utläggande av statsgruvefält vid Liikavaara i Norrbottens län;

nr 298, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående försäljning till aktiebolaget Difosfat av visst område av kronoparken nr 5 i Gällivare socken av Norrbottens län;

nr 299, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare rörelsekapital för folkhushållningskommissionen m. m.;

nr 300, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ut-

byte av fastigheter mellan kronan, å ena sidan, och Gimo-Österby bruks aktiebolag, å den andra; samt

nr 301, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till täckande av vissa förskott för expeditioner med fartyget Ska-gerak m. m.

Anmäldes och godkändes lagutskottets förslag till riksdagens skrivelse nr 302, till Konungen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om befrielse för vissa värnpliktiga från skyldighet att fullgöra reservtruppövning.

Anmäldes och bordlades:

konstitutionsutskottets utlåtande nr 17, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om framläggande av förslag till inrättande av särskilda departement för handel, industri och sjöfart samt för kommunikationer och allmänna arbeten;

första sammansatta stats- och lagutskottets memorial nr 5, med hemställan om anvisande av ersättning åt utskottets sekreterare och vaktbetjäning;

bevillningsutskottets betänkanden:

nr 49, i anledning av väckt motion om åvägabringande av utredning i fråga om beredande av möjlighet för skattskyldig till anstånd med erläggande av utskylder, som belöpa å taxerat belopp varom tvist pågår; och

nr 50, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 17 § 5 mom. i förordningen den 14 juni 1917 angående försäljning av rusdrycker m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

lagutskottets memorial och utlåtanden:

nr 71, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande lagutskottets utlåtande nr 63 i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i vissa delar av 14 och 18 kap. strafflagen, dels ock i anledning därav väckt motion;

nr 72, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 1 § i lagen den 4 juni 1886 angående ersättning av allmänna medel till vittnen i brottmål, dels ock i anledning därav väckt motion; och

nr 73, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om polisväsendet i rikets städer;

jordbruksutskottets memorial och utlåtanden:

nr 131, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om förbud mot

plockning av lingon före viss dag ävensom fem i ämnet väckta motioner;

nr 132, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om norrländska avdikningsanslaget ävensom beträffande allmänna avdikningsanslaget;

nr 133, i anledning av Kungl. Maj:ts skrivelse med överlämnande av ett protokollsutdrag rörande nytt avtal mellan Sveriges utsädesförening och allmänna svenska utsädesaktiebolaget;

nr 134, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag å tilläggsstat för år 1918 till åtgärder för åstadkommande av ökad tillverkning av kalkkväve; och

nr 135, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till gratifikationer åt tjänstemän hos jordbruksutskottet;

första kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande nr 28, i anledning av herrar Jungnells och Olssons i Ramsta motion, nr 241, om skrivelse till Kungl. Maj:t angående beredande i sammanhang med eventuellt upphävande av fideikommissstiftelserna av äganderätt eller tryggad besittningsrätt åt innehavare av torp, lägenheter eller arrendegårdar å fideikommiss; ävensom

första kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtanden:

nr 29, dels i anledning av väckt motion om skrivelse till Konungen med begäran om utredning rörande lämpligaste sättet att anställa postförare å landsvägslinjer samt lantbrevbärare m. m., dels i anledning av andra kammarens beslut på grund av där väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring av tillämpat förfarande vid anställandet av postförare å landsvägslinjer och lantbrevbärare; samt

nr 31, i anledning av väckt motion angående skrivelse till Konungen i fråga om ersättning åt personer, anställda uti industrier, som drabbas av provisoriskt rusdrycksförbud, m. m.

Kammaren åtskildes kl. 5,19 e. m.

In fidem
A. v. Krusenstjerna.